శ్రీ వైఖానస శాస్త్రే

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః

ప్రచురణ:

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

1998

శ్రియై నమః
శ్రీ వేంకటేశాయ నమః

శ్రీ వైఖానస శాస్త్రే
శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః

న్యాయ పాణినీయ మీమాంసాద్వయ

శ్రీ కృష్ణ భట్టాచార్యైః విరచితః

ప్రచురణ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

1998

SRI VAIKHANASA SIDDHANTHA LESADARSA
by
SRI KRISHNA BHATTACHARYA

T.T.D. Religious Publications Series No. 506
T.T.D. First Edition 1998
Copies : 500

Published by :
SRI M.K.R. VINAYAK, I.A.S.
Executive Officer
Tirumala Tirupati Devasthanams
Tirupati

Printed at :
OMKARS GRAPHICS
2/9, Brodiepet
GUNTUR - 2.
☎ : 232653

ముందుమాట

''శ్రీ వైఖానస సిద్ధాంత లేశాదర్శః'' - అనే ఈ సంస్కృత గ్రంథం చతుశ్శాస్త్ర విద్వాంసులైన శ్రీ కృష్ణ భట్టాచార్యుల వారిచే రచింపబడింది.

'వైఖానస సంప్రదాయ అనుసారులకు తప్త చక్రాది ధారణం కూడదు' - అనే విషయం ప్రధానంగా ఈ గ్రంథంలో ప్రతిపాదింపబడింది. ఇందులో నాలుగు పరిచ్ఛేదాలు ఉన్నాయి.

మొదటి పరిచ్ఛేదంలో వేదం ఆధారంగాను, రెండవ పరిచ్ఛేదంలో వైఖానస శాస్త్రాన్ని అనుసరించి మూడవ పరిచ్ఛేదంలో స్మృతి (ధర్మశాస్త్రం) ఆధారంతోను, నాలుగవ పరిచ్ఛేదంలో పురాణ రీత్యాను తప్తచక్రధారణ సప్రమాణంగా నిషేధింపబడింది. గ్రంథం చివర 21 శ్లోకాల్లో ఈ గ్రంథకర్త యొక్క వంశ క్రమం ఇవ్వబడింది.

ఈ పుస్తకంలో శ్రీ వైఖానస ఆగమానికి సంబంధించిన అనేక విషయాలు - అర్చకత్వ దీక్షా స్వీకరణం లాంటివి - వైఖానస అర్చకులకు ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉన్నాయి. ఇది శ్రీ వైఖానస గ్రంథమాల (ఈగావారి పాళెం) వారిచే 1926లో ముద్రింపపడింది.

అలభ్యమైన ఈ గ్రంథాన్ని ప్రచురించటంలో సహకరించిన శ్రీ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులు (తి.తి.దే. ఆస్థాన పండితులు) గారికి, శ్రీవైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధనీ సభ వారికి కృతజ్ఞతలు.

తిరుపతి
27.11.97

M.K.R. వినాయక్, I.A.S.
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము

ఉపోద్ఘాతః

''శ్రీవైఖానస సిద్ధాంత లేశాదర్శః'' అను ఈ గ్రంథము కుంభకోణ సమీపము నందలి నాచ్చియార్ కోవిల్ గ్రామ వాస్తవ్యులగు శ్రీమాన్ చతుశ్శాస్త్ర విద్వాన్ కృష్ణ భట్టాచార్యుల వారు రచించిరి.

వైష్ణవము ద్వివిధము. వైఖానసము, పాంచరాత్రము. వైఖానసము వైదికము, పాంచరాత్రము తాంత్రికము. వైదిక విధానముతో భగవదారాధన చేయువారు బ్రహ్మవేత్తలలో వరిష్టులని ఉపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. మరియు వైఖానసులు గర్భచక్రముద్రితులై గర్భవైష్ణవులుగా పేర్కొనబడుచున్నారు.

ఇతరులు దీక్షితులు తప్తచక్రాంకితులు, వైఖానసులు గర్భ చక్రాంకితులు. గర్భ వైష్ణవత్వ సిద్ధిని వేద ప్రమాణములతో వైఖానస శాస్త్రంతో, స్మృతులతో పురాణాది వచనములతో సిద్ధాంతీకరించి వైఖానస జాతికి మహోపకారము సల్పిన ఈ చిన్న అద్దమునందు వైఖానసుల స్వస్వరూపము చూచుటకు వీలు కలుగుచున్నది. మరియు వీరు అనేక గ్రంథములు రచించిరి. అందు ధ్యానముక్తావళీ వ్యాఖ్య గీతాభాష్య వివరణము అత్యుత్తములైనవి. అవి సర్వమతముల వారికి పరిశీలనార్హము. ఇంకనూ గరుడ సహస్రము రచించి వినతాసుతుని యందు తన భక్తి ప్రపత్తులను ప్రకటించిరి. వీరు రచించిన గ్రంథము నందు శాస్త్ర మర్యాద, పూర్వ మీమాంస, న్యాయములు కోకొల్లలు.

వీరు ప్రధానముగా, శ్రీమన్నారాయణునకు వైఖానసులు ఔరసులని ఇతరులు దీక్షితులని (దత్తపుత్రులు) విశదీకరించిరి. ఇట్టి మహత్వపూర్ణమైన, శాస్త్ర బద్ధమైన గ్రంథము 1926 ప్రాంతమున ఈగావారిపాలెం శ్రీ వైఖానస గ్రంథమాల వారు ముద్రించి ప్రకటించిరి. ప్రస్తుతమది లభ్యమవకపోవుటచే తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల పాలకవర్గమును కోరగా సాదరముతో ముద్రించుటకు అంగీకరించిరి.

ఈ విషయమును ఆమోదించిన ఎమ్.కె.ఆర్. వినాయక్, I.A.S. (కార్య నిర్వహణాధికారి) గారికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాను. ''ఈ గ్రంథమును ముద్రించుటకు సహకరించిన'' పుస్తక ప్రచురణ సంపాదకులగు శ్రీ ఎన్. శ్రీరామమూర్తిగారికి, శ్రీ వైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధనీ సభ కార్యదర్శి శ్రీమాన్ దీవి విఖనసా చార్యులు గారికి శ్రీమాన్ పండిత దీవి వేంకటరామాచార్యులు గారికి నా హృదయపూర్వక అభినందనలు.

ఈ గ్రంథమును చక్కగా ముద్రించిన M/S ఓంకార్ గ్రాఫిక్స్, గుంటూరు వారికి ఆశీస్సులు సుజన విధేయుడు.

ఇట్లు
వైఖానసాగమ చూడామణి
మాడం బాకం కృష్ణస్వామి,
శ్రీనివాస భట్టాచార్యులు.
T.T.D. ఆస్థానపండితులు

తిరుమల
18-1-98

ప్రస్తావనా

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శా ఖ్యోఽయం ప్రకరణ గ్రంథః, తత్రభవద్భిః సకలాగమపారంగతైః శ్రీ కృష్ణ - భట్టాచార్యస్వామిభిః అనుగృహీతః. కవేః వంశాను క్రమః, చరిత్రం చ గ్రంథాన్తిమ భాగే పరిదృశ్యతే. వైఖానసాభి జనానాం చిరపరిచితోఽయం విద్వత్కవిః. యఃతదుపాదిష్ట తప్తచక్రాంకణ విజయతూలవాతూలాదీని ప్రాగేవ నిర్వాపయాం చకార సహృదయలోకస్య.

గ్రంథే చ శాస్త్రీయం న్యాయం సంచారః సర్వత్ర కృత ఇతి. శాస్త్రానభిజ్ఞానాం దుర్గ్రహత్వ మస్మిన్ పూర్వతన గ్రంథేభ్యోవైలక్షణ్య మస్తీతి జ్ఞాయతే. అస్య కృతిషు.

శ్రుత్యావైఖానసేన శాస్త్రేణ స్మృత్యా పురాణేన చ, క్రమేణ చతుర్భిః పరిచ్ఛేదైః వైఖానసానాం తప్త చక్రనిషేధః స్పష్టం ప్రతిపాద్యతే.

ఏతత్ కవి కృతాశ్చ అన్యే గ్రంథా యావత్ ఉపలబ్ధ పూర్వోదితా తూల వాతూలం ధ్యానముక్తావళీ వ్యాఖ్యా, గరుడసహస్రం, సారసంగ్రహ మర్దనం మనుతాత్పర్య చంద్రికా, గీతాభాష్యవివరణం చేత్యాదయో లభ్యన్తే. నిబన్ధన గ్రంథాశ్చ అన్యాన్ శ్రుణుమః

గ్రంథోఽయం వైఖానస కులస్య అత్యన్తోపకారక ఇతి తన్మహత్త్వం చ వక్తుం ప్రభవామః. తత్ తావతా పాఠకలోకమేవాత్ర ప్రతిభవామః

ఇత్థం
శ్రీమత్ పండిత రాంపిచర్ల భట్టర్
శ్రీనివాసా చార్యః
శ్రీ వైఖానస విద్యానిలయాధ్యక్షః

ఆకుల మన్నాడు
12-1-1926

విషయసూచిక

క్రమసంఖ్య			పుటసంఖ్య
1.	ప్రథమ పరిచ్ఛేదః	శ్రుతివాక్యానాం వివరణేన ప్రతిపాదితః	1-24
2.	ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః	వైఖానసశాస్త్ర ప్రమాణైః నిరూపితః	25-55
3.	తృతీయఃపరిచ్ఛేదః	మన్వాదిస్మృతిభిః సమ్యక్ప్రతిపాదితః	56-58
4.	చతుర్థఃపరిచ్ఛేదః	పురాణాది వచనైః సమ్యక్ నిరూపితః	59-63
5.	అంతిమే భాగే కవేః వంశక్రమః వర్ణితః		64-65
6.	లక్ష్మీసంవాదము		66 -81

శ్రీరస్తు
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః
శ్రీమద్విఖనస మహాగురవేనమః

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః

ప్రథమః పరిచ్ఛేదః

లక్ష్మీశో విశ్వసృష్టి స్థితిలయజనకో బ్రహ్మ వేదాంతవేద్యో
భోగ్యోనిత్యైశ్చ ముక్తై ర్నిరతిశయసుఖ, స్స్వప్రకాశోఽఖిలేశః
బ్రహ్మైర్బ్రాహ్మైరవాప్యో జపహుతసగుణారాధనధ్యానమార్గై
ర్భక్తై, ర్వేదాంతనిష్ఠై, శ్శ్రితదురితహరః పాతు న శ్శ్రీనివాసః.
వైదికై ర్విఖనసోఽన్వవాయుజై ర్వైష్ణవైరవని దేవ పుంగవైః
అర్చితస్సకరుణామృతైర్హరి స్తాపమాపద మరం ప్రశామయేత్.
లక్ష్మీరమణం పద్మాం విఖనోభృగ్వత్రికాశ్యపమరీచీన్
శ్రీశ్రీనివాసమఖినో భాష్యకృతో వేంకటేశాంశాన్.
సుందరరాజగురూంశ్చార్యాన్ ప్రణిపత్య వాసుదేవాఖ్యాన్
పూర్వోత్తరమీమాంసా శబ్దన్యాయాది శాస్త్ర కృతబుద్ధిః
వైఖానసకులజాతో వాసిష్ఠః కృష్ణభట్టార్యః
సాధుముదే స్పృహణీయం కంచిద్గ్రంథం కరోమి గురుకృపయా
విఖనస్సూత్రివిప్రాణాం పూర్వాచార్యోక్తమార్గతః
శ్రీవైఖానససిద్ధాన్తలేశాదర్శః ప్రకాశ్యతే.
శ్రుత్యా వైఖానసేనాపి స్మృత్యా చాపి పురాణతః
విఖనస్సూత్రశారీరసంస్కారైస్సంస్కృతాత్మనాం
విప్రాణాం సహసంజాతవైష్ణవత్వేన రాజతాం
నిషిద్ధ్యతే వహ్నితప్త చక్రాద్యాయుధ ధారణం.

శ్రుతిః- వైఖానసా మత్కులయా ప్రదీప్తాస్తస్మాత్తేషాం తప్తచక్రం హి నింద్యం, నింద్యం యద్వన్మంత్ర సంస్కారపూర్వ మాహ్వానం మే వ్యక్తచక్రే శిలయామితిఖిలే

ఉపనిషదంత రేచ, అథ నిత్యానవద్య సచ్చిదానందమయా మాతా లోకానాం లక్ష్మీనారాయణం పృచ్ఛతి, భగవాన్ దేవదేవే శేత్యాదినా లక్ష్మ్యా పృష్టస్య భగవతః ప్రతివచనం, చక్రం పవిత్రం చరణం తత్కాలమయం జ్యోతిర్మయమిత్యుపక్రమ్య యస్య మే శ్రియం దాతుమమితాం గర్భఏవంకరే చక్రం ధారయామి స చక్రవర్తీ భవతీ త్యాది.

ఆభ్యాం శ్రుతివాక్యాభ్యాం విఖనస్సూత్రిణాం తప్తం చక్రం నిషిధ్యతే ననూ దాహృతవాక్యయోః ప్రత్యక్షపాఠాభావాత్కథం శ్రుతిత్వం న చ యజ్ఞోపవీతాది మంత్రవత్ప్రత్యక్ష పాఠాభావేऽపి ఖిలశ్రుతిత్వమితి. తద్వత్సంప్రతిపన్నత్వాభావాత్, మంత్రత్వాభావాచ్చ న హి కుత్రాపి కర్మణి వినియుజ్యేత ఇమేవాక్యే యేన మంత్రత్వమనుమీయేత. న చ ధృతోర్ధ్వపుండ్రః పరమేత్యాదివదాప్తై కస్మింశ్చిద్విషయే ప్రమాణతయా శ్రుతిత్వేన పరిగృహీతత్వాచ్ఛ్రుతిత్వం, కేనాప్యాప్తేన తథా, ప్రమాణీకృత త్వాభావాదితి చేన్న - పరమాప్త శ్రీమన్నారాయణోపదిష్ట, వైఖానసశబ్దిత సమష్టి వేద తన్మూలక శాస్త్ర ప్రవక్తస్య 'విఖనా మునీనా' మితి ప్రత్యక్షపఠిత శ్రుతిప్రతిపాదితోత్కర్ష స్యభగవతో విఖనస స్సకాశాదతీత సమష్టివేదరూప శ్రీవైఖానసశాఖైస్తాదృశ శాఖా మూలక శ్రీవైఖనస శాస్త్ర భేదప్రవర్తకైః 'మరీచీ నాం పదమిచ్ఛంతి వేధస' ఇతి శ్రుతిప్రతిపాదితవైభవ రతఏవ పరమాప్తై ర్మరీచిభగవత్ప్రాద్యై స్స్వేను గృహీత శ్రీవైఖానస శాస్త్ర ఘటక జయ పరపర్యాయాదిసంహితాయాం చతుర్దశాధ్యాయే శ్రీమన్నారాయణ కటాక్ష లబ్ధ శ్రీ వైఖానససూత్రీయ శారీర సంస్కారాణాం విప్రనారాయణాపరపర్యాయాణాం వైఖానసానాం విప్రాణాం నైసర్గిక పావనత్వోత్కృష్టత్వాదికమభిధాయ స్వోక్తావర్థవాదత్వ నిరసనపూర్వకం స్వార్థతాత్పర్య కత్వశ్రుతిమూలకత్వాదిదార్ఢ్యాయ ప్రమాణతయా వైఖానసేత్యాది శ్రుతే రుదాహృతత్వాత్, ఆనంద సంహితాయాం వైఖనసానాం గర్భచక్రధారణేతప్త చక్రధృతినిషేధేచ, 'యస్యమ' ఇత్యాది శ్రుతేరుపన్యస్తత్వాత్, భాష్య కారై శ్శ్రీ శ్రీనివాసమఖివేదాంత దేశికై ర్దశవిధ హేతునిర్ణయ మహిమనుంజర్యాదౌ 'యస్యమ' ఇత్యాదేర్విషయేऽస్మి న్నుదాహృతత్వాచ్చ.

తథాహిః- ఆదిసంహితాయాం చతుర్దశాధ్యాయే భగవాన్మరీచిః 'ప్రకృత్యాపావనాః ప్రోక్తాయద్వైవ తులసీ తథా, సాలగ్రామం తథాబిల్వం ప్రకృత్యా పావనాయథా తథా వైఖానసా విప్రాః ప్రకృత్యా పావనాస్స్మృతాః శ్రుతిమప్యత్ర వక్ష్యామి శ్రుణ్వంత మునిసత్తమాః శ్రుతిః. హరిః పరాత్మా పరమః పురాణః పంచాత్మవాన్ సృష్టిముఖే యతాతా సృష్టిస్థితాన్, పుణ్యతమాన్ కరిష్యన్ జపైశ్చ హోమైరపి చార్చనైశ్చ 'ధ్యానైశ్చ సర్వైరి

నిశ్చితాత్మా ఘనం మునీంద్రం సస్పృజే మహాత్మా సర్వాంశ్చ వేదానుపదిశ్య తస్మై సాంగాన్ రహస్యై స్సహ మంత్రజాతం విశేషతశ్చేతసి వేదమంత్రఖనే ర్జనిత్వా ద్విఖనా భవత్వం, మదాజ్ఞయా త్వం కురు కల్ప సూత్రం వైఖానసాఖ్యం భవతి ప్రసిద్ధం, త్వత్కల్పసూత్రోక్త నిషేకముఖ్యై స్సుసంస్కృతాః పుణ్యతమాశ్చ విప్రాః, త ఏవ విప్రాః పరమం పవిత్రా మదర్చనార్థం భువి బ్రాహ్మణేషు యేచాన్య విప్రా మమ పూజనార్థం ప్రక్షీణపాపా యది సక్తచిత్తాః చక్రం చ శంఖం బిభృయుః ప్రతప్తం వైఖానసాద్యాగమసంశ్రితాస్తే, వైఖానసా మత్కలయా ప్రదీప్తాస్తస్మాత్తేషాం తప్తచక్రం హినింద్యం, నింద్యం యద్వన్మంత్రసంస్కార పూర్వమాహ్వానం మే వ్యక్తచక్రే శిలాయాం మామాశ్రితాస్తే తు మదౌరసాశ్చే త్యాజ్ఞప్త ఏవం విఖనా మహర్షిః, గురూపదిష్టేన పథైవ పుణ్యం శ్రీవైష్ణవం మాత్రము దాజహార ఇత్యాద్యుక్త ప్రకారేణ విఖనస్సూత్రసంస్కృతాన్ అభిసంగమ్య సంప్రార్థ్య బ్రహ్మణా శాస్త్రకోవిదాన్' ఇతి.

ఉదాహృతశ్రుతి వాక్యానామయ మర్థః, హరిః హరతి సంహరతి విశ్వమితిహరిః 'హరిగ్ హరన్తమనుయ న్తీ'తి శ్రుతేః 'బ్రహ్మాణమగ్నిం రుద్రం చ యమం వరుణమేవ చ, ప్రసహ్య హరతే య స్మాత్త స్మాద్ధరి రిహోచ్యత' ఇతి స్మృతేశ్చ. అత్ర హరిశబ్దేన సర్వకారణం వస్తు ప్రతిపాద్యతే, తస్యైవ సర్వ సంహరణ పూర్వకం ప్రలయ కాలేకవస్థానాత్. తథాహి మహోపనిషది ఏకో హ వైనారాయణ ఆసీన్నబ్రహ్మా నేశానః నేమే ద్యావాపృథివీ త్యాది. భారతే చ సభాపర్వణి బ్రహ్మాదిషు ప్రలీనేషు నష్టేస్థావరజంగమే. ఏకస్తిష్ఠతి విశ్వాత్మా స తు నారాయణః ప్రభు' రితి. తస్య సర్వసంహారకత్వం కఠవల్ల్యాం శ్రూయతే, యస్య బ్రహ్మ చ క్షత్రం చ ఉభే భవత జీదనః, మృత్యుర్యత్రో పసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర స ఇతి. సూత్రితంచ భగవతా బాదరాయణేన, 'అత్తా చరాచరగ్రహణాదితి, అయమేవ పరంబ్రహ్మ 'నారాయణ పరం బ్రహ్మేతిశ్రుతేః బ్రహ్మ చ జగత్కారణ మేవ 'యతో నా ఇమాని భూతాని జాయన్తే. యేన జాతాని జీవన్తి. యత్ప్రయ న్త్యభిసంవిశంతి. తద్బ్రహ్మేతి శ్రుతేః తథా చ సర్వోపసం హారపూర్వకం ప్రలయ కాలావస్థాయి సర్వజగత్కారణం బ్రహ్మ శబ్దితో నారాయణో హరిశబ్దార్థ ఇతి. తమేవ విశినష్టి పరాత్మేతి, పరశ్చాసావాత్మా చేతి పరాత్మా. అత్మోత్కృష్టః, యోగేన రూఢ్యా చాత్మశబ్దవాచ్య ఇతి యావత్. అతతత్వ మహత్వరూపాత్మ శబ్దార్థస్య బ్రహ్మణ్యేన సంభవాత్ 'ఏషోణ్యైరాత్మా చేతసా వేదితవ్య' ఇతి శ్రుత్యాజీవాత్మనోకణుత్వ శ్రవణేన మహత్వాయోగాద్గౌణ్యావృత్యా త్మ శబ్దవాచ్యత్వమత ఏవానితరసాధారణం పరమాత్మశబ్దం భగవతి నారాయణే ప్రయుంజతే. అయమర్థః

'ఆత్మానారాయణః పర ఇతిశ్రుత్యా వ్యనూదితః, పరమస్సమాభ్యధికరహితః 'అగ్నిర్వైదేవానామవమో విష్ణుః పరమ' ఇతి శ్రుతేః న త్వత్సమో స్త్వభ్యధికః కుతోన్య, ఇతి స్మృతేశ్చ పరమత్వం బ్రహ్మసాధారణం లింగం నిరతిశయబృహత్త్వస్య పరమత్వసమనియతత్వాత్. యో వేదాదిః పరమ, పరోబ్రహ్మేతి శ్రుతేః, పురాణః ప్రాక్తనః 'విష్ణుస్సర్వేషా మధిపతిః పరమః పురాణ' ఇతి శ్రుతేః 'కవిం పురాణమనుశాసితార' మితి స్మృతేశ్చ యద్వాపురా ప్రలయకాలే అనతి ప్రాణయతీతి పురాణః 'అనీదవాతం స్వధయా తదైక' మితి శ్రుతేః. పంచాత్మవాన్ విష్ణు పురుష సత్యాచ్యుతా నిరుద్ధాఖ్య పంచ స్వరూపవాన్ 'పంచధా పంచాత్మేతి శ్రుతేః పంచస్వరూపవత్త్వం చ పంచవ్యూహవత్త్వం వ్యూహశ్చ సమస్టేరేక దేశరూపః టంకచ్ఛిన్నపాషాణశకలవ ద్విజాతీయ కార్యాది వశాద్వ్యూహ రూపేణ భగవతోకీవస్థానమితి బోధ్యం. వ్యూహత్వేఽపి పురుషాదీనాం సంపూర్ణ గుణశక్త్యాదిమత్త్వం తత్తద్వ్యూహప్రవృత్తి నిమిత్తగుణానాం తత్త ద్వ్యూహేష్వభివ్యక్త్యతిశయ ఇతి భేదోపపత్తిః. వ్యూహీ విష్ణుః పురుషాదయో వ్యూహా ఇతి వా, సృష్టిముఖే సృష్ట్యాదౌ సృష్టేః పూర్వకాల ఇతి యావత్. యతాత్మా సన్నిధానాత్సృష్టౌ నియమిత సంకల్ప ఇత్యర్థః, సదేవ సోమ్యేదమగ్ర అసీదేకమే వాద్వితీయం బ్రహ్మ, తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయే' యేతి ఛందోగశ్రుతేః. సృష్టిస్థితాన్ సృష్టి విషయీభూతాన్ చేతనానితి శేషః, జపైస్సావిత్రీ వైష్ణవాష్టాక్షర ద్వాదశాక్షర విష్ణుగాయత్ర్యాది భగవన్మంత్రజపైః హోమైర్భగవద్విషయక వైష్ణవాదిమంత్ర సాధ్యామూర్తయజనరూపై రర్చనై స్సమూర్తభగవన్నారాయణ సమారాధనవిశేషై ధ్యానై స్సగుణనిర్గుణ భేద భిన్నై ర్భ వద్విషయకోపాసన విశేషై రేతైర్వ్యస్తై స్సర్వై స్సమస్తైశ్చ యథాధికారం సాధనవిశేషై పుణ్యతమాన్ కర్మవినాశ పూర్వకం స్వస్వరూపావిర్భావద్వారా పరమపద ప్రాప్తి యోగ్యాన్ కరిష్యన్ ఏతాదృశ సాధనా నుష్ఠానాదేవ ఇమే ముక్తాభవేయురితి నిశ్చితాత్మా చ నిజాతీయాప్రతిహత సంకల్ప ఇతి యావత్.

జపస్య ముక్తి సాధనత్వం శ్రూయతే 'యోహ వైనారాయణస్యా ష్టాక్షరం పదమధ్యేతి అనప బ్రువస్సర్వమాయు రేతి విందతే ప్రాజాపత్యం రాయస్పోషం గౌపత్యం తతోక మృతత్వమశ్నుతే తతోకమృతత్వమశ్నుత ఇతి యఏవం వేదేతి. అత్రాధ్యయనం జపరూపమితి భావ్యం 'అమృతత్వమశ్నుత' ఇతి ద్విరభ్యాసాత్, ఏతదష్టాక్షరజపస్య ప్రధానఫల మమృతత్వప్రాప్తిరేవ అన్యేషామాయురాదీనాం, 'త్వాయుర్యజ్ఞేన కల్పితామిత్యాదివదానుషంగికత్వం బోధ్యం మనురపి ముక్తిపర్యాయా సిద్ధిర్జపేనైవ లభ్యత

ఇత్యాహ 'జప్యేనైవతు సంసిద్ధేద్బ్రాహ్మణో నాత్ర సంశయః, కుర్యాతదన్యన్న వాకుర్యాన్మైత్రో బ్రాహ్మణ ఇష్యత' ఇతి. తే చేమే జపా మంత్ర మంత్ర ప్రతిపాద్యదేవతా స్వరూపా స్వస్వరూపా వగమనపూర్వక మేవేత్యన్యత్ర విస్తరః. ఏవమగ్ని హోత్రాది - మంత్ర వైష్ణవ విష్ణుసూక్త పురుష సూక్త విష్ణుగాయత్ర్యే కాక్షారాది సూక్త పారమాత్మికోపనిషన్మంత్ర కరణక హోమశబ్దితాగ్న్యధిష్ఠి తామూర్తభగవద్యజనమపి భగవత్పదప్రాప్తౌ సాధన విశేషః, 'యాంతి మద్యాజినోకిపిమాం' 'మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మామవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోసిమ' ఇతి గీతోపనిషత్సు స్మరణాత్ యద్యపి 'మద్యాజినోపిమాం' 'మద్యాజీ మాం నమస్కుర్విత్యాదేస్సమూర్త్యార్చన పరత్వమూచురాచార్యా స్తథాప్యస్యోభయార్థక త్వే న కించిద్బాధకం పశ్యామః. సంకోచే మానాభావాత్. యద్యపి యజతిర్దేవతోద్దేశేన ద్రవ్యత్యా గాత్మకః ప్రక్షేపాంగకస్తాదృశత్యాగాంగక ప్రక్షేపో హోమ ఇతి పరస్పరం భేదస్తథాపి దేవతోద్దేశేన ద్రవ్యత్యాగస్యోభయత్రావర్జనీయత యా అజహల్లక్షణావృత్త్యా యజతేరపి బోధకో హోమ ఇత్యన్యత్ర విస్తరః. ఏవం భగవదర్చన స్యాపి ముక్తిసాధనత్వం శ్రూయతే. ధృతోర్ధ్వపుండ్రః పరమేశితారం నారాయణం పూజయతి స్మభక్త్యా అర్ఘ్యా దిభిః పౌరుషసూక్తమంత్రై స్సంప్రాప్ను యాద్విష్ణుపదం హినిత్య, మితి. 'భక్త్యా భగవంతం నారాయణ మర్చయే త్తద్విష్ణోః పరమం పదం గచ్ఛతీతి విజ్ఞాయత' ఇతి స్మర్యతే చ. తదిదమర్చనం బాహ్యాభ్యంతర భే దేన ద్వివిధమిత్యన్యత్ర విస్తరః.

న 'చాప్రతీ కాలంబనాన్న యతీతి బాదరాయణ' ఇత్యుత్తరతం త్రరీత్యా ప్రతీకాలంబన నిష్ఠ స్యార్చిరాదిగత్యభావా వగమాద్బింబా రాధనస్యాసి 'నామ బ్రహ్మేత్యుపాసీ' తేతివ ద్బింబవిశేష్యక బ్రహ్మ త్వప్రకారకజ్ఞానాత్మక ప్రతీకాలంబన పూర్వత్వా న్నానేన ముక్తిప్రాప్తిరితి శంక్యం. బింబవిశేష్యక బ్రహ్మత్వ ప్రకారక జ్ఞానస్య ప్రతీకాలంబన త్వేపి బింబాధిష్ఠితత్వ ప్రకారక బ్రహ్మవిశేష్యక జ్ఞానస్య సూర్యహృదయాద్యధిష్ఠిత భగవద్విషయక జ్ఞానవత్ప్రతీకాలంబనత్వా సంభవాత్ న 'చార్చాత్మనావతీర్ణం మాం జానున్తోపి విమోహితాః, కృత్వా దారుశిలాబుద్ధిం గచ్ఛంతి నరకాయుత' మిత్యాది ప్రమాణానురోధేన బ్రహ్మణోకర్చాతాదాత్మ్యవగమాత్కథ మధిష్ఠితత్వమితివాచ్యం 'ప్రతిపదోక్త సంస్కారసంస్కృతాయామర్చాయాం తస్యాయః పిండాది ష్వగ్న్యాదేరివ భక్తానుగ్రహాద్యర్థం తత్సమానాకారేణ ప్రతిష్ఠాది నా సన్నిధానాదత్యంత సారూప్యాదికమాదాయ తాదాత్మ్య నిర్దేశోపపత్తేః. న హి

జాజ్వల్యమానం తప్తాయఃపిండం 'నాయమనల' ఇతి వ్యవహారంతి, వ్యవహరంతి చ 'శుభ్రోయమగ్నిర్జ్వల' తీతి నానేనోభయోరైక్యం సంభవతి. తద్వత్ప్రకృ తేపి సంస్కార ప్రతిష్ఠారాధనాదినా తత్తత్సమానా కారేణ సన్నిహితమర్చా తాదాత్మ్యేన వ్యవహారం తీతిన కించిద్దీయతే. నామ బ్రహ్మేత్యాదౌ నామ్న ఏవ బ్రహ్మత్వబోధకం న తు తదతిరిక్తవిషయ కమితి విశేషః, ఏతద్విస్తరస్త్వస్మదీయే శ్రీవైఖానస సిద్ధాంతసారే ద్రష్టవ్యః.

ఏవం చార్చారాధనస్య ప్రతీకాలంబన పూర్వత్వాసంభవాత్తస్య ముక్త్యుపాయత్వ మక్షతమిత్యన్యత్ర విస్తరః.

ఏవం ధ్యానమపి ముక్తిసాధనం. 'తతస్తుతం పశ్యతి నిష్కలం ధ్యాయమాన' ఇతి శ్రుతేః 'యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః అనన్యేనైవ యోగేన మాంధ్యాయన్త ఉపాసతే. తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్ భవామి నచిరాత్పార్థ మయ్యా వేశితచేతసాం మయ్యేవ మన అధత్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం న సంశయః. ఇతి స్మృతేశ్చ ధ్యానం చ సగుణ నిర్గుణ భేదేన ద్వివిధమితి మూలశాస్త్రే ద్రష్టవ్యం. ఏతేష్వర్చనస్య ప్రాధాన్యం, 'తేష్వర్చనం సర్వార్థ సిద్ధిదం, ప్రతిమాదిషు పంచమూర్తి నామ మంత్రై రావాహ్యార్చయే దన్యథా న పరమపదప్రాప్తి రితి భగవాన్మరీచిజ్ఞానకాండేనుజగ్రహ.

ఇత్యేవం భూతో మహాత్మా అవాఙ్మానస గోచర వైభవో హరిః భగవాన్నారాయణో ఘనం విజ్ఞాన ఘనం 'స యథా సైంధవ ఘనోకనంతరో బాహ్యః కృత్స్నో రసఘన ఏవ. ఏవం వా అరేయమాత్మాకనంతరో బాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏ,వేతి శ్రుతేః ప్రాకృతగుణ సంబంధాభావేన శుద్ధ విజ్ఞాన స్వరూపమిత్యర్థః, నాత్ర ఘనశబ్దే న ప్రజాపతి వాక్య శ్రుతాపహత పాప్మత్వాదిగుణావ్యావర్త్యన్తే, శ్రూ యమాణైవ కారస్య కార్త్స్న్యేన జాడ్యాయోగవ్యావృత్త్యర్థకత్వాత్? 'శంఖః పాండర ఏ'వేత్యాదివత్. సూత్రితం చ భగవతా బాదరాయణేన, ఏవమప్యుపన్యాసాత్, పూర్వభావాదవిరోధం బాదరాయణ' ఇతి. సూత్రార్థోయం, ఏవమపి విజ్ఞానమాత్ర స్వరూపోపాదానే సత్యవ్యపహతపాప్మ త్వాదీనామవిరోధం విరోధాభావం బాదరాయణో భగవాన్మన్యతే. ఉపాన్యాసాత్. 'య ఆత్మా అపహతపాప్మే' త్యుపన్యాసాత్పూర్వభావా త్పూర్వోక్తానా మపహతపాప్మత్వాదీనాం భావాత్సత్వాత్ తుల్యప్రమాణామిత రేతర బాధో న యుజ్యత ఇత్యర్థః –

మునీంద్రం. మునిశబ్దో. నారాయణపరాయణో నిర్ద్వంద్వో ముని' రితి లక్షణ

లక్షిత మభిథత్తే తేష్వింద్రం శ్రేష్ఠం. 'విఖనా మునీనా' మితి శ్రుతేః సర్వదేవసర్వకాల సర్వావస్థాస్వపి నారాయణైకపరమితి యావత్. ఏవంభూతం మహర్షితల్లజం ససృజే, తతః కింకృతమిత్యాహ సర్వానితి. తస్మై స్వసంకల్పేనావిర్భూతాయ మునీంద్రాయ సాంగాన్ శీక్షాద్యంగసహితాన్స ర్వాన్స మస్తా న్వైఖానస శబ్దితాన్వేదానుపదిశ్య తైస్సహ వేదైస్సహ. రహ ఏకాన్తే మంత్రజాతం శ్రీమదష్టాక్షర ద్వాదశాక్షర విష్ణుషడక్షర నారాయణ గాయత్రీ పురుష గాయత్రీ విష్ణుగాయత్రీ పారమాత్మ్య యాదిమంత్ర సమూహమప్యుపదిశ్యే త్యర్థః. ఇదమువా చేతి శేషః 'వైఖానసబుషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవే' దితి శ్రుతేః.

న చ మంత్రాణాం వేదసాహిత్యావ్యాన్నేన వేదత్వాభావశ్శంక్యః. బ్రాహ్మణపరివ్రాజకన్యాయేన ఆదరాతిశయేన పార్థక్యనిర్దేశోపపత్తేః, 'విష్ణునామా స వేదేషు వేదాం తేషు చ గీయత' ఇత్యాదౌ వేదాంతస్య వేదైక దేశస్య ప్రాధాన్యాతిశయేన పృథఙ్నిర్దేశస్య దృష్టిత్వాచ్చ.? 'ఇదమువా' చేతి వాక్యశేషః పూరితః తమేవ వివృణోతివి శేషత ఇతి, చేతసి వేదమంత్రఖనేః వేదమంత్రార్థానుసంధానేన విశేషాకారేణ జనిత్వాజ్జనిమత్త్వాన్మతుపోలోపః విజాతీయోత్పత్తిమత్వాదితి యావత్. వైజాత్యం చ జనౌ ప్రాకృతగుణ సంబంధ శూన్యత్వం, ఏవం చ తాదృశ వేదార్థాను సంధానపూర్వ కాప్రాకృతా వతాంరూప త్వాత్త్వం విఖనా భవవిఖనా ఇతి నామయుక్తోభవ, ఉపబృంహితేయం శ్రుతిరానందసంహితాయాం భగవతా మరీచినా, 'చింతయిత్వా సృజద్విష్ణుస్స్వారాధనపరం మునిం. వేదాంతతత్త్వమీమాం సోత్ఖననం కృతవాన్విభుః. స్వాంశభూతేన భగవాన్ సంజాతో మునిపుంగవః, రూపలక్షణ సౌందర్య తేజోవాన్ దివ్యవిగ్రహః. శుద్ధసత్వ మయస్సాక్షో న్మునివేషధరోవ్యయ' ఇత్యారభ్య మదౌరసేత్యుపానీయ నామధేయం చకార హ. నామ్నా విఖనసం చక్రేతం వదన్నర్థ యోగతః, వైఖానసం చ బ్రహ్మాణముపానీయ హరిస్స్వయం. విఖనోమునయే పూర్వం సావిత్రీముపదిష్టవాన్, ద్వయం చ మూలమంత్రాదీన్ సాక్షాన్మోక్షప్రదాంచ్ఛుభాన్, అధ్యాపయన్మని శ్రేష్ఠం సర్వం శాస్త్రం తథావిధిం, యావత్సమ్మిళితావస్థా వేదానాం వ్యసనాత్పురా. తాం తు వైఖానసీం శాఖామాదావధ్యాపయన్మని' మితి. మదాజ్ఞాయేతి. మదాజ్ఞయా మన్నియోగేన కల్పసూత్రం దైవికమానుషిక భేదభిన్నం వేదవేదాంత విహిత ధర్మ ప్రయోగ విధిరూపం కురు. యదిదం త్వత్కృతం వేదాంగం వైదిక మంత్ర వినియోజకం కల్ప సూత్రశబ్దితం శాస్త్రం వైఖానసాఖ్యం మూల భూత సమిష్టి వేదస్య వైఖానస శబ్దాభిధేయత్వాద్విఖనో నామకత్వప్రణీతత్వాచ్చ వైఖానస శబ్దాభిధేయం సత్ప్రసిద్ధం భవతి. తదిదం

కుర్వితిపూర్వేణాన్వయః. త్వత్కల్పేతి.

త్వత్కల్పసూత్రోక్త నిషేకము ఖైస్త్వత్ప్రణీత కల్ప సూత్ర విశేష విహిత నిషేకాదిశారీర సంస్కారైస్సు సంస్కృతాస్సుష్ఠు సంస్కృతా విప్రాః పుణ్యతమాః. చోకవధారణే. పుణ్యతమా ఏవేత్యర్థః. యే తావద్బ్రాహ్మణాస్తే పుణ్యాః శ్రౌతకర్మానుష్ఠానానుష్ఠాపన శ్రుతి ప్రకాశ నాద్యధికారసిద్ధేః. యే వైష్ణవా బ్రాహ్మణా పుణ్యతరాః వైదికభగవన్నారాయణోపాసనాద్యధికార వత్త్వాత్. తత్రాపి విఖనస్సూత్రసంస్కృతా విప్రాస్తేషాంస్వతో వైష్ణవత్వా శ్రౌత కర్మానుష్ఠానానుష్ఠాపన వైదిక నారాయణోపాసనా మూర్తసమూర్త యజన యాజనాది పరమధర్మానుష్ఠానాధికార వత్త్వా త్పుణ్యతమత్వం బోధ్యం పుణ్యతమత్వం చోత్కర్షే హేతుః, 'వేదాంతగసహస్రేభ్యో విష్ణుభక్తో విశిష్యతే. విష్ణుభక్త సహస్రేభ్యో విప్రో వైఖానసో వర' ఇతి భారతోక్తేః, బ్రహ్మ కైవర్తే చ, విప్రాణాం వేద విదుషాం యథా వైఖానసో వర' ఇతి. శ్రుతిరియం భగవతా భృగుణా పురాతంత్ర ఉపబృంహితా, ... యే వైఖానస సూత్రేణ సంస్కృతాస్తు ద్విజాతయః. తే విష్ణు సదృశా జ్ఞేయాస్సర్వేషాముత్తమోత్తమా' ఇతి. ఏవం విఖనస్సూత్ర సంస్కృతానాం సర్వవిప్రోత్తమత్వావసాయాత్. 'తస్మాద్వైఖానసా విప్రావైష్ణవా మునిసత్తమాః. ఆలయార్చనయోగ్యాశ్చ యోగ్యా నాన్యే ద్విజాతయు' ఇతి తేషాం వైదికాలయు సమూర్తయజన యాజనాధికార విధానా త్తదితరేషాం తన్నిషేధాచ్చ 'ప్రభుత్వాదార్త్విజ్య' మితి పూర్వతం త్రాధికరణ రీత్యా సర్వోత్కర్షసిద్ధ్యా పుణ్యతమత్వము పవన్నంత ఏవేతి. త ఏవ విఖనస్సూత్ర సంస్కృతా ఏవ విప్రాః పరమం పవిత్రాః పుణ్యతమత్వాదత్యంతపావనాః వైఖానసో విష్ణుసుతస్సదా విష్ణ్వర్చనే రతః. తస్యాస్తి మహతీ శుద్ధిస్సర్వస్యేవ హి సర్వదా, ఇత్యానంద సంహితాయాం మరీచిః, కించ యత్ర వైఖానసా విప్రాయత్ర సన్తి గవాం గణాః. యత్ర బిల్వాః పలాశాశ్చ తత్ర సన్నిహితోహరి' రితి నైసర్గిక హరిసన్నిధానస్య విఖనస్సూత్రి విప్రేషు సర్వదా విద్యమానత్వావసా యాత్పర మపవిత్రత్వం యుక్తం తఏవేతి పునరావర్త్యతే బ్రాహ్మణేష్వితి నిర్ధారణే సప్తమీ' మదర్చనార్థం వైదికమత్సమూర్తార్చనార్థ మధికృతా భవేయురితి శేషః.

యద్వా యతో హేతోః పరమం పవిత్రా వైఖానసా విప్రా భువి బ్రాహ్మణేషు, నిర్ధారణే సప్తమీ తతో హేతోస్త ఏవ విఖనస్సూత్ర సంస్కృతా విప్రా ఏవ మదర్చ నార్థమధికృతా భవేయురిత్యేవ కారేణాన్యసూత్రిణామాలయే వైదిక భగవదర్చనాధికారో వ్యవచ్ఛిద్యతే. ఏతదర్థః తస్మాద్వైఖానసావిప్రా వైష్ణవా మునిసత్తమాః.

ఆలయార్చనయోగ్యాశ్చ యోగ్యా నాన్యే ద్విజాతయ ఇతి భగవతా భృగుణా సప్తచత్వారింశేధ్యాయ ఉపబృంహితః యే చేతి. అన్యవిప్రా విఖనస్సూత్రి భిన్నా విప్రాః విఖనస్సూత్ర సంస్కారాభావే జనికృత పుణ్యత్వాభావేన పాప యుక్తత్వేపి 'జన్మాన్తరసహస్రేషు తపోధ్యానసమాధిభిః. నరాణాం క్షీణపాపానాం కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయతే' ఇత్యాద్యుక్త విధయా భక్త్యతిశయేన కృఛ్రచాంద్రాయణాదినా చ ప్రక్షీణ పాపాస్సన్తో మమ పూజనార్ధ మర్చనార్థం సక్తచిత్తా ఆసక్తా యది యే భవేయుః. జాయమానం హి పురుషం యం పశ్యేన్మధుసూదనః, సాత్వికస్సతు విజ్ఞేయస్సవైమోక్షార్థ చింతక' ఇత్యాద్యుక్త విఖన సూత్రసంస్కారోపష్టంభక భగవత్కటాక్ష శూన్యానాం కదాచిదాకస్మిక జన్మాంతర భగవద్ధ్యానారాధనాద్యుద్బుద్ధభక్తిని శేషశాలినామత ఏవ నిర్ధూతపాపానాం భగవదారాధనేచ్ఛాయాం జాతాయామితి యావత్. తే ఉక్తలక్షణ లక్షితా వైఖానసాద్యాగమసంస్రితా ఆదిశబ్దేన పంచరాత్రాదికం గృహ్యతే. న చాత్రాగమత్వామ్నానేన వైదికత్వాభావశ్శంక్యః. ప్రత్యక్షమనుమానం చ శాస్త్రం చ వివిధాగమ' మితి ''మానవే శాస్త్రే వేదే ప్యాగమత్వ స్మరణాత్'' న చ పంచరాత్రస్యాపి వైదికత్వం 'సాంఖ్యం యోగ' మిత్యాదినా వేదవిభిన్నత్వసిద్ధాంతా వగమాత్. తథా చ శ్రీవైఖానసపంచరాత్రా శాస్త్రోక్త విధానేనయథాధికార మగ్ని తప్తంశంఖం చక్రం చ బిభృయుః. బాహుమూల యోరితి శేషః, ప్రమాణాన్తరానురోధాత్. అత్ర 'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామోయజే' తే త్యాదివద్విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం భగవదర్చనా కామనాయాం శ్రీ వైఖానస శాస్త్రాద్యాశ్రయణ తప్తశంఖ చక్రధారణాదికం విధీయతే. న చానేకవిధానప్రయుక్త వాక్యభేదః. యదాగ్నే యోష్టాక పాలోభవ' తీత్యాదివద్విశిష్ట విధిత్వాత్ న చ యత్పద శ్రవణేన విధిశక్తి గుంఠనమపూర్వత్వాత్. 'యదాగ్నేయో' యదగ్నీ షోమీయ' మిత్యాదౌ తథా దృష్టత్వాత్.

అన్యసూత్రిక కర్తృకభగవదర్చనం ప్రతి వైఖానసాది శాస్త్రవిహిత తప్తశంఖ చక్రాది ధారణస్యై వాంగత్వం న తు ప్రమాణాంతర ప్రాప్తస్యేతి. పర్యవసితం తాదృశార్చనం చ సద్వారకమితి జ్ఞేయం తథా చ భగవదర్చనాద్యం గతయా తప్త శంఖ చక్రాదిధారణ మేతచ్ఛ్రుతి మూలకమే వేతి హృదయం' అన్యత్ర ప్రతిపాదితానాం పఠ్యమానానామపఠ్య మానానాం చ సర్వాసాం శ్రుతీ నామేవం విస్పష్టం తప్తశంఖ చక్ర ధారణబోధకత్వాభావా ద్వన్యై రన్యపరతయా వ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ తాదృ శార్థబోధకత్వం ప్రౌఢివాద మాత్ర మిత్యగ్రే వక్ష్యతే. వైఖానసా ఇతి. హి యస్మాత్కారణా ద్వైఖానసా విఖనస్సూత్ర సంస్కృతా విప్రా

మత్కలయా మత్తేజసా ప్రదీప్తా విరాజమానా మత్తేజోంశ సంయుక్తా ఇతి యావత్, భవన్తీతి శేషః. తస్మాదేతోస్తేషాం విఖనసస్సూత్ర సంస్కృతానాం విప్రాణాం తప్తచక్రం ఇదంతప్తశంఖాదేరప్యు పలక్షణం. నింద్యం నిషిద్ధమిత్యర్థః. తప్తచక్రాదిధారణస్య నిషిద్ధత్వాద్విఖనస్సూత్రిభినా నుష్ఠేయమితి యావత్ 'యే వైఖానస సూత్రేణ సంస్కృతాస్తు ద్విజాతయః. తే విష్ణుసదృశా జ్ఞేయాస్సర్వేషాముత్తమోత్తమాః, తస్మాద్వైఖానసా విప్రా వైష్ణవా మునిసత్తమాః. వైఖానసేషు వేదేషు తుళసీకాననేషుచ 'క్షీరాబ్దౌ చరమాయాం చ మన్మూర్తిస్సుస్థిరంస్థితా' యత్ర వైఖానసావిప్రా యత్ర సన్తిగవాం గణాః యత్ర బిల్వాః పలాశాశ్చ తత్రసన్నిహితో హరి' రిత్యాది ప్రమాణేనవిఖనస్సూత్రిణాం విప్రాణాం నైసర్గిక విష్ణుతేజస్స మావిష్టత్వాద్భగవత్తేజో భిన్నతేజో విశేషాగ్ని సంతప్తచక్రాదిధారణే శణవల్క బంధనానన్తరం హనుమతి మేఘనాద ప్రయుక్త బ్రహ్మాస్త్రస్యేవ ప్రాక్తననైసర్గిక వైష్ణవ తేజసో నిలయ ప్రసక్త్యాతప్త చక్రాదిధారణం నిషిద్ధ మితిభావః.

భగవాన్ స్వారాధనార్థం వైఖానసాన్వి ప్రాన్విఖనస్సూత్రసంస్కారైస్స్వ తేజస్స మాప్యాయనం కృత్వాస్వా రాధనాధికృతాన్కరోతీతి నిరుక్తప్రమాణై రవగమాత్. తత ఏవ తేషాం వైష్ణవత్వసిద్ధేర్వైష్ణ వత్వాద్యా పాదక తప్తచక్రాదిధారణం ఫలాభావాన్ని వర్త్యత ఇతి హృదయం, ఏతద్దృష్టాన్తముఖేన ద్రఢయతినింద్యమితి. యథా సాలగ్రామశిలాయాం నైసర్గిక భగవత్తేజస్సమావే శేనమంత్రాది సాధ్యాధివాసాది సంస్కారపూర్వక భగవదావాహనం నింద్యం తద్వద్వైఖానసానామపి నైసర్గిక గర్భ చక్రయుక్తానాంతప్త చక్రాది ధారణం నింద్యమిత్యర్థః.

ఏవం చ వైఖానసానాం విఖనస్సూత్ర శారీరసంస్కారేణ భగవత్తేజస్సమావేశనపూర్వక గార్భిక చక్రధారణం సంభవాచ్చక్రధారణేనైవ వైష్ణవత్వసిద్ధి అన్యసూత్రిప్రతిని యతపరధర్మాగ్నితప్త చక్రధారణే భగవన్ని గ్రహస్ప్రదత్వం యతీనామి పశుయాగాది పరధర్మానుష్ఠా నేన భ్రష్టత్వం నైసర్గిక వైష్ణవతేజ స్తిరోధానం దీక్షారూపస తప్తచక్రాదిధారణ స్యానుష్ఠానే దీక్షితత్వావిశేషాత్ వైఖానసవిధానేనా రాధనాద్యన్వహం చ సిద్ధ్యతీతి బోధ్యం.

శ్రుతిరియం భగవతా భృగుణా క్రియాధికార ఉపబృంహితా:- 'సాలగ్రామే సర్వేషు గర్భే చక్రస్యధారణం. వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భే చక్రస్య ధారణం, ముద్రాధారణం తేషాం గర్భ వైష్ణవజన్మనాం విష్ణు వాక్యబలేనైవ న తేచక్రాంకితా మత చక్రాది చిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాదాజ్ఞ నతోపివా' వైఖానసో యది భవేత్సర్వకర్మ బహిష్కృత

అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా, మోహాద్వా పరపీడనాత్, తప్తముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే' ఇతి.

మరీచినాప్యానంద సంహితాయాం - 'యోవైఖానస సూత్రస్థ స్తప్తచక్రాంకితో యది, ఆలయం న విశేత్తేనపూజనం నైవ కారయే' దిత్యాదినా.

'మామాశ్రితా' ఇతి. యధావిఖనసో భగవదాశ్రితత్వం భగవత్పుత్రత్వం చ తథా విఖనస్సూత్ర సంస్కృతానాం విప్రాణామపి విఖన సూత్రసంస్కార ద్వారా భగవత్తేజస్సమావేశేన భగవదా శ్రితత్వం భగవదౌరసత్వం చ యుక్తమితి భావః. (మచ్చిత్తా మద్గత ప్రాణా మయి సంగతమానసాః. అనన్యశరణా రాజం స్తస్మాద్వైఖానసా వరా' ఇతి కార్మోక్తేః. 'వైఖానసా మమసుతా దాసాశ్చాన్యే మహీతలే' ఇత్యారభ్య 'వైఖానసాహ్వారసా, శ్చేత్యానందసంహితాయాం.

ఇత్యేవంప్రకారేణాజ్ఞపో నియోజితో భగవాన్విఖనాః యథా గురూపదేశ 'ముపక్రమోపసంహారాభ్యా సపూర్వతాఫలం' అర్థవాదోపపత్తీచ లింగం తాత్పర్యనిర్ణయు' ఇత్యుక్తరీత్యా షడ్విధవైష్ణ వత్వనిర్ణాయక తాత్పర్యలింగాభిప్టుతం శ్రీవైష్ణవం సూత్రము దాజహార, పురాతంత్రే భృగుః 'ఆద్యత్వాత్సర్వ సూత్రాణాం వైష్ణవత్వాచ్చ తత్తు వై 'మయానువర్తితం తద్వత్కాశ్య పాత్రిమరీచిభి' రితి. ఏతేన విఖనస్సూత్రస్య శ్రుత్యైవ వైష్ణవత్వ బోధనాత్తాదృశ వైష్ణవసూత్ర సంస్కార సంస్కృతానాం వైఖానసానాం విప్రాణాం వైష్ణవత్వం శ్రౌతమితి బోధ్యం.

ఏవముపనిషదన్తరే 'నిత్యానవద్యసచ్చిదానందమయూ మాతా లోకానాం లక్ష్మీఃనారాయణం పృచ్ఛతి 'భగవన్ దేవదేవే' శేత్యాదినా లక్ష్మ్యా పృష్టస్య భగవతః ప్రతివచనం 'చక్రం పవిత్రం చరణంతత్కాలమయం జ్యోతిర్మయు' మిత్యుపక్రమ్య, 'యస్యమే శ్రియందాతు మమితాం గర్భ ఏవ కరే చక్రం ధారయామి స చక్రవర్తీ భవ' తీతి. అస్యాయమర్థః మే మమామితాం శ్రియం మోక్షరూపామన్యస్యాశ్శ్రియః పరిమితత్వాద్ధాతుం ప్రదాతుం గర్భ ఏవ గర్భ స్థితిదశాయామేవ యస్యకరే బాహుమూలే చక్రం ఇదం శంఖస్యాప్యుపలక్షణం ధారయామి సగర్భస్థశిశుశ్చక్రవర్తీ చక్రం సుదర్శనం వర్తితుమనువర్తితుంశీల మస్యేతి చక్రవర్తితాచ్ఛీల్యేణినిః. చక్ర ధారణ శీలవాన్ భవతీతియావత్ గర్భ ఏవ కరే చక్రం ధారయామీత్యనేన గర్భవ్యతిరిక్త కాలావచ్ఛేదేనాన్యకర్తృకతప్త చక్రాదిధారణం వ్యావర్త్యతే. తథా చ వైఖానసానాం బాహ్యతప్త చక్రాదిధారణస్య నిషిద్ధత్వాదననుష్ఠే యత్వం సిద్ధం.

నను శ్రుతేరస్యాః కథం విఖనస్సూత్రి విప్రమాత్ర విషయత్వం సంకోచే మానాభావాదితే చేన్న, ఉపబృంహణానురోధేన విఖనస్సూత్రిషు సంకోచనీ యత్వాత్. భృగుణా పురాతన్త్రే సప్తచత్వారింశేక ధ్యాయే వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భవైష్ణవజన్మనాం' నారాయణస్స్వయంగర్భే ముద్రాం ధారయతే నిజా' మితి. క్రియాధికారేపి 'గర్భే మాస్యష్టమే విష్ణుబలిం కుర్యాద్యథావిధి. తస్మిన్ దినే ప్రవిష్టోऽహం గర్భేతస్యాశ్శిశంప్రతి. మత్కరేషు స్థితం చక్రం శంఖం చైవ తథైవ చ' కరోమిమత్కరేణైవ గర్భస్థితశిశోర్భుజే' వైఖానసేన శాస్త్రేణ్యసాదయం గర్భ వైష్ణవ' ఇతిచోపబృంహితత్వాత్.

ముద్రాశబ్దశ్చిహ్నపర్యాయశ్చిహ్నం చ విష్ణోశ్చక్రం 'విష్ణవే చక్రపాణయేస్వాహేతి ఛందోగబ్రాహ్మణ సిద్ధం. యథాశ్వమేధాదిక్రతోః కల్పసూత్రానుసారేణ క్షత్రియపరత్వం యదా వా 'యదహరేవ విరజేత్తదహరేవ ప్రవ్రజే' దిత్యాది జాబాలశ్రుతేః క్షత్రియం జనకం ప్రతియాజ్ఞవల్క్యేనోపదిష్టాయా అపి మన్వాదిస్మృత్యనుసారేణ బ్రాహ్మణ మాత్రః విషయత్వంతథానిరుక్తస్మృత్యనుసారేణాస్యా। శ్రుతేర్విఖనస్సూత్రి మాత్రవిషయత్వం.

న చ 'స చక్రవర్తీ' తివాక్యపర్యాలోచనయా క్షత్రియాదిపార్థివవిషయత్వం 'చక్రం పవిత్రం చరణం తత్కాలమయం జ్యోతిర్మయు' మితి పూర్వవాక్యే జ్యోతిర్మయత్వాదినా చక్రస్య విశేషితత్వాదుపరిత నైతద్వాక్యఘటక చక్రశబ్దస్యాపి తాదృశజ్యోతిర్మయత్వ పవిత్రత్వాదివిశిష్టచక్రబోధకత్వావశ్యం భావేన పార్థివత్వ ప్రయోజక సాముద్రిక రేఖామయ చక్రబోధకత్వా సంభవాతద్బోధకత్వాసిద్ధేః.

'చక్ర' మిత్యాదివాక్యస్యాయమర్థః. తద్భూమానన్తోగ్ర' ఇత్యాదిమంత్రప్రసిద్ధం పవిత్రం దైత్యాద్యశిష్టసంబంధస్య సంహారద్వారా సత్త్వేపి పరిశుద్ధం, యద్వా నికృత్తాసురాదిశిరోరక్త మాంస సంబంధిత్వేపి పరిశుద్ధం యద్వాపవివద్య జీవేదాశ్రితాన్ శత్రుభ్యస్త్రాయత ఇతి పవిత్రం. చరణం చరతి వేగేన గచ్ఛతీతి చరణం 'వాయురంతరా త్మేతిశ్రుతేః. యద్వా చరతి భక్షయతి శత్రూనితి చరణం 'చర' గతి భక్షణయో కాలమయం కాలస్వరూపం కాలచక్రస్వరూపమితి యావత్. స్వరూపార్థే మయట్. భూమానంతోగ్ర' ఇత్యనంతశబ్దేన వినాశ శూన్యత్వాద్యవగమేన నిర్వికారత్వావశ్యం భావేన వికారార్థకత్వాయోగాత్, జ్యోతిర్మయం జ్యోతిఃప్రచురమిత్యర్థః, మయట్ చాత్ర ప్రాచుర్యార్థః సహస్రాదిత్యసం కాశమితి యావత్. త్రిధాత్రిధామా బిభృయాదదీనా' నితి శ్రుతేః ఏవం భూతం చక్రం సుదర్శనం అత్ర చక్రశబ్దం, స్సుదర్శనాయ విద్మహే మహాజ్వాలాయ ధీమహి తన్నశ్చక్రః ప్రచోదయాదిత్యాది మంత్రలింగేన సుదర్శ నేశక్తః నైవం చరణ పవిత్రాది శబ్దాస్సుదర్శనే శక్తాశ్శక్తిగ్రాహక ప్రమాణభావాత్.

యత్తు 'సుదర్శనమరం చక్రం పవిత్రం చరణం హరేః శంఖోజన్యో భవః పాండుః పాంచజన్యః పరావరః' 'చరణం ప్రాంకణే చక్రే' పవిత్రం చరణం చక్రం లోకద్వారం సుదర్శనం, పర్యాయవాచకాహ్యేతే చక్రస్య పరమాత్మన' ఇత్యాది పంచరాత్రాది వచనైః పవిత్ర చరణాదిశబ్దా స్సుదర్శనే రూఢా ఇతి. తన్న, పవిత్రశబ్దస్యాచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్యరశ్మిభి'. ఇదం బ్రహ్మ పునీమహ ఇతి పవిత్రంగృహీత్వా, పవిత్రపాణిః బ్రహ్మాంజలిం కృ'త్వేత్యాది లోకవేద ప్రయోగానుసారేణ గ్రథిత గ్రంథిక దర్భ విశేషాదౌ రూఢత్వేన సుదర్శన్నేపి తాదృశశక్తికల్పనే గౌరవాత్. గౌణ్యావృత్త్యా చక్రబోధకత్వోపపత్తేః 'విగ్రహో ఉపచారాశ్చ భోగాః పర్యాయవాచకా' ఇత్యాదౌ విగ్రహశబ్దస్య శాస్త్ర స్థైరుపచారైః సంకేతిత్వేపి తాదృశ సంకేతస్య లోకవేదసాధారణ్యాసంభవవ ''త్పవిత్రం చరణ'' మిత్యాది పంచరాత్రాది వచనాన్యపి పంచరాత్రీయాది సౌదర్శన ప్రయోగమాదాయ చరితార్థతయా సర్వసాధారణ్యా సంభవాత్. వేద నిఘంటు పారస్యత్వ నుపలబ్ధి పరాస్తతయా అవిశ్వసనీయ త్వాత్, అన్యథాయూథాధిపం నిత్యమగ్రం మహాభూతమితి మహాభూదేవ నామపర్యాయేషు శ్రీవైఖానస శాస్త్రే నిత్యాగ్రశబ్దయోః పాఠాత్ వేదే ''సదేవ సోమేద్యమగ్ర ఆసీత్'' ''ఆత్మా వా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్'' ''బ్రహ్మ వా ఇదమేక మేవాగ్ర ఆసీ'' దిత్యాదావగ్రశబ్దస్య యూథాధిపబోధకత్వాపత్తిః.

కించ పవిత్రశబ్దస్య గ్రథిత గ్రంధిక క్షౌమకార్పాసాదితంతు మాలాయాం వైఖానసే పంచరాత్రే చ శాస్త్ర సంకేతిత్వేన ''పవిత్రం తే వితతం బ్రహ్మణస్పత'' ఇత్యత్రాపి పవిత్ర శబ్దస్య గ్రథిత గ్రంధి కతంతుమాలాబోధకత్వం కుతోన స్యాత్,? ఏవం చ చక్రశబ్ద ఏవ సుదర్శనేరూఢః పవిత్రాదిశబ్దో గుణయోగాద్విశినష్టి సుదర్శనం ''శ్యామోయువా లోహితాక్షశ్చైత్ర'' ఇతి వత్. అన్యథా కాలమయుజ్యోతిర్మయు శబ్దయోరపి చక్రబోధకత్వాపత్తేః. తథా చ చక్రశబ్దస్య రేఖా పరత్వే పవిత్రత్వాది గుణానామ సంభవా త్సుదర్శన పరత్వ మేవేతి భావః.

కించ చక్రశబ్దస్య చక్రాకృతిరేఖాబోధకత్వం లక్షితలక్షణావృత్త్యా, తదపేక్షయా శక్త్యా సుదర్శనబోధకత్వే సంభవతి లక్ష్యార్థబోధకల్పన స్యాన్యాయ్యత్వాత్. ప్రకరణం చ నిరుక్త విశేషణవిశిష్టం సుదర్శనమేవ బ్రూత ఇతి నాన్యథా కల్పనావకాశః,

న చాస్మిన్ వాక్యే ''చక్రవర్తీ'' తి శ్రవణా ''చ్చక్రవర్తి'' శబ్దస్య ''చక్రవర్తీ సార్వభౌమ'' ఇతి కోశేన పార్థివవిశేషే శక్తతయా తదనురోధేన ''చక్రం ధారయామి'' త్యత్ర చక్రశబ్దస్య లక్షితలక్షణావృత్త్యా చక్రాకృతిరేఖాపరత్వమే యుక్తమితివాచ్యం. అనన్య

ధాసిద్ధేన సాదర్శనేన లింగేన రూఢిబాధస్యోత్తరతంత్రాకాశాధికరణ న్యాయేన సిద్ధతయా
లక్షితలక్షణావృత్త్యా రేఖాబోధకత్వా సంభవాత్.

అపి చ ప్రబల సాదర్శన ధర్మబోధ కోపక్రమస్థ "చక్రం పవిత్రం చరణం
తత్కాలమయం జ్యోతిర్మయు" మితి వాక్యానుసారేణౌపసంహారిక "చక్రవర్తి" శబ్దస్య
పూర్వతంత్రతార్తీయోపక్రమాధికరణ న్యాయేన గౌణ్యా వృత్త్యా రూఢిహాన పూర్వకం
చక్రధార్యర్థక స్యా వశ్యం వక్తవ్యత్వాత్.

న చ "చక్రవర్తి" శబ్దస్య పార్థివవిశేషస్యైవ శీఘ్రోపస్థితే స్తదనుకూల స్వవాక్యఘటక
శ్రీపద శ్రవణాచ్చ కథం రూఢిహానపూర్వకం యౌగికత్వ సంభవ ఇతి వాచ్యం "యోఽశ్వం
ప్రతిగృహ్ణా" తీత్యత్ర శ్రుతప్రతి గ్రహశబ్దస్యా దానరూఢస్య స్వసమభివ్యాహృత
వాక్యావిరోధాయ తద్భిన్న దానబోధకత్వ ప్రకృతేపి తాదృశ పూర్వ తంత్ర
తార్తీయాధికరణన్యాయేన స్వసమభివ్యాహృత వాక్యా విరోధా యౌపసంహారికస్య
శ్రీపదోపష్టబ్ధస్యాపి "చక్రవర్తి" శబ్దస్య స్వశక్య భిన్న చక్రధారి లక్షకత్వావశ్యం భావ
దస్మదుక్తార్థేపి శ్రీపదస్యానుకూల్యానపాయాచ్చ.

కించ ఆనంద సంహితాయాం వైఖానసానాం గర్భచక్ర ధారణాదావస్య
ప్రమాణతయోపన్యాసా దైంద్రీన్యాయేన రూఢిహానపూర్వకం యౌగికార్థస్యై
వావశ్యాశ్రయణీయత్వాచ్చ అన్యథా ఉదాహృత పూర్వ తంత్రాధికరణ విరోధోదుష్పరిహ
ఇత్యన్యత్ర విస్తరః.

యద్వా "చక్రవర్తీ భవతి. అనన్యాధి పతి ర్భవతి. "స స్వరాట్ భవతీ" తి శ్రుతే
గర్భచక్ర ధారణేన సంజాత వైదికారాధనాధికార స్స భగవన్తం యథావిధానం సమారాధ
ముక్తో భవతీతి యావత్. ముక్తస్య సత్యసంకల్పత్వాత్. విధినిషేధావిషయత్వ
మనన్యాధిపతిత్వం చక్రవర్తినో ప్రతిహత సంకల్ప స్యానన్యాధిపతిత్వ వన్ముక్తస్యాప
నన్యాధిపతిత్వాత్, చక్రవర్తి శబ్దేన గౌణ్యా ముక్తః ప్రతిపాద్యతే. సూత్రితం చ భగవ
బాదరాయణేనోత్తర తంత్రే "అత ఏవ చానన్యాధిపతి" రితి.

ననూదాహృత శ్రుతివాక్యానాం ప్రత్యక్షపఠిత తప్తచక్రవిధాయక శ్రుతివిరోధా
ప్రామాణ్యమితి. మైవం. ప్రత్యక్ష పఠ్యమానశ్రుతి వాక్యానాం తప్తచక్రబోధకత
స్యైవాభావాత్. "అతప్తతనూ" రిత్యాదేః పఠ్యమానాయా అన్యపరత్వాత్
తస్యాస్తప్తచక్రబోధకత్వేపి విధాయకత్వాభావాత్. త్వద్రీత్యా తాదృశవాక్యార్థ పర్యాలోచ
యాతప్తచక్రధారణ విధేరున్నేయత్వాత్. తదపేక్షయాఖిలత్వేపి నిషేధస్య శ్రుతత్వే
ప్రాబల్యాత్. యాస్తు పరం ఖిలశ్రుతయస్తాః పరంఖిలత్వాదవిశేషాః.

న చ శ్రుతీనాం ఖిలత్వేపి తప్తచక్రధారణస్యాపి విధానాద్వికల్పః. నహి ''వైఖానసైస్తప్తం చక్రం ధార్య'' మితి కాంచిచ్ఛ్రుతి ముపలభామహే యతోऽస్యాస్తస్యాశ్చ శ్రుతేష్షోడశి గ్రహణాధికరణ న్యాయేన వికల్పః ప్రసజ్యేత.

న చ సామాన్యతప్తచక్రవిధాయక శ్రుత్యా వికల్పః. విధాయక శ్రుతే స్సామాన్య విషయత్వాత్ పరస్పరనిరవకాశ గ్రహణాగ్రహణాదిశాస్త్ర ప్రతిపాదితార్థయో హివికల్పః. న తూత్సర్గాపవాద శాస్త్ర ప్రతిపాదిత యోరపి. అన్యథా ''న హింస్యా'' దితి శాస్త్ర ''స్యాగ్నీష్టోమీయ'' మిత్యాది శాస్త్రేణ బాధాయోగా త్పశుయాగస్యాపి వైకల్పికత్వం ప్రసజ్యేత.

న చ తప్తచక్ర ధారణస్య దుఃఖరూపతయా రాగప్రాప్తత్వా యోగేన నిషేధావిషయత్వం, విధిప్రాప్తస్య నిషేధే వైకల్పికత్వం న చాత్ర వికల్పః ఏకస్మిన్నేవాధికారిణి దుఃఖతదభావరూపతయా తదయోగాదితి వాచ్యం. తప్తచక్రధారణస్య విధిప్రాప్తత్వేపి విధిప్రాప్తతప్త శూలలింగాదిధారణ స్యేవాధికారిణి శేషే వికల్పమన్తరా తన్ని షేధస్యాసంభవాత్. విధిప్రాప్తస్యాపి వికల్పమన్తరా ప్రతిషేధః ప్రవర్గ్యాధికరణే దృష్టః., తథా హి ''ప్రవృణక్తీ''తి యజ్ఞ సామాన్యోద్దేశేన ప్రవర్గ్యం విధాయ ''న ప్రథమయజ్ఞే ప్రవృంజ్యా'' దితి ప్రథమయజ్ఞశబ్ది తాతిరాత్రాది ప్రథమాహారే ప్రవర్గ్యప్రతిషేధవ ద్విఖనస్సూత్రిణామపి ''వైఖానసా మత్కులయా ప్రదీప్తా'' ఇత్యాది శ్రుత్యా తప్తచ క్రధారణ ప్రతిషేధోపపత్తేః.

న చ శాస్త్రప్రాప్త ప్రతిషేధ మాత్రేణ వికల్పః. సమానవిషయక విధినిషేధ స్థల ఏవ తత్ప్రవృత్తేః. తథా చ సామాన్య విశేష విధినిషేధస్థలే వికల్పోన సంభవతి.

న చ ''నతౌ పశౌ కరోతీ'' త్యాది విశేషవిషయక నిషేధస్థ లేపి వికల్పో దృశ్యత ఇతి వాచ్యం. పశుప్రకరణే ''అగ్నయ ఆజ్యస్యానదీయ మానస్యానుబ్రూహి, సోమాయాజ్యస్యావదీయ మానస్యాను బ్రూహి, అగ్నయ ఆజ్యం ప్రస్థితం ప్రేష్య, సోమాయాజ్యం ప్రస్థితం ప్రేష్య, హోతా యక్ష దగ్ని రాజ్యస్య జుషతాం హవిర్హోతర్య'' జేత్యాదీనామాజ్యభాగమాత్రాంగత్వ బోధకానాం ప్రేషాణా మామ్నాన బలేన వికల్పసంభవేపి తద్వ్యతిరిక్తస్థలే తథావిధ ప్రమాణాన్తరభావేన తదసంభవాత్, ప్రకృతే తు. తథావిధ ప్రాపక ప్రమాణాన్తర శ్రౌతవాక్యరహితేనాపవాదేన శాస్త్రేణ నిషేధబోధకేనోత్సర్గస్య విధాయకశాస్త్రస్య బోధోయుక్తః.

అన్యథా క్రతుధర్మాణాం శాస్త్రైకసమధిగమ్యానాం క్రతువిశేషే బాధస్యాన్యాయ్యత్వా ద్బాధశాస్త్రమాత్ర విలోపప్రసక్త్యా పూర్వతంత్ర దాశమికన్యాయా స్సర్వేపి లుప్యేరన్ కించ శాస్త్రప్రాప్తస్య ప్రతిషేధో వికల్పమన్తరా పాణినీయేపి తంత్రే దృశ్యతే, తథా హి ''సంయోగాన్త'' స్యేత్యుత్సర్గ శాస్త్రేణ ''సంయోగాన్తం యత్పదం తదన్తసామాన్యస్య'' లోపే ప్రాప్తే ''యణః ప్రతిషేధో వాచ్య'' ఇత్యపవాద శాస్త్రేణ లోపః ప్రతిషిధ్యతే. నాత్ర వికల్పః. తథా చే త్సుధ్యుపాస్య ఇతి పక్షరూపాసిద్ధిః. ఏవం ''న మాఙ్యోగే'' ''నలుమతాంగస్య'' ''నలోకావ్యయనిష్ఠాఖలర్థతృనాం'' ''న లోపః ప్రాతిపదికాన్త'' స్యేత్యాదౌ బహుశశ్శాస్త్రప్రాప్తస్య వినా వికల్పం ప్రతిషేధస్య దృష్టత్వాచ్చ అన్యథోత్సర్గాపవాద శాస్త్రమాత్రవిలోప ప్రసక్తిః.

యత్త్వేకస్మిన్నధికారిణి దుఃఖతదభావబోధక విధినిషేధ శాస్త్రప్రవృత్తిరితి తన్న, ఏకస్మిన్నే వాధికారిణి ప్రయోగభేదేన దుఃఖ తదభావరూపగ్రహణా గ్రహణాది బోధక విధినిషేధ శాస్త్ర ప్రవృత్తేర్దృష్టత్వాత్. ప్రకృతే త్వధికారివిశేషే విధిశాస్త్రస్య సామాన్యస్య భిన్నాధికారివి శేషే నిషేధశాస్త్రానుసారేణ సంకోచనీయత్వా దుభయోశ్శాస్త్రయోన వైయర్థ్యం, నిగుణశాస్త్రస్య గుణసామాన్యా భావబోధకస్య సత్యకామత్వ సర్వజ్ఞత్వాది విశేషగుణబోధక విశేష శాస్త్రానుసారేణ తద్భిన్నే హేయగుణే సంకోచస్యోత్తరతంత్రే దృష్టత్వాత్. తథా చ ధారణ విధాయకం వైఖానసభిన్నసూత్ర సంస్కృతాదిషు సావకాశత్వాద్భిన్నాధికారికం నిషేధ శాస్త్రంచ విశిష్య వైఖానసానుద్దిశ్య ప్రవృత్తతయా నిరవకాశత్వా ద్వైఖనసస్సూత్ర్యధికారికం, ఉభయోశ్శాస్త్రయోర్విభిన్నాధికారికత్వేన చారితార్థ్యం ఏవంచ ''అగ్నిహోత్రం జుహుయాత్స్వర్గ కామః'' ''యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహుయా'' దిత్యాది శాస్త్రాణాం గృహస్థమాదాయ చరితార్థతయా బ్రహ్మచారి యతిషున ప్రవృత్తిర్యథా. యథా ''వా నగ్నిరని కేత'' ఇత్యాదిశాస్త్రాణాం వివిష్యసన్న్యాసినః ప్రతి ప్రవృత్తతయా తానాదాయ గృహస్థాదౌ న ప్రవృత్తిస్తథా తప్తవిధాయక శాస్త్రాణాం వైఖానసభిన్నవైష్ణవానాదాయ చరితార్థతయా వైఖానసేషు న ప్రవృత్తిః. తథైవ నిషేధ శాస్త్రాణాం ''వైఖానసా మత్కల'' యే త్యాదీనాం వైఖానసా నుద్దిశ్యైవ ప్రవృత్తతయా వైకానసభిన్నేషు స ప్రవృత్తిః.

కించ గృహస్థ ప్రతినియతపశుయాగాది ధర్మాణాం విభిన్నాధికారి యతీనామనుష్ఠానే యథా దోషావహత్వం యథా వాకగ్నిత్యాగాదీనాం యతి ప్రతినియతానాం ధర్మాణానుష్ఠానే గృహస్థానాం ప్రత్యవాయిత్వం తథా వైఖానసభిన్నవైష్ణవ

ప్రతినియత తప్తచక్ర ధారణాది ధర్మాణామనుష్ఠానే విఖనస్సూత్రిణాం ప్రత్యవాయిత్వం నిరాబాధం.

కించతప్తచక్రాదిధారణస్య పరప్రతినియత ధర్మత్వ మజానతా స్వధర్మత్వ భ్రాన్త్యా కేన చిద్విఖనస్సూత్రిణానుష్ఠేయత్వ సంభవేన తాదృశభ్రాన్తి ప్రాప్తతప్త చక్రాదిధారణం బాధ్యతే ''వైఖానసామత్కల'' యేత్యాది శ్రుత్యేత్యపి వక్తుం సుశకం. రాగప్రాప్త ప్రతిషేధవ ద్భ్రాన్తి ప్రాప్తస్యాపి వికల్పమన్తరా బాధస్య కౌస్తుభాదావుపపాదితత్వాత్.

న చ నిన్ద్యపదశ్రవణా ''న్నహి నిందా నిందితుం ప్రవర్తతే అపి తు నిన్ద్యాదవ్యత్ప్రశంసితు'' మితి న్యాయేన వైఖానసానాం తప్తచక్ర ధారణ నిందన మన్యప్రశంసార్థ మితి వాచ్యం. ఉభయ ప్రస్తావే ఏకస్య నిందాయాం తత్ర నిందాయా అన్య ప్రశంసార్థత్వే ప్యేకవ్యవహారే న హి నిందాన్యాయయా ప్రవృత్తేః. అన్యథా నిందాసామాన్యస్యా ప్రస్తుతవిషయాన్తర ప్రశంసార్థతయా నేతుం శక్యత్వేన ''విహితస్యాననుష్ఠానాన్నిందితస్య చ సేవనాత్. అని గ్రహాచ్చేంద్రియాణాం నరః పతన మృచ్ఛ'' తీత్యాది స్మృతీనాం నిర్విషయత్వ ప్రసక్తేః ''వైఖానసా'' ఇత్యాది వాక్యస్యైకవిషయత్వేన నిందాశబ్దస్య స్వశక్యార్థ భిన్నస్తోత్ర బోధకత్వాసంభవాత్.

కించ యస్య విషయస్య క్వచిద్భూషణం క్వచిత్తస్యైవ విషయాన్తర సహితస్య దూషణంచ తస్యైవ భూషణోపష్టబ్ధస్య విషయాన్తర సహిత వాక్యే నిందనస్యాన్య పరతయా నేతుముచితతయా భూషణ విషయాన్తర సాహిత్యాద్యనుగ్రాహకత్వ బలేన నహి నిందా న్యాయః ప్రవర్తతే న సర్వత్రే త్యాప్తాం తావత్. అన్యథా ''అతప్తతనూ'' రిత్యాదావపి నిందాయా అన్యార్థత్వ సంభవా న్నిందోన్నత విధికల్పనానుపపత్తే స్త్వత్పక్షేతప్తచక్ర ధారణ విధింవాను న్మిషతి.

''యది తు విశేషనిషేధేన సామాన్య విధేర్న సంకోచః అపి తు వికల్ప ఏవేతి తవాగ్రహః, తథా ''వైఖానసా మత్కల'' యేత్యాది శ్రుత్యా విఖనస్సూత్రిభిన్నానాం తప్తచక్రమభిధీయత ఇతి తదన్యసంకోచార్థకః పర్యుదాసో విధీయత ఇతి న వికల్పావకాశః. పక్షేఽస్మిన్నింద్య మిత్యస్య వర్జ్య మిత్యర్థః ఇతి.

యత్త్వస్యా ''యస్యమ'' ఇత్యాదిశ్రుతే శ్శిష్టపరిగృహీతత్వా భావాదప్రామాణ్యశంకా కలంకితత్వమితి తన్న, శ్రీవిశిష్టాద్వైత భావ్యకారై సర్వతన్త్రస్వతన్త్రై శ్రీనివాసమఖి వేదాన్త దేశికై శ్శ్రీవిఖనస్సూత్ర భాష్యోపక్రమే దశవిధహేతునిర్ణయావసరే ''యస్యమ'' ఇత్యాదిశ్రుతే ర్మహిమమంజర్యాం చ గర్భచక్రధారణాది విషయే ప్రమాణ తయోపన్య

స్తత్వా ఛ్ఛ్రీవిశిష్టాద్వైతభాష్య వ్యాఖ్యాతృభి స్స్వకృత నిగమచూడాదర్పణే విషయేస్మి న్నుదాహృతత్వాచ్చ. న కేవలమేభిరేన విషయేఽస్మిన్ ప్రమాణతయా పరిగృహీతా శ్రుతిరియం శంకరమతానుయాయిభిగురునాథ పండిత ప్రభృతిభిరపి స్వకృత రామచంపూ గ్రంథే తద్వ్యాఖ్యాయాం చవైఖానసానాం విషయేఽస్మిన్ ప్రమాణ తయోపన్యస్తేతి న విశయ లేశావకాశః.

యది త్వేషాం శ్రుతివాక్యానాం ప్రక్షిప్తత్వమితి తవాగ్రహస్తదా ''దక్షిణే తు భుజో విప్రో బిభృయాద్వై సుదర్శనం'' ''ధృతోర్ధ్వపుండ్రః కృతచక్రధారీ విష్ణుపరం ధ్యాయతి యోమహాత్మా'' ''వ్రతేవిష్ణో అబ్దచక్రే పవిత్రే జన్మాంబోధిం తర్తలే చర్షణీన్ద్రాః మూలే బాహ్వోర్దధతేకన్యే పురాణా లింగాన్యంగే తావకాన్యర్పయన్తి'' ''నిచిక్షేప సుషణం మధ్యే బాహుమదధత్సుదర్శనం, విష్ణోరిదం భూరితేజ. ప్రధర్షతి దివానక్తం బిభృయుస్తజ్జనాసః'' ఏభిర్వయమురుక్రమస్య చిహ్నైరంకితా స్సభగా భవేమ'' ''చక్రం బిభర్తి వపుషాభితప్తం బలం దేవానామమితస్య విష్ణోః'' ''పవిత్రమిత్యగ్నిః, అగ్నిర్వై సహస్రారః, సహస్రారో నేమిః, నేమినా తప్తతనూః, బ్రహ్మణస్సాయుజ్యం సలోకతావాప్నో'' తీత్యాదీనాం శ్రుతివాక్యానాం కుతః ప్రక్షిప్తత్వం న భవేత్.

న ''చాతప్తతమా'' రిత్యాది శ్రుతేః ప్రత్యక్షపరితాయాస్తప్త చక్రధారణే ప్రామాణ్యమితి వాచ్యం, తస్యాశ్చ క్రాగ్ని పదాద్య ఘటితాయా స్తద్ధారణ విధాయకత్వా సంభవా ద్వేదభాష్యకృద్భిరన్యథా వ్యాఖ్యాత త్వాచ్చ. తథా హి ''పవిత్రం తే వితతం బ్రహ్మణస్పతే. ప్రభురాత్రాణి పర్యేషి విశ్వతః. అతప్తతనూర్నతదామో అశ్నుతే. శృతాస ఇద్వహన్తస్తత్సమాశత'' అస్యా విద్యారణ్యభాష్య మిదం. ''పవిత్రన్త'' ఇతి. దశాపవిత్రా న్తరణాభిమన్త్రణ ఇయం వినియుజ్యతే. పవిత్రం సర్వపావనం తే తవ ఆత్మభూతం తేజః పరమాత్మాఖ్యం వితతం విస్తృతం సర్వత్ర హే బ్రహ్మణస్పతే హే బ్రాహ్మణానాం స్వామిన్ ఏషవో భరతో రాజా సోమోఽస్మాకం బ్రాహ్మణానాం రాజా తస్మాత్సోమరాజానో బ్రాహ్మణా ఇతి దర్శనాత్. ప్రభుస్త్వం గాత్రాణ్యంగాని పాత్రాణాం పర్యేషి గచ్ఛసి విశ్వతః, త్వయాభివ్యాప్తే నాత తనూర శోధితశరీరః అత ఏవామః అపక్వః న తద్వితతం పవిత్రమశ్నుతే అసోమపస్య శుద్ధ్యభావాత్. జ్ఞాన ద్వారా పరమాత్మ ప్రాప్తి ర్నాస్తీతి శృతాస ఇత్పక్వా ఏవత్వ యావహన్తః యజ్ఞం జనాస్సమాశ తమశ్నుతే తత్పవిత్రమితి.

యాపి "చమూషచ్ఛ్యేనశ్శకునో బిభృత్వా గోవిందు ద్రప్స ఆయుధాని బిభ్ర" దితి పఠ్యమానా శ్రుతి స్సాపి సోమవిషయేతి భాష్యే భాషితా. చక్రాదిధారణ పరత్వేపి తాపపదాఘటిత బ్రహ్మన్యాస ఘటక న్యాసచక్రాదిధృతౌ విశ్రాన్తా న తప్తచక్రధృతివిధౌ ప్రభవతి తథా చ ప్రత్యక్షపఠితశ్రుతౌ తప్తచక్రస్య విధానాభావా త్కథం తయా ఖిలశ్రుతీనాం బాధ్యత్వం.

కించ ప్రత్యక్షపఠతత్వమాత్రేణ ప్రాబల్యమితి మన్దం వచః. ప్రత్యక్షపాఠశ్రుత్యాఽథర్వవేదీయ "యదహరేవ విరజేత్తదహరేవ ప్రవజే" దితి జాబాలశ్రుతివాక్యాపేక్షయా ప్రత్యక్షపఠిత "యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహుయా" దితి వాక్యస్య ప్రబలత్వేన తాదృశ జాబాల వాక్యేన యతీనామగ్ని హోత్రాది బాధస్యా న్యాయ్యత్వాపత్తేః.

"దక్షిణే తు భుజే విప్ర" ఇత్యస్యాశ్శ్రుతే రన్మద్రితాయాం మహోపనిషద్యదర్శనాత్కథం తాదృశశ్రుతి స్తప్తచక్రం విధత్త ఇతి శ్రద్ధధ్మః. తస్యాశ్శ్రుతిత్వేపి వా తాపపదాఘటితత్వేన "సుదర్శనమభీత్యుక్త్వా దక్షిణే తు సుదర్శనం, రవిపామితి వామే చ శంఖం చ మిభృయాత్కర" ఇతి బ్రాహ్మన్యాసఘటక న్యాసచక్రాదిబోధక శ్రీవైఖానస భార్గవవచనేనోపబృంహితత్వేన చ న్యాసచక్రధారణ విధానేన చరితార్థత్వాత్.

"ధృతోర్ధ్వపుండ్రః కృతచక్రధార" మితి విష్ణువిశేషణతయా పాఠస్య వైద్యనాథ దీక్షితీయాహ్నికకాండే దర్శనా త్తప్తచక్రవిధాయకత్వా సంభవః,

"ప్రతే విష్ణో" ఇతి శ్రుతిరపి తాపపదాఘటితా న్యాసచక్ర బోధినీ,

"నిచిక్షే" పేత్యాదిశ్రుతిరపి తాపబోధనాసమర్థా న్యాసచక్ర తధౌ విశ్రామ్యతీతి సువచం.

"ఏభిర్వయ" మిత్యాదిశ్రుతిరపి తాపపదాఘటితా వృచ్ఛంద నాద్యంకనమాదాయ చరితార్థా నతప్తచక్రం విధత్తే.

"నేమినాతప్తతనూ" రిత్యాదిశ్రుతిరపి "తిని శస్స్యందనో నేమి" రితి కోశేన వృక్షవిశేషస్య నేమి శబ్దవాచ్యతయా సహస్రధాజాజ్వల్యమానాగ్ని సంయుక్త వృక్షవిశేషసంతప్తచరమ శరీరస్య ముక్తి బోధకత్వేన చరితార్థతయా తప్తచక్రధృతివిధౌన ప్రభవతీతి సువచం.

"చక్రం బిభర్తి వపుషాభితప్త" మితి శ్రుతిరపి తప్తకాంచన నిర్మిత చక్రాదిధారణబోధనేన చరితార్థా న విధత్తే తప్తచక్రధృతిం.

యాపి ''చరణం పవిత్ర'' మిత్యాది పఠ్యమానా శ్రుతిస్సాపి వేదభాష్య కృద్భిరన్యతా వ్యాఖ్యాత చక్రబోధక త్వేపి న్యాస చక్రమా దాయ గతార్థా.

ఏవం చ న కాచిదపి శ్రుతిస్తప్తచక్ర ధారణం విధత్త ఇతి తప్తచక్ర ధృతే శ్రౌతత్వాసంభవః

యాని చ ''ప్రతప్తశంఖచక్రాది హేతిభిర్మంత్రముచ్చరన్'' ఇత్యాదయ స్స్మృతివచాంసి ''క్వచిత్కదాచిత్స్మర్తార స్తంత్రార్థం చబ్రువన్తి వై, క్వచిత్తంత్రానుసారేణ ధర్మం పౌరాణికాఅపి, వదన్తీ తా దృశాంశస్తు గ్రాహ్యా స్తన్త్రావలంబినా, విష్వ్యగమాది తంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే, శంఖచక్రగదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినా మిత్యాది ప్రమాణానురోధేన తంత్రానురోధేన ప్రవృత్తతయా పంచరాత్రాదితంత్రోక్త ప్రకారేణ దీక్షితానామేవతప్త చక్రవిధాయకాని. న వేదమూలకాని. ఏ తే న తత్ర తత్ర దృశ్యమానాని పురాణవచనాని నిర్వ్యూఢాని.

తథా చ తప్తచక్రవిధాయక శ్రుతేరభావా ద్వైఖానసానాం సాక్షాత్తప్త చక్రధృతినిషేధ బోధక శ్రౌతస్మార్తవచాంస్యన్యథా కర్తుమశక్యాని.

యది తూదాహృతానాం శ్రుతివాక్యానాం సర్వతంత్రస్వతంత్రైర్వేంకట నాథాచార్యై స్సచ్చరిత్ర రక్షాయాం తప్తచక్ర ధారణబోధకతయా వ్యాఖ్యాత త్వేనా స్మాకం తప్తచక్రధారణస్య శ్రౌతత్వమనిర్విణ్ణమితి మనుషే. తదాస్మదాచార్యై స్సర్వతన్త్రస్వతంత్రై ర్నిగమాంత దేశికై శ్శ్రీనివాసమఖిభి ర్భాష్యకారై ర్విఖనస్సూత్రిణాం తప్త చక్ర ధృతినిషేధ బోధక శ్రుతిస్మృతీనాం శ్రీ విశిష్టాద్వైత భాష్యోత్తమ బ్రహ్మ విద్యామహిమమంజరీ ప్రభృతి గ్రంథే షూపపాదితత్వేన విఖనస్సూత్రి తప్తచక్రధృతినిషేధబోధకత్వమనిర్విణ్ణమస్మాకం,

కిం ''చాతప్తతనూ'' రిత్యాదిశ్రుతే శ్చక్రాగ్ని బోధకపదాఘటితాయా స్తనూత్వావచ్ఛే దేన తపోజన్య తాపసాధారణాయా బాహు మూలేకగ్నితప్త చక్రధృతిబోధకత్వే ''యత్తే గాత్రాదగ్నినా పచ్యమా నా దభిశూలం నిహతస్యావ ధావతీ'' తి శ్రుతేరగ్నిపదశూలపద ఘటితాయా విప్రాదీనాం తప్తశూలాంకన బోధకత్వం కుతో న స్యాత్ ?

వస్తుతస్తు సోమయాగే అనశనాదిరూపస్య తపసో విహితత్వేన తాదృశ విహితానశనాది రూపతపసాతప్తతనూ రక్షాన్తరరీరః అత ఏహిమోఽపక్వస్తత్సోమరసం నాశ్నుతే సోమరస పానానధికారీతి యావత్. ''సతపస్తప్త్వా'' తపస్తప్తం కృతం చ యు'' దిత్యాదౌ తపసోపి తాపజనకత్వం దృష్టం. యద్యపి సోమేఽనశనాదిరూప తపసోవిహితత్వేన చరితార్థతయాపునస్సోమరసపానేఽతప్త శరీరస్యానధి కారబోధనం నిష్ఫలం, తథాపి యథాశక్తి న్యాయేనానశనాద్యంగాభావేపి సోమరసపానసంభవో భవేదిత్యాది శంకావ్యావృత్తి ద్వారాఽనశనాద్యావశ్యకత్వ బోధనేన సాఫల్యాత్, ''అతప్తతనూ'' రిత్యాది వాక్యఘటక తప్తపదస్య తనూపదసమభివ్యాహారాత్తనూత్వావచ్ఛేదేన తపోజన్యతాప విశేష బోధకత్వే దుర్బల ప్రమాణానురోధేన తన్వేక దేశ బాహుమూలే లక్షణావృత్త్యా తప్తాయుధాంకనబోధకత్వస్యాన్యాయ్యత్వాత్.

కిం ''చాతప్తతనూ'' రిత్యాదిశ్రుతి స్తప్తచక్రం విధత్త ఇతి వక్తుం న సుశకం. లింగాద్యశ్రవణాత్, నాత్ర విధిరున్నేతుం శక్యః అర్థాం తరపరపరత్వేనోన్నేయ కాభావాత్, పాంచరాత్రాది తంత్ర ప్రాప్తత్వేనా ప్రాప్తత్వాభావాచ్చ, యత్తు పంచరాత్రాది తంత్రవచనమే వైతచ్ఛ్రుతి మూలకమితి తన్న ''సాంఖ్యం యోగః పంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా ప్రమాణాని తు రాజర్షే విద్ధి నామానితాని వై' ఇతి భారతమోక్షధర్మనారాయణీయ వచనేన పాంచరాత్రస్య వేదభిన్న సిద్ధాన్తత్వా వగమేన స్వతంత్రత్వేన వేదమూలకత్వ సంభవాత్.

యది ''త్వతప్తతనూ'' రిత్యాదిశ్రుతే స్తప్తచక్రవిధాయకత్వ మేవేతి తవాగ్రహః, ''తస్మాచ్ఛూద్రాణామేవ శంఖచక్రే ద్విభుజే ధారయే'' దితి చక్రోపనిషద్వాక్యానుసారేణ శూద్రమాత్ర తప్తచక్రబోధకత్వం భవతు. న తు విప్రక్షత్రియవైశ్యానాం ''శూద్రాణామే'' వేత్యేవ కారేణ విప్రాదీనాం వ్యావర్తితత్వాత్.

న చ చక్రోపనిషదః ఖిలత్వేన మాశ్వసనీయత్వం ఖిలశ్రుతీనా మాశ్వసనీయత్వస్య పూర్వమేవ సమర్థితత్వాత్. ప్రత్యక్షపఠితాయా ''అతప్తతనూ'' రిత్యాదిశ్రుతేశ్చ క్రాది పదఘటితాయా స్సామాన్యా యా శ్చాగపశూన్యాయేన విశేషాపేక్షాయాం ప్రత్యక్ష పఠితేనాపి చక్రోపనిషద్వాక్యేన సంకోచో యుక్తః. దుర్బలమంత్రలింగేన ప్రబలాయా అపిపశుశ్రుతే స్సంకోచస్య విశేషాకాంక్షావశేన పూర్వతంత్రే దృష్టత్వాత్.

న చ శ్రుతేస్త్రైవర్ణికాధికారిక త్వేన త్రైవర్ణికానా మేవ ధర్మబోధకత్వావసాయా దత్రైవర్ణికస్య శూద్రస్య తప్తచక్రాదిధృతిరూప ధర్మబోధకత్వా సంభవ ఇతి వాచ్యం.

''ఏతయా నిషాదస్థపతిం యాజయే'' దిత్యాదావత్రైవర్ణి కస్య నిషాదస్యేష్టి విశేష విధాన దర్శ నేన త్రైవర్ణి కభిన్నస్యాపి ధర్మబోధకత్వసంభవాత్. అత్ర స్థపతీష్టిర్ని షాదమాత్ర ప్రతినియతో ధర్మస్సర్వత్తప్త చక్రాదిధృతిరూప ధర్మోపి విధాన బలాచ్ఛూ ద్రమాత్రధర్మః. అత ఏవోక్తం విష్ణునా ''తప్త చక్రాద్యంకనం చ నృత్తగీతాదికం తథా, ఏకజాతేరయం ధర్మో న జాతు స్యాద్ద్వి జన్మనా'' మిత్యపి సుశకం.

కిం ''చాతప్తతనూ'' రిత్యాది మంత్రవర్ణ ఏవ నతు బ్రాహ్మణం. మంత్రాశ్చ క్వచిత్సమవేతార్థ ప్రకాశకాః. ''స్యోనం తే సదన'' మిత్యాదయః క్వచిదసమవేతార్థ ప్రకాశకాః, ఓషధివనస్పతి హోమ మంత్రాదయః. తావతాన కశ్చిదర్థో విధీయతే ''వసన్తాయ కపింజలానాలభే'' తేత్యాదౌ మంత్రస్యాపి బ్రాహ్మణత్వం విధిప్రత్యయఘటిత త్వాత్. అత ఏవ యత్ర విధి ప్రత్యయశ్శ్రూయతే ''ప్రవః పాంతమంధసో ధియాయ తే మహేశూరాయ విష్ణవే చార్చత'' ''అదో యదారు ప్లవతే సింధోః పారే అపూరుషం తదాలభస్వ దుర్హణ స్వేగచ్ఛ పరస్థల'' మిత్యాదౌ విధిప్రత్యయ ఘటితత్వా ద్బ్రాహ్మణ త్వమపి. ''పవిత్రన్త'' ఇత్యాదే ర్వినియుక్తత్వేన మంత్రత్వం విధిప్రత్యయాభావాన్న బ్రాహ్మణత్వం, యది తు ప్రత్యయాభావేపి విధిరున్నీయత ఇత్యాగ్రహస్తదా ''ఉపమా ముచ్ఛాయువతి ర్భభయోః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామ'' ఇత్యాది వివాహ వినియుక్త మన్త్రలింగవశా దృతుమతీవివాహవిధిరప్యున్నీ యేత. న చ స్మృత్యా బాధో దుర్బలత్వాత్. ఋతుమతీవివాహాదేః కేరలాదౌ విప్రై రనుష్ఠీ యమానత్వాచ్చ యది ''తూపమాముచ్చే'' త్యాదిరగన్మే త్యాది వజ్జనిష్య మాణార్థ బోధకాస్తదా నీమసమవేతార్థ కా ఏవస్మృత్యాది ప్రమాణాన్తరానురోథాదితి మనుషే. తదా ప్రకృతే తప్త చక్రధృతినిషేధ బోధకస్మృత్యాది ప్రమాణాన్త రానురోధేనా సమవేతార్థకత్వం పశ్యతు భవాన్.

వస్తుతస్తు శ్రుతేరర్థా న్తరఏవేతి పూర్వమేవావోచామ, ''దక్షిణే తుభుజే విప్ర'' ఇత్యాది శ్రుతిర్విధి బోధక ప్రత్యయ ఘటితాపి తాప పదాఘటితా న్యాసచక్రాదిధృతివిధౌ విశ్రాన్తేత్య లేలిఖ్మ.

అథస్యా ''త్తస్మాచ్ఛూద్రాణామేవ శంఖచక్రే ద్విభుజే ధారయే'' దితి వాక్యస్య వైద్యనాథ దీక్షితైశ్చక్రబ్రాహ్మణ గతతయోదాహృతత్వేపి కూరేశ విజయాదౌ ''సర్వాపై విప్రాణాం సర్వా వైక్షత్రియాణాం సర్వావై వైశ్యానాం సర్వావై శూద్రాణా మగ్నినా వైహోత్రా తప్తం చక్రం ద్విభుజే ధార్య'' మితి చక్రబ్రాహ్మణపాఠ స్యోదాహరణా

''త్రివిత్రంత'' ఇత్యాది శ్రుతిరప్యే తచ్చక్ర బ్రాహ్మణై కార్త్స్న్యే త్సర్వేషామపి విప్రాదీనాం తప్తచక్రం విధత్త ఇతి:- అత్ర బ్రూమః భుజయాధికరణ కాగ్నితప్తచక్రధృతి భావనాయా ధార్యమితి యత్రప్రత్యయేన విహితత్వాదేత ద్వాక్యార్థానురోధేన సామాన్యగాత్రాది పదఘటి ''తాకతప్తతనూ'' రిత్యాదిశ్రుతావపి భుజద్వయాధికరణ కాగ్నితప్తచక్రధృతి విధేరేవో న్నేయదిత్యేన తద్విరుద్ధా ఏక భుజాధి కరణక తప్తచక్రధృతి విధికల్పన స్యార్ధ జరతీయ వదసంగతత్వాత్. న హి కేన చిత్పాంచరాత్రదీక్షి తేన భుజద్వయే పి తప్తచక్రం ధ్రియత ఇతి వక్తుం సుశకం, అనభ్యుపగమాదననుష్ఠానాచ్చ. యేన తప్తచక్రధృతే శ్రౌతత్వం సంభవేత్. ఏవం చ భుజద్వయాధికరణక తప్తచక్రవిధిరే వ శ్రౌతః. అన్యస్త్వవైదిక ఏవేతి.

''వస్తుతస్తు ''సర్వావైవిప్రా'' ఇత్యాదిశ్రుతే స్తప్తచక్రస్థా పనాయ ప్రవృత్తే ర్వేంకటనాథ వేదాన్తదేశికై స్సచ్చరిత్రరక్షాదావనుదాహృతత్వా ద్వైద్యనాథదీక్షితై ''స్తస్మాచ్ఛూద్రాణామేవ శంఖ చక్రే ద్విభుజే ధార్యే'' మిత్యన్యథా పాఠస్యోదాహృతత్వాచ్చ తప్త చక్ర ధారణస్య శ్రౌతత్వం సాధనీయమిత్యాగ్రహగ్రస్తైః కూరేశ విజయాదా వుపపాదితత్త్వే ప్రక్షేపశం కామంకురయతీతి నాతీవ విచారణీయం.

అస్తు వా ఏతద్వాక్యస్యైనం రూపేణాన్యథావా చక్రబ్రాహ్మణ ఘటకత్వం తావతాపి న భవదభిమతసిద్ధిః ''యావజ్జీవమగ్ని హోత్రం జుహుయా దగ్నిష్టోమియాం పశుమాలభే'' తేత్యాది శ్రౌతవిధేర్యథా స్మృత్యనుసారేణ గృహస్థమాత్రవిశ్రాన్తత్వం తథా ''విష్ణ్వాగమాది తంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే. శంఖ చక్ర గదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినా'' మితి పురాణవచనేన చక్రబ్రాహ్మణావగతవిధేరస్య తాంత్రికదీక్షి తేషు సంకోచో యుక్తః.

న చ తప్తచక్రధృతేర్నిరుక్తవిధయా శ్రౌతత్వాత్కథం తాంత్రికాధికారికత్వమితి వాచ్యం. తప్తచక్రధృతే శ్రౌతత్వేపి తద్ఘటిత దీక్షాయాస్తం త్రైకసమధిగమ్యత్వా త్తాంత్రికదీక్షితమాత్రాధికారికత్వమనిర్విణ్ణమితి నవైదికానామధికారః. ''నాన్యదేహినా'' మితి నిషిద్ధత్వాత్.

న చ ''విష్ణ్వాగమాదితంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే, శంఖ చక్ర గదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినా'' మితి పౌరాణికం వాక్యం శ్రుతివాక్యావగతాం తప్తచక్రం ధృతిం సంకుచ్య కథం నిరోద్ధుమీష్టే'' ఇతి వాచ్యం. విశిష్య విషయసమర్పకత్వాదినా ఉపజీవ్యత్వాత్ ప్రమాణబలాబలాపేక్షయా ప్రమేయ బలాబల ప్రాబల్యస్య శిష్టాకోపాధికరణ శిష్టత్వాత్.

న చ ''సర్వావై విప్రా'' ఇత్యాదౌ సర్వపదానర్థక్యం హార్యోజనాధికరణ న్యాయేన దీక్షితసర్వవిప్రాది పరత్వాత్. ''న చాత్రోత్తరాదోహాధికరణ న్యాయావతారః ''నైతస్యాం

రాత్ర్యాం కుమారా అపి పయో లభేర'' న్నితివద్గమకాభావాత్. ప్రత్యుత కపింజలాధికరణన్యాయేన బహుకపింజలేషు సత్స్వపి త్రిష్వేవ పీడాభ్యా విశేషోక్తతప్తచక్రధృతేస్తాంత్రికదీక్షితే తేష్వేవ సంకోచ నీయత్వాత్.

ఇత్థం పరోదాహృత శ్రుతివాక్యానాం విస్పష్టం తప్తశంఖచక్ర ధారణ విధాయకత్వాభావేపి పూర్వోక్తాది సంహితాధ్యాయే ''యేచాన్యవిప్రా'' ఇతి తాంత్రికదీక్షితానాం వైఖానస శాస్త్రాద్యాశ్రయణ ద్వారా శంఖచక్రధారణం విధీయతే.

ఏవం చేయమేవ శ్రుతి శ్రీవైఖానస పంచరాత్రాద్యాశ్రయణ ద్వారా విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం విప్రాణాం తప్త శంఖచక్రధారణం విధత్తే నాన్యేతి విజ్ఞేయం.

యది త్వన్యాసామపి శ్రుతీనాం తప్తచక్రాదిబోధకత్వమే వేత్యభినివేశ స్తథా విప్రపదతాపవదశంఖపద చక్ర పదాద్యఘటితా నా మత ఏవ సామాన్యానాం విశేషబోధకే నానేన శ్రుతివాక్యైనైక వాక్య తాం సంపాద్య తదధికారిణాం తప్త చక్రాదిబోధకత్వం విభావయన్తు మహాన్తః.

ఏవం చోదాహృత ''యేచాన్యవిప్రా'' ఇత్యాది శ్రుతిమూల కాన్యేవ ''విష్వాగమాదితంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే'' ఇత్యాది స్మృత్యాదివచాంసీతి భావ్యం. తథా చ నిరుక్త ''వైఖానసా మత్కల'' యే త్యాదిశ్రుతివాక్యై ర్విఖనస్సూత్రిణాం తప్తచక్రాదిధారణం నిషిద్ధ్యతే. తదితరేషాం విప్రాణాం భగవదర్చనాది కామనాయాం వైఖానసాద్యాశ్రయణ ద్వారా తద్విధీయ ఇతి సర్వం నిరవద్యం.

ఇతి శ్రీ వైఖానసే న్యాయ పాణినీయ మీమాంసాద్వయ

శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర ప్రవీణస్య శ్రీ వాసుదేవ

భట్టాచార్య కరుణాసంవర్ధితాత్మ

తత్వావబోధస్య శ్రీకృష్ణ భట్టా

చార్యస్య కృతిషు

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్తలేశాదర్శే

శ్రుతిపరిచ్ఛేదః ప్రథమః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శ్రీ

శ్రీ

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచంద్రాయ నమః

శ్రీమద్విఖనస మహాగురవే నమః

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః

అథ ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః.

శ్రీ వైఖానసేకపి శాస్త్రే విఖనస్సూత్రిణాం తప్తచక్ర ధారణం నిషిద్ధ్యతే :-

శ్రీ వైఖానసే అనందసంహితాయాం సప్తదశాధ్యాయే 'వైఖానసా హి మత్పుత్రా గర్భవైష్ణవజాతకాః. యస్యాశ్చోదరగర్భాయా మష్టమే మాసి సంభవే. అహమేవ స్వయం గర్భే మన్ముద్రాం ధారయామ్యహం, భూమి సంస్పర్శనా దేవ సా ముద్రా చతిరో భవేత్. తథాపి త్వన్మత స్థానాం గురుస్తేషాం త్వమేవ'' హీకాతి విఖనస్సూత్రిణాం భగవతా గర్భస్థితి దశాయామేవ స్వకర్తృక చక్రధారణం. ప్రతిపాద్య ''లోకే చతుర్విధం విద్ధివైష్ణవం విఖనో మునే, అనాది వైష్ణవస్సాక్షాదహమేవ పరాత్పరః, విద్ధివైష్ణవం విఖనో మునే, అనాది వైష్ణవస్సాక్షాదహమేవ పరాత్పరః, ఆదివైష్ణవనామానో విఖనస్తవ సూత్రిణః, పంచ సంస్కార సంయుక్తా వైష్ణవా స్త్వన్యసూత్రిణః. ముండముద్రాధరా స్సర్వే నామ్నావాన్తర వైష్ణవాః, వైఖానసా మమ సుతా దాసాశ్చాన్యే మహీతలే, మత్పుత్రాణాం న చిహ్నాని దాసాశ్చిహ్న సమన్వితా'' ఇత్యాది వాక్యసమూహేన వైష్ణవం చతుర్ధా విభజ్య తాదాత్మ్యసంబంధేన స్వస్మిన్నేవ భగవతాకనాదివైష్ణవత్వముపపాద్య స్వైకాన్తికత్వా ద్వైష్ణవేన విఖనస్సూత్రేణ సంస్కృతానా మాదివైష్ణవత్వ ముపన్యస్య స్వానైకాన్తికత్వేనా వైష్ణవేనాపస్తంబాది సూత్రేణ సంస్కృతానాం వైష్ణవత్వేచ్ఛాయాం తంత్ర్యైక సమధిగమ్య తాప పుండ్ర నామ మంత్ర యాగాత్మక పంచసంస్కార దీక్షాసంయోగే న వైష్ణవత్వ మభిధాయ పంచ సంస్కార సంస్కృతానాం విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం వైష్ణవత్వాకాంక్షాయాం మృచ్ఛన్దనాద్యుపలిప్త చక్రధారణమాత్రేణావాన్తర వైష్ణవత్వ ముపపాద్య విఖనస్సూత్రిణాం నైసర్గిక వైష్ణవసూత్ర సంస్కృతానాం పుత్రత్వం తదితరేషాం దాసత్వం చాభిధాయ స్వపుత్ర శబ్దితానాం విఖనస్సూత్రిణాం న చిహ్నానీతి తప్తచక్రాది చిహ్ననిషేధస్య స్పష్టమవగమాత్.

యద్యపి భగవదసాధారణం చిహ్నం గరుడాదికమపి తథాపి చక్రశంఖాదీనాం తాదృశ చిహ్నత్వావిశేషా న్నిషేధస్య ప్రాప్తిసాపేక్షత్వేన తప్తాయుధానామేవ ధార్యతయా ప్రాప్తత్వాచ్చ ''పంచసంస్కారసంయుక్తా'' ఇతి సన్నిధానాచ్చ తప్తచక్రాదికమేవ చిహ్నశబ్దేన వివక్షిత మితి విభావనీయం.

కించ దాసప్రతినియతధర్మతయా చిహ్నానాం ప్రతిపాదనేన దాసానాం దాస్యైకాన్త్యసిద్ధయే తప్తచక్రాదిచిహ్నానామేవ ధార్యత యాస్మిన్నపి వైఖానస శాస్త్రే విధానాత్తా దృశచిహ్నశబ్దిత చక్రాది కమేవ తాదృశవిజాతీయ దాస్యశూన్యానాం పుత్రశబ్దితానాం వైఖానసానాం పుత్రతైకాన్తిక విఖనస్సూత్ర శారీర సంస్కార సంస్కృతానాం ఫలాభావాన్నివర్త్యతే.

తథా చ చిహ్నశబ్దస్తప్తచక్రాదికమేవ ప్రతిపాదయ తీత్యకామేనాప్య భ్యుపగన్తవ్యం. చిహ్నం చ విజాతీయ మన్య ప్రతినియమిత్యత్ర భావ్యం. అన్య చిహ్నానా మనపాయాత్. లోకే రాజ రాజపుత్ర చిహ్నాపేక్షయా విజాతీయ చిహ్నస్యైవ రాజభృత్యాదౌ దృశ్యన్తే. కదాచి ద్భృత్య ప్రతినియత చిహ్నానాం రాజపుత్రైర్ధారణే రాజ్ఞో ద్వేష జనకత్వం ప్రేక్షావతాం రాజపుత్రతాజ్ఞాన ప్రమోదశ్చ యథా జాయతే తథా పుత్రశబ్దితానాం విఖనస్సూత్రిణాం దాసాసాధారణ విజాతీయ చిహ్నధారణే భగవన్నిగ్రహః పుత్రతాజ్ఞాన ప్రమోదశ్చ యథాజాయత ఇతి తన్నివర్త్యత ఇతి హృదయం.

యస్త్వాహ విఖనస్సూత్ర సంస్కారో బ్రాహ్మణ్య ప్రయోజక ఏవ, ఆపస్తం బాదిసూత్రవత్. సూత్రత్వావిశేషాత్తాదృసూత్రేణ శారీర సంస్కార ప్రతిపాదనాచ్చ. న తస్మిన్ సూత్రే వైష్ణవత్వ సంపాదకం. కం చ న సంస్కారము పలభామహే యేన వైష్ణవత్వమపి సిద్ధ్యేత్. న చ విష్ణుబలినా వైష్ణవత్వం తస్యాపి గార్భ సంస్కారత్వేన బ్రాహ్మణ్య ప్రయోజకత్వాత్, తథా చ విఖనస్సూ త్రిభిరపి వైష్ణవత్వాదిసిద్ధయే పంచసంస్కారా అనుష్ఠేయా ఏవ. ''ఆదివైష్ణవనామానో విఖనస్సూత్ర సంస్కృతాః'' ఇతి వచనం భాక్తమేవేతి తు ప్రతి బ్రూమః

పంచసంస్కారాణాం కథం వైష్ణవత్వ ప్రయోజకత్వం? విష్ణుసంబంధి సుదర్శనాది ప్రతికృతే రగ్నితప్తాయా ధారణేన చాక్రశాంఖత్వ స్యైవ జాయమానత్వాత్. న తు వైష్ణవత్వం విష్ణు ప్రతికృతి ధారణేన హితదీయత్వం లింగధారకాదౌ దృష్టం? యది తు విష్ణుచక్రాది ప్రతికృపిధారణరూప పరంపరా సంబంధేన వైష్ణవత్వమితి మనుషే తథా షడ్విధతాత్పర్య నిర్ణాయక లింగోపష్ట బ్ధేన వైష్ణవేన విఖనస్సూత్రేణ సంస్కృతానాం వైష్ణవసూత్ర సంస్కారరూప సంబంధేన వైష్ణవత్వమనివార్యం.

న హ్యాపస్తంబాది సూత్రాణి దేవతాన్తరోత్కర్షనిరసన పూర్వక విష్ణుసర్వోత్కర్ష ప్రతిపాదకాని; యేన తేషామపి వైష్ణవత్వం సిద్ధ్యేత్. విఖనస్సూత్ర సంస్కారాణాం బ్రాహ్మణ్యప్రయోజక త్వేపి వైష్ణవత్వావిశేషాచ్చక్రాదీనామివ వైష్ణవత్వ ప్రయోజకత్వమపి సంయోగ పృథక్త్వన్యాయాత్.

న హి వైష్ణవత్వత్వావచ్ఛిన్న ప్రయోజకం తప్తచక్రాది ధారణం ''ప్రహ్లాదం జన్మవైష్ణవ'' మిత్యాదౌ వ్యభిచారాత్, దశవిధవైష్ణవత్వ ప్రయోజకానాం పరైరప్యభ్యుపగమాచ్చ. న చ''చక్రాంకీ'' తి దశ విధవైష్ణవత్వఘటక చక్రాంకణ ప్రయోజ్య వైష్ణవత్వస్య వైఖానసేష్వ భావాత్తత్ప్రయుక్తన్యూనతేతి వాచ్యం. ''యేవైఖానససూత్రేణ సంస్కృతాస్తుద్విజాతయః, తే విష్ణుసదృశా జ్ఞేయాస్సర్వేషా ముత్తమోత్తమాః తస్మా ద్వైఖానసా విప్రా వైష్ణవా మునిసత్తమా'' ఇతి భార్గవవచన సిద్ధ విఖనస్సూత్ర సంస్కార ప్రయోజ్య వైష్ణవత్వస్య పరేష్వ భావా త్తేషామపి న్యూనతాయా అపరిహార్యత్వాత్. గర్భచక్రన్యాస చక్ర ధారిత్వేన చక్రాంకి పదలక్ష్య చక్ర ధారణస్య విఖనస్సూత్రిషు విద్యమానత్వేన న్యూనతాయా అప్యభావాత్, చక్రాంకీతి పదస్య గమకాసహకృతస్య తప్తధారణబోధనాక సామార్థ్యాచ్చ. త్వన్మతేపి తప్త చక్రధారణస్య శ్రౌతపాప్మాతితరణ ముక్తిరూప ఫలోత్పాదకత్వేన పౌరాణిక తాంత్రిక వాక్యసిద్ధవైష్ణవత్వ సిద్ధ్యర్థం సంయోగ పృథక్త్వన్యాయ స్యావశ్రయణీయత్వాత్.

''ఆది వైష్ణవ నామానో విఖనస్సూత్రసంస్కృతా'' ఇత్యస్యా పూర్వార్థబోధక త్వాత్సంజ్ఞా విధానాచ్చ. అనుపపత్త్య భావాచ్చ న భాక్తత్వం. అపి తు ముఖ్యార్థ బోధకత్వమేవ. అన్యథా ''ఏవం తాపక్రియాకార్యా వైష్ణవీ కలుషాపహా. ప్రధానం వైష్ణవం'' తత్ర పంచసంస్కార ముచ్యత'' ఇత్యాది వచనానామపి పంచ సంస్కారస్య వైష్ణవత్వ ప్రయోజన కత్వ బోధకానాం భాక్తత్వ ప్రసక్త్యా పంచ సంస్కార స్యాపి వైష్ణవత్వజన కత్వాసిద్ధేః. ఏవం చ వైష్ణవత్వవ్యాప్యాది వైష్ణవత్వ విధానా త్తద్వ్యాపక వైష్ణవత్వమపి సిధ్యతి. పంచ సంస్కార జన్య వైష్ణవత్వమపి వైష్ణవత్వ వ్యాప్యమేవ. న చ సంజ్ఞైక్యా ద్వ్యాప్యవ్యాపక భావాసిద్ధిః యజుష్ట్వాదివత్సంజ్ఞైక్యేపి తత్సిద్ధేః. స్మర్యతే విష్ణు పురాణే. వేదానాం యజుష్ట్వం, వేదైక దేశ స్యాపి, నానేనోభయోరైక్యం, వ్యాప్యవ్యాపక ధర్మ రూపత్వాత్, ఏవం ''యే వైఖానస సూత్రేణ సంస్కృతాస్తు ద్విజాతయ'' ఇత్యారభ్య ''తస్మాద్వైఖానసా విప్రా వైష్ణవా మునిసత్తమా'' ఇతి వాక్యేన విఖనస్సూత్ర సంస్కృతానాం వైష్ణవత్వ విధానా ద్వైదిక వైష్ణవత్వరూపధర్మోపి సిధ్యతి. ఆది వైష్ణవత్వం చ గర్భ వైష్ణవత్వ వైదిక వైష్ణవత్వ సమనియతం. విఖనస్సూత్ర సంస్కారాణాం గర్భేప్యనుష్ఠేత్వేన గర్భస్థితి కాలఏవ వైష్ణవత్వసిద్ధ్యా గర్భవైష్ణవత్వం. ఉచ్యతే హి భగవతా భృగుణా. ''గర్భవైష్ణవజన్మనా'' మితి గర్భ వైష్ణవత్వం వైదిక వైష్ణవత్వం చ వైష్ణవత్వ వ్యాప్యో ధర్మః.

యది తు ''వైష్ణవత్వస్య సిద్ధ్యర్థం మంత్రసిద్ధ్యై విశేషతః, హరేః పూజాధికారార్థం చక్రం ధార్యం విధానత'' ఇత్యాది ప్రమాణానురోధేన చక్ర ధారణస్యైవ వైష్ణవత్వప్రయోజకత్వమితి తవాగ్రహః. తదా భగవతశ్చక్రపాణిత్వేన చక్రధారిత్వాదనాది వైష్ణవత్వం విఖనస్సూత్రిణాం తు స్వసూత్రసంస్కార ద్వారా గర్భే భగవచ్చక్రధారణేనాది వైష్ణవత్వ మన్యేషాం తంత్రాది దీక్షితానాం తాపవిశిష్ట పంచసంస్కార ఘటక చక్రధారణేన వైష్ణవత్వ మేతదుభయ భిన్నానాం తాప శూన్య మృచ్చందనాది చక్రముద్రాధారణే నావాన్తరవైష్ణవత్వమితి చతుర్ణామపి చక్రధారణసంభవాద్వైష్ణ వత్వసిద్ధిః. తత్తచ్ఛాస్త్రోది తేనేత్యర్థక ''విధానత'' ఇతి పదేన తత్తచ్ఛాస్త్రానుసారేణ తేషాం తేషాం వైష్ణవత్వ సిద్ధావన్య ప్రతినియత ధర్మానుష్ఠానం తప్త చక్రాది ధారణరూపం విభిన్నాధికారి భిర్వైఖానసై ర్నానుష్ఠేయ మితిఫలితం.

వస్తుతస్తు తాపాదిపంచసంస్కారో వచనబలాద్యథా వైష్ణవత్వ ప్రయోజక స్తథా విఖనస్సూత్ర సంస్కారోపి వైష్ణవత్వ ప్రయోజకశ్శాస్త్రబలాత్, చక్రధారణం సిద్ధ్యతు వా మా వా, శాస్త్రేణైవ వైష్ణవత్వ సిద్ధేః.

నరశిరః కపాలాద్యనుమానవచ్ఛాస్త్ర సిద్ధశాస్త్ర బాధితార్థేను మానాప్రవృత్తేః. ఇత్థం చ ''యే వైఖానస సూత్రేణ సంస్కృతాస్తు ద్విజాతయః'' ఇత్యాది శాస్త్రబలేన విఖనస్సూత్రిణాం విఖనస్సూత్రసం స్కారేణైవవైష్ణ వత్వసిద్ధేః. ''వైష్ణవత్వస్య సిద్ధ్యర్థ'' మిత్యాదికం తుతాంత్రిక దీక్షితాదికమాదాయ సావకాశం స్వసూత్రసంస్కారేణ వైష్ణవానాం వైఖానసానాం తాంత్రిక దీక్షిత ప్రతినియంతతప్త చక్రాది చిహ్నానాం నిషిద్ధత్వాదననుష్ఠేయత్వం. అత్ర ప్రతినైయత్యామ్నానేనైవ పంచసంస్కారనివృత్తౌ పునర్ని షేధోకనుష్ఠానే దోష ప్రదర్శనాయైవేత్యాస్తాం తావత్.

''అనాది వైష్ణవస్సాక్షా'' దిత్యాదివచన మర్చనానవనీతేపి ధృతం. తత్రైవైకోనవింశే ధ్యాయే భగవద్దేవ సంవాదే భగవద్వచనం ''వైఖానసా హ్యౌరసాశ్చ దత్తపుత్రాశ్చ దీక్షితాః, దేవాదయస్తు మద్భక్తా దాసాశ్చాన్యేమహీతలే, పుత్ర ఏవ పితుః పూజాం స్వభావా దౌరసోర్హతి, పిత్రోర్యద్యద్వస్తుజాతం తత్పుత్రస్స్వీకరిష్యతి, తస్మాద్వైఖానసా శ్శ్రేష్ఠా మదర్చనవిధౌ సురాః'' ఇతి వచనజాతేన స్వాభావిక వైష్ణవ సూత్రసంస్కృతత్వేన స్వాభావిక వైష్ణవత్వాద్వైఖానసానా మౌరసత్వం. ఆగన్తుకపంచసంస్కారాది దీక్షాదీక్షితత్వేన వైష్ణవత్వం ప్రాప్తానామాగన్తుక వైష్ణవత్వా దాగన్తు కపుత్ర త్వాపం పర్యాయ దత్తపుత్రత్వం చ. ఏత దన్యేషాం భక్తత్వాదికం చ ప్రతిపాద్య దౌరసస్యైవ పితృపూజనస్య సహజత్వాత్పిత్రాదిదాయ

భాక్త్వస్య ముఖ్యత్వాచ్చ దత్తపుత్రాపేక్షయా విఖనస్సూత్రిణామౌరసత్వేన భగవదర్చనే ముఖ్యాధికార ముపపాద్య తేషా మర్చనాంగ చక్రధారణం ''వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భ వైష్ణవజన్మనాం, అహమేవ స్వయం గర్భే మన్ముద్రాం ధారయామ్యహ'' మితి గర్భస్థితిదశా యామేవ గర్భేస్వప్రవేశనపూర్వకం స్వకర్తృక చక్రధారణముపదిశ్య తతో దత్తపుత్రత్వాది సమనియత తాంత్రికవైష్ణవత్వాది ప్రయోజకతా పాది పంచసంస్కారాణాం కేనాపి హేతునానుష్ఠానే వైదికవైష్ణవత్వస్య విలీన ప్రాయత్వేన వైదికస్వబింబస్పర్శనాదికర్మణ్య ప్యనధికారీ భవతీ త్యాహ ''అజ్ఞానాదర్థ లోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్. తప్త ముద్రో భవేద్యస్తు స్ప్రష్టుంనార్హతి కేశవ'' మితి. అయమర్థః. తప్తచక్రాదిధారణస్య స్వధర్మత్వాభావ పరధర్మత్వజ్ఞానాభావాత్. అర్థలోభాద్విఖనస్సూత్రిణాం సహజవిజాతీ యోత్కర్షమ సహమానైర్దత్తపుత్రై స్స్వసాజాత్య చికీర్షాయుతై స్త్వయహాతాపాది పంచసంస్కారోనుష్ఠేయ స్తదనుష్ఠానార్థ మిదం రూప్యశతం దదామి. యది నానుష్ఠీయతే ప్రత్యర్పణీయ మిదం స్యాదితి సమయపూర్వకం దత్తవిత్యాద్యర్థలోభాద్వా మోహాద్వా తప్తచక్రాది ధారణం స్వాసాధారణమితి విపరీతజ్ఞానాద్వా. పరపీడనార్థన కేతన ధాన్య పుత్ర మిత్ర కలత్ర శరీరాదౌ తాంత్రిక దీక్షితో పద్రవాద్వా, పరశబ్దస్తాంత్రిక దీక్షితానేవాచష్టే సన్నిధానాత్. య ద్యౌరసో విఖనస్సూత్రీ తప్తముద్రస్తప్తధారీ భవేత్సవిఖనస్సూత్రీ స్వారాధ్యపితృ శబ్దిత భగవత్స్పర్శకర్మణ్యప్యనధికృతో భవతీతి. అత్ర బింబస్పర్శనకర్మణ్య నధికారబోధనే నారాధనాది కర్మణ్యనధికారః కైముతికన్యాయసిద్ధః.

అత్ర తప్తముద్రాశబ్దస్తప్తచక్రాది చిహ్నపరః. ''చక్రాది చిహ్నధారీ'' త్యుత్తర వాక్యానురోధాత్. ఇదమేవ వచనం భార్గవే క్రియాధికారే ''తప్తముద్రాభవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయత'' ఇతి కించిద్భిన్నాకారతయా దృశ్యతే.

యత్తు ''అజ్ఞానా'' దిత్యాదివాక్యం న సాధు, తథా హి. అజ్ఞానాది నాతప్తచక్రధృతౌ ప్రత్యవాయిత్వం స్మర్యతే. తదేతన్న సంగచ్ఛతే. లోకే కలంజభక్షణాది సుఖరూపతయాऽజ్ఞానాదనుష్ఠీయతే, నతుశాస్త్రైక ప్రమితో దుఃఖ రూపస్తప్త చక్రధారణాదిః. నాపి చార్థలోభాత్. దుఃఖరూప త్వాత్తద్ధారణానన్తర మర్థం ప్రాప్స్యతీతి నియమా భావాచ్చ. నాపి చ మోహాత్ మోహశబ్దస్యాజ్ఞానపరత్వే పౌనరుక్త్యం ఉన్మాదపరత్వే తూన్మత్తకృత్య స్యాకించిత్కరత్వా న్మర్త్యస్యానధి కారస్య లోకసిద్ధతయా నిషేధానర్థ క్యాచ్చ, నాపిపరపీడనాత్. అత్రవిమర్శనీయం యదినాస్తిక ముద్దిశ్య నిషేధస్తదానాస్తిక్యాదేవ తద్ధారణే దుఃఖరూపేన యతతే, యదిత్వాస్తిక్యం అస్తిక్యాదేవ నిషిద్ధే కర్మణి నావతరతీతి నిషేధానర్థక్య'' మితి. తదిదం బాలభాషితం.

అజ్ఞానాద్దుఃఖరూపతాంత్రిక ప్రతినియత లింగజటాభస్మాది ధారణానాం దృష్టత్వాత్. కించ తప్తచక్ర ధృతేర్దుఃఖరూప త్వేపి పర ధర్మత్వాత్తస్యాం స్వధర్మత్వాభావపరధర్మత్వ జ్ఞానం యస్య న జాతం తస్య ధర్మత్వసామాన్య బుద్ధ్యా నుష్ఠానసంభవా ''దజ్ఞానా'' దితి నిషేధ ఫల ఏవ. పరధర్మానుష్ఠానే ప్రత్యవాయో భగవతా గీయతే, ''శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్, స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః'' ఇతి ''స్వకీయం ధర్మముత్సృజ్య పరధర్మం సమాశ్రయేత్. పతితస్స భవేదాశు సద్య ఏవన సంశయః, యస్స్వధర్మం పరిత్యజ్య పరధర్మం నిషేవతే, పాషండినం తమాహుర్వై నికృష్టం శ్వపచాద'' పీతి స్మృతేశ్చ్యుతప్తచక్రాదిధారణస్య ''పంచ సంస్కార సంయుక్తా వైష్ణవాస్తస్య సూత్రిణః'' ''శంఖచక్రాంకిత భుజాన్ గృహ్ణీయాదన్యసూత్రిణః'' అలాభే శంక చక్రాంకాన్వర యేదన్య సూత్రిణ'' విష్ణ్వాగమాది తంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే, శంఖ చక్ర గదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినా'' మిత్యాదినా వైఖానససూత్రేతర ధర్మత్వం, ''న దీక్షా న తపఃకర్మ మదారాధనకర్మణి'' మత్పుత్రాణాం న చిహ్నాని'' ఇత్యాదినా స్వధర్మత్వాభావశ్చ సుగమః. రాగప్రాప్త ప్రతిషేధవచ్చాత్ర ప్రాప్తస్యాపి బాధోऽధికారివిశేషాదౌ సంగిరన్తే మీమాంసకాః. ఏవం చ ''అజ్ఞానా'' దితి సాధురేవ.

దుఃఖరూప త్వేపి తప్తచక్రధృతేర్ధనే ఉత్కటలోభాదినా భారవాహస్యైవ ప్రవృత్తేః దృష్టత్వాత్. ధనగ్రహణానన్తర మననుష్ఠానే ప్రత్యర్పణీయం భవేది త్యాద్యర్థలోభేన ప్రవృత్తేస్సంభవాత్తన్నిషేధోపియుక్త ఏవేత్యర్థలోభాదిత్యపి సాధు.

మోహశబ్దస్తమోగుణజన్యాన్యథాప్రతిపత్తిబోధకః. ''అప్రకాశో ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవ'' చేత్యాదౌ మోహశబ్దస్య తథాత్వస్య దర్శనాత్. అస్యోన్మాదపరతయా లోకవేదయోః ప్రయోగాభావేన తథా లేఖన్య జాడ్యవిలిఖితత్వమవ సేయం. అజ్ఞాన పదస్య స్వధర్మత్వ పరధర్మత్వా భావజ్ఞానాభావపరత్వాత్. మోహశబ్దస్య స్వధర్మత్వభ్రాన్తి పరత్వాచ్చ న పౌనరుక్త్యశం కావకాశః. అతోऽయ మపి సాధుః.

పంచ సంస్కార సంస్కృతాన్య విప్రాదిపీడనేన కదాచిదాస్తికా నామపి భీరూణాం పరధర్మానుష్ఠానం భవత్యేవ లోకే తథా దర్శనాత్. తథా చ తత్ప్రయోజ్య తప్తచక్రధారణనిషేధోऽపి సాధుః.

కిం ''చాజ్ఞానాదర్థలోభా'' ద్వేతి వాక్య ''స్వాభావే ప్రత్యవాయ బోధజననా త్పరధర్మోప్యయ మవిరోధీ'' తి కస్య చిదస్యానుష్ఠానం భవేదితి తద్వ్యావృత్త్యర్థకోऽయం సఫల ఏవ.

ఏవం పరధర్మస్యాస్యాజ్ఞానాదినానుష్ఠానే ప్రత్యవాయమభిధాయ తన్నిర్హరణాయ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ''వైఖానసకులే జాతా అజ్ఞానాత్తప్తధారిణః, ప్రాయశ్చిత్తం మహాశాన్తిం క్రమాదర్హన్తి శాస్త్రత'' ఇతి.

వైఖానసకులే కులత్వేనపరిభాషితే విఖనస్సూత్రవంశే జాతాఉత్పన్నాః విఖనస్సూత్ర సంస్కృతా విప్రాః అజ్ఞానాత్పర ధర్మత్వాద్య బోధాదయం ప్రదర్శనార్థో లోభాదీనాం తప్తధారిణః తాపాదిపంచ సంస్కార ఘటకతప్త భగవదాయుధ ధారిణః పంచ సంస్కారా ఘటక తప్త చక్రాది ధారిణశ్చ శైవాది ప్రతినియత తప్తలింగ శూలాది ధారిణశ్చ క్రమాత్తప్తాయుధాది ధారణ వ్రణ తిరోధానాన న్తరం. తత్పూర్వం ప్రాయశ్చిత్తస్య వైఫల్యాత్. శాస్త్రతో విధాన బలాన్మహాశాన్తిం మహాశాన్తి సంజ్ఞితం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రత్యవాయాపనోద కకర్మవిశేష మనుష్ఠితుమితి శేషః. అర్హన్తి యోగ్యా భవంతి. అత్ర క్రమశబ్దస్యా న్యార్థక త్వేవైయర్థ్యా దుక్తార్థ కత్వమేవ యుక్తం.

ఏవం చ అనేన తప్తచక్రధారణానుపదమే తాదృశ ప్రాయశ్చిత్తకర్మణ్య వ్యనధికారో ద్యోత్యతే. ఏవం చాజ్ఞానాదినా తప్త చక్రాది ధృతా విఖనస్సూత్రిభిః కంచిత్కాలం గమయిత్వైవ ప్రాయశ్చిత్తమనుష్ఠేయం దోషభూయస్త్వాత్. యదితు తదానీమేవ ప్రాయశ్చిత్తమనుష్ఠే యమితి మన్యతే తదా కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాద్యనుష్ఠాన పూర్వమేతత్ప్రాయశ్చిత్త మనుతిష్ఠతు.

అత్రైతత్కర్మణః ప్రాయశ్చిత్తతయా నిర్దేశే బీజం విమానార్చనకల్పీయవాక్య వివరణే ఉపపాదయామః.

నచ తప్తచక్రధారణస్య పరధర్మ త్వేపి ధర్మత్వావిశేషత్తదనుష్ఠానే ప్రాయశ్చిత్తవిధానం న సంగచ్ఛత ఇతి వాచ్యం నిషిద్ధస్య పర ధర్మస్యానుష్ఠానే ప్రాతిత్యావహత్వేన ప్రాయశ్చిత్త విధానావశ్య కత్వాత్. స్త్రీగమనాదిగృహస్థ ధర్మాణాం బ్రహ్మచార్యాదిభిర్విభిన్నాధికారి భిరనుష్ఠానే ప్రాయశ్చిత్తవిధానస్య దర్శనాత్. అన్నదానా దేరివయతీనాం ప్రాయశ్చిత్తవిధానముచితమేవ. స్మర్యతే హి అన్నదాన పరో భిక్షుర్భిక్షోః దానపరో గృహీ. ఉభౌ తౌ మంద బుద్ధిత్వాత్పరం? నరకయాయినౌ సన్న్యస్య దుర్మతిః కశ్చిత్ప్రత్యాపత్తిం వ్రజేద్యః.. స కుర్యాత్కృచ్ఛ్రమశ్రాన్తష్షణ్మాసా త్ప్రత్యనన్తరం'' ఇతి. ప్రత్యాపత్తిః పునరావృత్తిః. గృహస్థాద్యాశ్రమప్రతినియత పాశుకాదిధర్మానుష్ఠానమితి యావత్, తథా చ సంగతమేవ ప్రాయశ్చిత్త విధానం. ఉక్తం నిషిద్ధ పరధర్మానుష్ఠానే ప్రాయశ్చిత్తం విఖనస్సూత్రిణాం.

స్వధర్మస్యాపి భగవదారాధనస్య పరార్థత్వావిశేషాత్పరార్థం యజనజన్య దేవలకత్వ రూపదోషవత్త్వ మవర్జనీయమిత్యత ఆహ ''ఋషిప్రోక్తవిధానత్వాద్దేవలత్వం న విద్యత'' ఇతి. విధానస్యాస్యార్షత్వేన స్మృతిత్వాత్తద్విహితాధికారివిశేష వత్త్వాచ్చ తన్నిష్ఠస్య దేవలకత్వం న భవతీత్యర్థః.

వృద్ధహారీతస్మృతౌ పంచమేధ్యాయే ''వైఖానసాస్తు యే విప్రా హరి పూజనతత్పరాః. న తే దేవలకా జ్ఞేయా హరిపాదాబ్జ సంశ్రయా'' దితి. స్మృతి సంగ్రహే. ఇదమేవ వచనం కించిద్భిన్న రూపేణో పదిశ్య దేవలకత్వం నా స్తీతి ప్రతిపాదితం. ''దేవార్చనపరో యో హి పరార్థం విత్త కాంక్షయా, చతుర్వేదధరో విప్రస్సచాళసమో భవేత్'' ఇతి సామాన్యతో దేవలకత్వముపన్యస్య విధానవిశేష ఇదమప వదతి ''ఆర్షేయే తు విధానే తు దేవలత్వం న విద్యతే. తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వైదికే నైవ పూజయే'' దిత్యనేన వచన జాతేన దేవలకత్వాభావః పరార్థయ జనాధికారితా చ విఖనస్సూత్రిణాం విధీయతే. వైదికవిధానస్య వైఖానసత్వాత్ స్మర్యతే భృగుణా ''వైఖానసం పంచరాత్రం వైదికం త్రాన్త్రికం క్రమా'' దితి. ఋషిప్రోక్తవైదిక విధాననిష్ఠత్వేన విఖనస్సూత్రిణాం దేవలకత్వా భావ పరార్థ యజనాధికార వద్ధ త్తపుత్రశబ్దితస్య పంచరాత్రదీక్షితత్వేన దేవలకత్వాభావ పరార్థయజనాధికారౌ సిద్ధ్యత ఇతి ధ్యేయమ్.

అథోక్తం విఖనస్సూత్రిణాం దేవలకత్వదోషాభావః. కః పునర్దేవలక ఇత్యాశంకాయామాహ ''వైఖానసకులే జాతః పంచరాత్రేణ దీక్షితః, న దీక్షితో న సంజాత స్స వైదేవలకస్స్మృత'' ఇతి. యః వైఖానసకులే జాతో న దీక్షితః. యశ్చాన్యకులే జాతః పంచరాత్రేణ దీక్షితః. ద్వావేవ దేవలకత్వదోష శూన్యౌ పరార్థం భగవద్యజనేధికారిణౌ భవేతాం యశ్చాన్యకులోద్భూతో న దీక్షితః. యశ్చ విఖనఃకు లేన సంజాతః పరార్థం యజతే భగవన్తంస దేవలకస్స్మృతః. ఇతి. అత్ర దేవలకత్వనిరూపణౌ పంయికతయా భగవదర్చనాధికారి నిరూపణ మితి భావ్యం.

యద్వా కః పునర్దేవలక ఇత్యాశంకాయామాహ ''వైఖానసే'' త్యాది. వైఖానసకులే విఖనస్సూత్రివంశే జాతః కులశబ్దామ్నాయ బలాన్మిశ్ర వైఖానసాదయో వ్యావర్త్యన్తే. పంచరాత్రేణ దీక్షితః. ఇదము పలక్షణం విఖనస్సూత్రిభిన్నసూత్ర్యాది ప్రతినియత పంచ సంస్కారాది దీక్షా విధాయక వైఖానస శాస్త్రస్యాపి తేన దీక్షితః. తద్విహితపంచ సంస్కారాది దీక్షాదీక్షితః. భవేచ్చేత్సోపి యశ్చ విఖనఃకులేన జాతః. అన్యకులోత్పన్న ఇతి యావత్. న దీక్షితః, వైఖానసపంచరాత్ర విధానేన న దీక్షిత స్సోపి భగవన్తమర్చయేత్పరిచ

రేద్వా అత్రార్చనం సద్వారకమపి భావ్యం. తేన విఖనస్సూత్రిభిన్నానాం సద్వారక సమూర్తార్చనాదౌ దీక్షామన్తరా అధికారోపి న సిద్ధ్యతీతి ఫలితం. న దేవలకః. దేవం లయతి సాన్నిధ్యాదితి దేవలకో దేవాపచార కారీతి యావత్. స్మృత శ్శాస్త్రేష్వితిశేషః, ఇదమేవ వచనం కించిద్భిన్నా కారతయా దీక్షితైర్ద శవిధహేతు నిర్ణయేధృతమితి విదాంకుర్వన్తు.

ననుభవతు విఖనస్సూత్రిణాం తాపాదిపంచసంస్కారానుష్ఠానే న వైఖానసాలయారాధనా న్వర్థత్వం యస్య తు విఖనస్సూత్రిణ శ్శ్రౌ తస్మార్తాత్మీయ కర్మమాత్ర విశ్రాన్తిస్తస్య పరధర్మస్యాపి పంచసంస్కారస్యానుష్ఠానే న దోష ఇత్యత ఆహ '' అజ్ఞానాద్వా బలన్మోహాద్యది చక్రాంకితో భవేత్. వైఖానసోపి సోక వంద్యః. అనర్హ స్సర్వ కర్మసు'' ఇతి అజ్ఞానా ద్భగవదాలయా రాధనాదికం న మయానుష్ఠేయం శ్రౌతస్మార్తాద్యాత్మీయ కర్మానుష్ఠానాదేవ చారితార్థ్యం భవతీత్యజ్ఞానాత్ బలాత్పంచరాత్రాది దీక్షిత విప్రాదిబలాత్కారాత్. యద్వా ధారయుతః పంచరాత్రిణోఽజ్ఞానాదిత్యర్థః. బలాత్పంచరాత్రాది దీక్షితవిప్రాది బలాత్కారాత్. మోహాత్. అయమేవ పరో ధర్మః త్వయాప్యనుష్ఠేయః. ''ఇత్యాదిరూప పరోపదేశ జన్య బుద్ధివి పర్యాయాద్వా చక్రాంకి తస్తప్తచక్రాధ్యాయుథాంకితః సన్నిధానాత్. చక్రస్య తాపవిశిష్టత్వమ వర్జనీయం ఏవంభూతో విఖనస్సూత్రీ వైఖానసోపి. ఆజాననిర్దుష్ట విఖనఃకులే సంజాతోపి అవద్యః దోషవిశిష్టః. అత్రాపి శబ్దేన కులజన్మాది ప్రయుక్త ఉత్కర్ష ద్యోత్యతే. ''అపి సాంగచతుర్వేదీ'' త్యాదా వపిశబ్దస్య తథాత్వదర్శనాత్. సర్వకర్మస్వనర్హః శాస్త్ర ప్రమిత కర్మ సామాన్యానధికారీతి యావత్. పూర్వతవశ్లోకేనాలయ కర్మావధి కార త్వమనేన తు కర్మ సామాన్యానధి కారత్వం విఖనస్సూత్రిణస్తప్తచక్ర ధారణే సిద్ధమితి వివేకః.

అత్రాజ్ఞాన శబ్దస్య భగవదారాధనం న కార్యం తదితరకర్మణైవ శ్రేయః ప్రాప్స్యామి, తదర్థం తప్త చక్రాదికం ధారణీయ మిత్యర్థకత్వాత్ పూర్వతన శ్లోక ఘటకాజ్ఞాన పద వ్యావృత్తి సంభవాన్న పౌనరుక్త్యం మోహ శబ్దస్యాన్యోపదేశ జన్య విపర్యయజ్ఞానార్థకత్వా త్పూర్వతనశ్లోక ప్రతి పాదిత మోహభేదకత్వం.

యస్త్వాహ: - బలాత్కారస్య నాస్తికకృత్యత్వా త్తథాకృతతప్తచక్రాది ధారణం న దోషావహమితి. తం ప్రతి బ్రూమః. బలాచ్చో రాదిభిస్స్వవనితా సంగమ తాడనాదికరణే తన్నిమిత్తక ప్రత్యవాయస్మరణాత్తదర్థం ప్రాయశ్చిత్త విధానవత్ప్రకృతేపి తాంత్రిక దీక్షిత బలాత్కారేణ స్వశిష్యతాది సిద్ధయే తప్త చక్రాద్యనుష్ఠాన సంభవే వైఖానసోపి దోషయుక్తో భవతీతి తాదృశ దోషన్నిర్హరణార్థం మహాశాన్త్యాదికర్మానుష్ఠే యమితి.

యదప్యేవం జాతీయకా శ్లోకా నార్షా ఇతి తన్న. ''స్వకం కర్మ పరిత్యజ్య యదన్యత్కురుతే ద్విజః, అజ్ఞానాదథ వా జ్ఞానాత్తేన పతితో భవేత్.'' ఇతి దక్షస్మృత్యాదావ జ్ఞానాది పదఘటితైవం జాతీయ శ్లోకదర్శనాదార్షత్వమతర్క్యం.

యదపి చక్రాంకితో భవేదిత్యస్య గర్భ చక్రాంకణ పరత్వంకుతోన స్యాదితి తన్న ''యో వైఖానససూత్రస్థ స్తప్త చక్రాంకితో యది. ఆలయం న విశేత్వ శ్చాత్పూ జనం నైవ కారయే'' దిత్యాది వచనవిశేషేణ తప్తచక్రాంకిత పరత్వావసాయాత్. పూర్వశ్లోకే తప్తధారిణ ఇతి తాపపద సన్నిధానాచ్చ తప్త చక్రపరత్వ మేవ గర్భ చక్రస్య స్వకృతి సాధ్యత్వాభావేన సహజత్వేన చ నిషేధా విషయత్వాత్. నాపి న్యాస చక్రం అంకనాసంభవాత్. ఏవం చ తప్త చక్రమే వేత్య కామేనాప్యభ్యుపగన్తవ్యం.

ఏవమస్యామేవ సంహితాయాం ప్రకరణాన్తరే ''వైఖానసా మమసుతా గర్భ వైష్ణవజాతకాః, తేషాం పృథఙ్న చిహ్నాని చక్రాదీనాం గురుర్నహి'' ఇత్యుపక్రమ్య. ''అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్, తప్తముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే, శ్రీవైఖానస సూత్రస్థ స్తప్తముద్రో భవేద్యది. ఆలయం న విశేత్పశ్చా త్పూజనం నైవ కారయేత్.'' ఇతి. వచనానామేషా మయమర్థవైఖానసా విఖనస్సూత్రనిషేకాదిశారీర సంస్కార సంస్కృతాః. తేషామైవ వైఖానసపదశక్యత్వాత్. వనస్థ దీక్షిత యోస్తు తత్పదే నిరూఢ లక్షణాగౌణీ వృత్తిభ్యా మభిధేయత్వస్య తత్ర తత్ర దర్శనాన్న తచ్ఛక్యత్వం. గర్భవైష్ణవజాతకా గర్భస్థితి దశాయామేవ వైష్ణవజన్మానః, భగవదైకాన్తిక విఖనస్సూత్రనిషేకాది శారీర సంస్కార జన్యానితర సాధారణ వైదికవైష్ణవత్వం గర్భస్థితిదశాయామేవ ప్రాప్తా యే తే భగవత్సుతా భవన్తీతి ఫలితార్థః. అత్ర ''వైఖానసా'' ఇత్యుద్దేశ్య సమర్పకం, ''మమసుతా'' విధేయసమర్పకం. ''గర్భవైష్ణవజాతకా'' ఇతి హేతూపన్యాసపరం. తథా చ ''విఖనస్సూత్రిణో భగవత్పుత్రాః. జననాత్పూర్వమేవ వైష్ణవత్వయుక్తత్వాత్. విఖనోవ'' దితి ప్రయోగ శరీరం భావ్యం.

యద్యపి పుత్రత్వం పితృత్వ ప్రతియోగికం, పితృత్వం బాధికరణ విశేషే శుక్లాధాయకత్వం. నైతాదృశం పితృత్వం భగవత ఇతి తన్నిరూపిత పుత్రత్వా సంభవాత్సాధ్యవైకల్యం, తథాపి అనితరసాధారణ విజాతీయ సంబంధస్యైవాత్ర పుత్ర శబ్దవాచ్యత్వాన్న దోషః. సంబంధే వైజాత్యంచ జననాత్పూర్యమారభ్య భగవదైకాన్తిక మంత్ర, ధ్యానసూత్ర సంస్కారాది రూపం.

న చాసిద్ధిః. ''వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనా'' మితి ప్రమాణాన్తర సద్భావాత్. ''వైఖానసా మమసుతా దాసాశ్చాన్యే మహీతల'' ఇత్యాది ప్రమాణాన్తరదర్శనేన హేతోస్సత్ప్రతి పక్షాదిదోషేన భవతీతి.

ఏవం చానేన నైసర్గిక వైష్ణవత్వా నైసర్గిక పుత్రత్వం విఖనస్సూత్రిణామితి ప్రత్యపాది.

అథ విఖనస్సూత్రిణాం స్వసూత్రేణైవ వైష్ణవత్వస్య సిద్ధేస్తత్ప్రయోజకాన్తరాణి, దత్తపుత్రశబ్దితదీక్షితసమవేతాని తప్తచక్రాది చిహ్నాని న భవన్తీత్యాహ ''తేషా'' మితి. తేషాం విఖనస్సూత్రిణాం పృథక్. స్వసూత్రసంస్కారేభ్యః పార్థక్యేన చిహ్నాని తప్త చక్రాద్యాయుధ చిహ్నాని తాదృశచిహ్న ఘటితా స్సంస్కారా న భవంతీతి యావత్. విఖనస్సూత్రిభిర్వైఖానస శారీరసంస్కారేభ్యః పృథక్ తప్త చ క్ర చిహ్నాది ఘటితాః పర ప్రతినియతాః పంచసంస్కారా నానుష్ఠేయా ఇతి ఫలితార్థః.

హి, యతః పృథక్ చక్రాదిచిహ్నాని న భవన్తి తస్మాద్ధేతోః పృథక్చక్రాది చిహ్నధారణ ప్రయోజక గురురపి న భవతీత్యర్థః. అత్ర పృథ క్ఛబ్దస్య వైఖానససూత్ర సంస్కార విభిన్నార్థకత్వేన విఖనస్సూత్రిణాం విఖనస్సూత్ర సంస్కార రూప విష్ణు బలి ప్రయోజ్య గర్భ చక్రాది చిహ్నానాం తత్ప్రయో జక భగవన్నిష్ఠ గురుత్వస్య చ న క్షతిః. అత్ర ''తేషాం పృథఙ్న చిహ్నా'' నీతి బాధః. అర్థలోప ప్రయుక్తో భావ్యః. ఇతి. అజ్ఞానాదితి స్పష్టోకర్థః. శ్రీ వైఖానసేతి శ్రీ వైఖానస సూత్రస్థ ఇతి పదం వనస్థాన్ దీక్షితాంశ్చ వ్యావర్తయతి. తథా చ వైఖానసపదఘటితానాం నిషేధ బోధకానాం వచసామిద మేవ విశేష సమర్పకమితి ఏవమన్యాన్యపివ చాంసి వ్యాఖ్యేయాని.

ఏవం శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తే క్రియాధికారే త్రిచత్వారింశే ధ్యాయే. ''వైఖానసాశ్చ మత్పుత్రా దత్తపుత్రాశ్చ దీక్షితాః. విష్ణోర్వై ఖానసస్యాపి పితృపుత్ర వదాచరేత్.'' ఇతి విఖనస్సూత్రిణో భగవత దౌరసపుత్రత్వాదికం ప్రతిపాద్య ''న ముద్రాధారణం తేషాం గర్భ వైష్ణవ జన్మనాం, శ్రౌతస్మార్తవిధార్థానాం మత్ప్రసాదైక జీవినాం మమవాక్యబలేనైవ తే న చక్రాంకితా మతాః'' ఇతి ముద్రాధారణం తప్త ముద్రాధారణం తే న చక్రాంకితా మతా ఇత్యుత్తర వాక్యానురోధాత్. ''తత ఏతద్ధి వచన'' మిత్యుపక్రమ్య'' ''వైఖానసా మమసుతా గర్భవైష్ణవ జాతకాః మచ్ఛరీరతయా చక్ర చిహ్నాని న పృథగ్గురుః'' గర్భ వైష్ణవ జాతకా గర్భ వైష్ణవ జన్మానః మచ్ఛరీరతయా ''యత్ర వైఖానసా విప్రా యత్ర సన్తి గవాం గణాః'' ''వైఖానసేషు వేదేషు తుళసీ కాననేషు చ క్షీ రాబ్ధౌ చ రమాయాంచ మన్మూర్తిస్సుస్థిరం స్థితా'' ఇత్యాది ప్రమాణానురోధేన భగవచ్ఛరీరత్వాత్. పృథక్. వైఖానస

సూత్రశారీర సంస్కారేభ్యో భిన్నాః చక్ర చిహ్నాని తప్త చక్రాది చిహ్నాని తథా చ తప్త చక్రాది చిహ్న ప్రాపక పంచ సంస్కారా న భవంతీతి యావత్. ''తాపాది పంచ సంస్కార క్రియా'' ఇత్యుత్తర వాక్యాను రోధాత్. నపృథగ్గురుః. న పృథగితి శబ్దస్య గురురిత్య త్రాపి మధ్యమణి న్యాయేన నాన్వయః తథా చ విఖన సూత్రనిషేకాది సంస్కారాచార్య భిన్నా చార్యో విఖనసూత్రిణాం తప్త చక్రాది ఘటిత పంచ సంస్కారా చార్యో న భవతీత్యర్థః చక్ర చిహ్నాదీని నేతి సన్నిధానాత్. యద్వా విఖనసూత్రి సాధారణ గర్భ చక్రధారణ ప్రయోజకాచార్యో భగవద్వ్యతిరిక్తోన భవతీత్యర్థః. అహమేవ గురుస్తేషా'' మిత్యు త్తర వాక్యానురోధాత్.

నను విఖనసూత్రిణశ్చ క్రాది ధారణ గురుర్నా స్తీత్యుక్తం తప్త చక్రాది ధారణం చ నిషిద్ధం వైఖానసానాం గర్భ చక్ర ధారణస్య సహజత్వేన తత్ప్రయుక్తా చార్య వత్తాపి న భవేదిత్యత ఆహ. ''అహమేవ గురుస్తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం, వైఖానసో ద్విజః కుర్యాత్సర్వకర్మాణి పూజిత'' ఇతి అహమేవేత్యేవ కారేణ చక్రాది ధార యితృత్వాది రూప గురుత్వం భగవదన్యస్య నిషిధ్యతే. తత్ర హేతుమాహ గర్భ వైష్ణవ జన్మనామితి గర్భస్థితిదశాయామేవ జాయమానవైష్ణవత్వ యుక్తానామిత్యర్థః. యతో వైఖానసానాం చక్రాదిధారణేకహం గురుస్తే చ మత్పుత్రా మచ్ఛిష్యాశ్చ అతస్తేషాం మద్భిన్న గురుర్నభవతీత్యర్థః. అత్ర గురుత్వం పితృత్వ సమనియతం బోధ్యం ''వైఖానసాశ్చ మత్పుత్రా'' ఇతి పూర్వ తన వాక్యాత్. ''తాపాదిపంచసంస్కార క్రియా నార్హంతి మామకాః ధార్యాణ్యేతాని చిహ్నాని తదన్యేషామితీరితం'' మామకా విఖనసూత్రిణః ''వైఖానసాశ్చ మత్పుత్రా'' ఇతి పూర్వవాక్యాత్'' తాపాది పంచ సంస్కార క్రియా నార్హన్తి పంచ సంస్కార క్రియా సంస్కార్యాన భవన్తీత్యర్థః. పంచ సంస్కారాణాం దీక్షిత సంస్కార త్వేన దీక్షిత భిన్న వైదిక వైఖానస సంస్కారకత్వం న భవతీతి యావత్.

''చక్రాది చిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాత్ జ్ఞానతోకపి వా వైఖానసో యది భవేత్సర్వ కర్మబహిష్కృతః'' ఇతి చిహ్న శబ్దస్తప్త చిహ్న పరః. తాపాదీతి పూర్వవాక్యానురోధాత్. ఏతేనాజ్ఞానాదినా తప్తచక్రధారణ ఏవ దోషః న తు జ్ఞానత ఇతి ప్రత్యుక్తం.

అత్రాయం నిష్కర్షః. తృణారణి మణిన్యాయేన విఖనసూత్ర సంస్కారాణాం తాపాది సంస్కారాణాం చ స్వాతంత్ర్యేణ వైష్ణవత్వాది ప్రయోజకత్వం. వహ్నితో యయోరివ వైయధికరణ్యం పరస్పర సామానాధికరణ్యే చ స్వాభావిక విరోధేన స్వాసాధారణశక్తి గుంఠనం చ సాధారణో ధర్మః. తథా చ పంచ సంస్కార సంస్కృతానాం విఖనసూత్ర సంస్కారో న సంభవతి. సూత్రాన్తర సంస్కారా వరుద్ధత్వాత్. అతస్తేషాం

పంచ సంస్కార ప్రయోజ్య వైష్ణవత్వాదికం నిర్బాధం నైవం విఖనస్సూత్రిణాం పంచ సంస్కార సంభవః. స్వవిరోధి స్వవ్యధికరణ విఖన స్సూత్రసంస్కారా వరుద్ధత్వాత్. గార్భిక దశాయామపి విఖనస్సూత్ర సంస్కార స్యావర్జనీయత్వేన పంచ సంస్కారాణాం కదావ్యపతరితు మశక్య త్వాచ్చ నచ తద్ద శాయామన్యదా వాతత్సూత్రాననుష్ఠానం. స్వరూపాసిద్ధేః సూత్రాన్తరాశ్రయణే చ పాతిత్యం.

న హి పంచసంస్కారేణ బ్రాహ్మణ్యాది సిద్ధిరపి. యయా విఖన సూత్ర సంస్కారోపి వర్జనీయస్స్యాత్. న హి వరోకపి పంచ సంస్కారీ విప్రస్స్వసాధారణా పస్తంబాది సూత్రం పరిత్యజతి. న వా పంచ సంస్కారిణో విప్రభిన్నాః కన్యా దానకన్యా పరిగ్రహాది సంబంధవన్తః. విప్రాదీన్ యాజయన్తి యేన పంచసంస్కారాణా మపి బ్రాహ్మణ్య ప్రయోజ కత్వం సిద్ధ్యేత్, తథా చ విఖనసూత్ర సంస్కారాణాం సంయోగపృథక్త్వ న్యాయేన బ్రాహ్మణ్య వైదిక వైష్ణవత్వాది ప్రయోజకత్వాత్తత్సూత్ర సంస్కృతానాం పంచ సంస్కారానుష్ఠానే తత్ప్రయోజ్యతాంత్రిక వైష్ణవ త్వాద్యనుకూలాం శక్తిం విఖనస్సూత్ర సంస్కారః, ప్రతిబధ్నాతి. ఉత్పన్నా చ విఖన సూత్ర సంస్కారేణ వైదిక వైష్ణవత్వ భగవదారాధనార్హ త్వాద్యనుకూలాశక్తి స్స్వప్రతిబంధక పంచ సంస్కార సంబంధేన విలీన ప్రాయా భవతి.

ఇత్థం చ సమరరంగ రాజ ప్రతిరాజ ప్రయుక్తాగ్నేయాద్యస్త్ర న్యాయేన కుంఠిత శక్తి మన్తః కథం చిత్స్వ స్వరూపా వస్థాన మాత్రం లభన్తే విఖనస్సూత్ర సంస్కార జన్య విజాతీయశక్తేర్విలీన ప్రాయత్వే తత్కార్యం బ్రాహ్మణ్యాదికమపి విలీన ప్రాయం భవతి. తథా చ పంచసంస్కార సంస్కృతా విఖనస్సూత్రిణో బ్రాహ్మణ్యా ది సమనియత శ్రౌతస్మార్తకర్మాధికారలోపాద్భ్రష్టా భవంతీతి యావత్.

యదా తు పంచ సంస్కార జన్యాత్మ సమవేతాదృష్టాప నోదకం మహాశాన్త్యాదికం కర్మానుష్ఠీయతే తదానష్టత్వాత్పం చ సంస్కార జన్య శక్తే ర్ద్వారోత్సారితమణ్యాది మానగ్ని రివ విజాతీయ విఖనస్సూత్ర సంస్కారజన్యా శక్తే ర్ద్వారోత్సారిత మణ్యాది మానగ్ని రివ విజాతీయ విఖనస్సూత్ర సంస్కార జన్యా శక్తిస్స్వ యమేవైధతే. స్వకార్య మపి వైదిక వైష్ణవత్వ బ్రాహ్మణ్యాదికం యథావస్థితం భవతీతి సిద్ధ్య త్యారాధనాద్యధికారితా.

ఏవం వా విఖనస్సూత్రిణాం వైదిక వైష్ణవ త్వాద్యనుకూలా విఖన స్సూత్ర సంస్కార జన్యా విజాతీయాశక్తిః. పంచసంస్కారేణ మణ్యాదినా దాహాద్యనుకూలాశక్తిరివ ప్రతిబధ్యతే తదానీం తాదృశ విజాతీయశక్తి ప్రయోజ్య వైష్ణవత్వ భగవదారాధనాద్యర్హ త్వాదికం

స్వకారణేన శాన్తం భవతి. తథా చ శ్రౌతాదికర్మణ్యనధికృతా భవన్తి. యథా తూత్తేజక స్థానీయం మహా శాన్త్యాది కర్మానుష్ఠీయతే తథా పంచ సంస్కారాజన్యా దృష్ట సత్త్వేపి విఖనస్సూత్ర సంస్కార జన్య విజాతీయాం శక్తిముత్తే జయతి శాన్త్యాది కర్మజన్యాదృష్టం తతశ్చ విఖనస్సూత్ర సంస్కార జన్య వైదిక వైష్ణవత్వాదికం యథా వద్భవతి. తాంత్రిక వైష్ణవత్వం తు నకదాపి జాయతే. ప్రతిబంధకస్య సహజత్వాత్. తథా చ పంచ సంస్కారస్య వైదిక వైష్ణవత్వాదికం ప్రతి ప్రతి బంధకత్వాత్కార్య సామాన్యం ప్రతి ప్రతి బంధకాభావస్య కారణత్వమితి రీత్యా పంచసాంస్కారాభావోపి కారణం భవతి. పంచ సంస్కారిణోऽపి వైఖానసస్య అనుష్ఠితమ హాశాన్త్యాది కర్మణో వైదిక వైష్ణవత్వాదికం నిర్బాధం. ఉత్తేజకాభా విశిష్ట ప్రతిబంధక సామాన్యా భావస్య కార్య సామాన్యం ప్రతి కారణత్వాత్. తథా చ మహాశాన్త్యాదిరూపోత్తేజకా భావవిశిష్ట పంచ సంస్కారరూప ప్రతిబంధకాభావ సహకృతానాం విఖనస్సూత్ర సంస్కారాణాం వైదిక వైష్ణవత్వాది ప్రయోజకత్వ మక్షతమిత్యత్ర నవిస్తరః.

ఏవం శ్రీ వైఖానసే విమానార్చన కల్పే త్రిసప్తతితమే పటలే ''వైష్ణవం ద్వివిధం వైఖానసం పంచరాత్రమితి. వైఖానసం సౌమ్యం వై దికైరర్చిత మైహికాముష్మి క ఫలప్రదం. పంచరాత్ర మాగ్నేయమవైదికం దీక్షితైరర్చిత మాముష్మిక ఫలప్రదం. సౌమ్యం సర్వత్ర సంపూజ్యం గ్రామాదిషు వాస్త్వంగాలయే మధ్యే పశ్చిమే బ్రాహ్మణానాం గృహేషు వార్చయేత్. ఆగ్నేయమ వాస్త్వంగాలయేఽ రణ్యే పర్వతాదిషు వార్చయే'' దితి. అయమర్థః. వైష్ణవం సపరివార విష్ణు ప్రతిష్ఠార్చనోత్సవస్నపన బల్యుద్ధరణ ధ్యానయోగాది ప్రతిపాదకం విధానం ద్వివిధం. వైఖానసపంచ రాత్రభేదేన ద్విప్రకారం చైత్రమైత్రాది సంజ్ఞావద్వైఖానసం వైఖానస శబ్దిత సమష్టివేదమూలకత్వా ద్వైఖానసశబ్ద వాచ్యం పంచరాత్రం పంచసు రాత్రిషు వేదతిరోధానకాలే భగవతా ప్రవర్తిత త్వాత్పంచరాత్ర శబ్దవాచ్యం ఇత్యేవం ప్రకారేణ ద్వివిధమితి పూర్వేణాన్వయః. ఇత్థం వైఖానసం పంచరాత్రమితి సంజ్ఞాపి భేదకం భవతి. ఏవం సంజ్ఞాయా భేదకత్వమివ గుణస్వరూపాధికారి ఫలాన్యపి భేదకానీ భవన్తీత్యాహ ''వైఖానసం వైదిక'' మిత్యాది వైఖానసం వైఖానససం జ్ఞితం వైష్ణవం విధానం సౌమ్యం సోమవదాహ్లాదకం శాంతస్వభావమితి యావత్. వైదికం వేదమూలకం వైదికైరర్చితం తాంత్రికదీక్షాశూన్యైర్వేద ప్రయోగవిధి ప్రతిపాదక విఖనస్సూత్ర సంస్కార సంస్కృతై రర్చ్యమానం వైఖానససూత్రి మాత్రాధికార కార్చనాదిప్రయోగ ప్రతిపాదకమితి యావత్. ఐహికాముష్మిక ఫలప్రదం భుక్తిముక్తి రూప ఫలద్వయ స్యాపి ప్రాధాన్యేన నిష్పాదక మిత్యర్థః.

ఏవమేకస్మి న్విధానే ప్రతినియంత ధర్మాన్ ప్రతిపాద్య విధానన్తర ప్రతి నియతధర్మానసాంకర్యాది సిద్ధయ ఆహ పంచరాత్రమిత్యాది పంచరాత్రం పంచరాత్రశబ్ది తం విధానం ఆగ్నేయం అగ్ని వద్దాహక ముగ్రస్వభావమితి యావత్. అవైదికం వేదామూలకం స్వతంత్రమితి యావత్. దీక్షితైరర్చితం ఆరాధనాద్యధికార నిష్పాదక పంచసంస్కారాది తంత్రై క సమధిగమ్య దీక్షా సంస్కృతై రర్చిత మర్చ్యమానం తాంత్రిక దీక్షిత మాత్రాధికారిక భగవదర్చనాది ప్రయోగ ప్రతిపాదకమితి యావత్. ఆముష్మిక ఫలప్రదం ప్రాధాన్యే నాముష్మిక ఫలదానపరం. క్వచిదైహిక ఫలప్రదానాభిధానం విధానేఽస్మిన్నానుషంగిక మితి భావః.

ఏవ ముభయోర్విధానయో స్స్వస్వప్రతినియత సంజ్ఞా గుణ స్వరూపాధికారి ఫలైః సార్థక్యం ప్రతిపాద్యాశ్రయతోఽపి సార్థక్యము పపాదయతి సౌమ్యమితి. సౌమ్యం సౌమ్యవిధిపరిభాషితం వైఖానస విధాన మిత్యర్థః. సర్వత్ర సంపూజ్యం సర్వత్ర గ్రామ నగర పత్తనాదిష్వరణ్యనదీ తీర పర్వతాదిషు చ సంపూజ్యం ఇత్థం సామాన్యరూపేణా శ్రయముపపాద్య తద్విశేషమప్యాహ గ్రామాదిష్వితి గ్రామాదిషు మధ్యే పశ్చిమే గ్రామ వాస్త్వంగాలయ ఇత్యన్వయః గ్రామాదిషు మధ్యమే పశ్చిమే వా ఇత్యర్థః. బ్రాహ్మణానాం గృహేష్వితి తాంత్రిక దీక్షావిరహిత బ్రాహ్మణానా మగ్ని హోత్రిణాం గృహేషు వైఖానస విధానేన వైఖాన ససూత్ర సంస్కృతే నారాధయే దిత్యర్థః. విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం వైదికానాం వైఖానసవిధానేన గృహేష్వారాధనానధికారాత్. ఆపస్తంబాది సూత్ర సంస్కారాణాం బ్రాహ్మణ్య ప్రయోజకత్వేఽప్యవైష్ణవ త్వేన గృహేపి భగవదారాధనం వైఖానసవిధానేన వైఖానస సూత్రేణైవ కారయే దిత్యర్థః., ఏవమేకస్మిన్విధానే దేశ భేదం ప్రతిపాద్య అన్యస్మిన్విధానే తమాహాగ్నే యమితి. ఆగ్నేయమితి పరిభాషితం పంచరాత్ర విధాన మిత్యర్థః. అవాస్త్వంగాలయే గ్రామాదివాస్త్వంగాలయ భిన్నాలయే సాలయగ్రా మవాస్తు విన్యాసానన్తరం బహుకాలాత్పరం కస్య చిచ్ఛ ద్ధాయాం జాతాయాం గ్రామ సంబంధ మన్తరా నిర్మితాలయ ఇతి యావత్. అరణ్యే పర్వతాదిషు వార్చయేత్. తత్ర వాస్తు విన్యాసాభావదితి భావః. ఏవం పరస్పర వ్యధికరణ తత్తన్మాత్ర నియత సంజ్ఞా స్వరూప గుణాధికారి ఫల దేశానాం ప్రతిపాద నేన విధానయోరేతయో స్సర్వ ప్రకారేణ భేదసిద్ధ్యా పరస్పరం సర్వప్రకారేణ సంకరమంతరైవ సర్వధా భవితవ్యమితి హృదయం.

ఏవ మ సంకీర్ణే విధానద్వయేఽపి పూర్వస్య విధానస్య పరేణ విధానేన సంకరే సతి ప్రత్యవాయం తన్నిర్హారం చాహ సౌమ్యేఽస్మిన్నితి. ''సౌమ్యేఽస్మిన్విధౌ పంచరాత్రేణాగ్నే

యేన సంకరే సతి రాజ రాష్ట్రవినాశాయ భవతి. తద్దోషశమనార్థ మబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం కృత్వాऽష్టోత్తర శతకలశైర్దేవం సంస్నాప్య వైష్ణవాన్ సంపూజ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా పునస్తేనైవ విధినా కారయే'' దితి. అస్యార్థః. సౌమ్యే సోమవత్ప్రియకరే. యద్వా సోమలతా పానార్హాన్ వైదిక విఖనస్సూత్ర సంస్కృతానదికృత్య భగవదారాధనాది విధాయకేఽస్మిన్నిధా వైఖానసే విధానే ఉత్పత్తి వినియోగ ప్రయోగ రూపత్వాద్విధేః తద్విహిత భగవదా రాధనాది కర్మణి కర్తృదేశ కాలాధికార్యా ద్యుపకారక ఇతి యావత్. పంచ రాత్రేణ పంచరాత్రశబ్దితే నాగ్నేయేన అగ్నివదుగ్రేణ యద్వా ఆరాధనాద్యంగతయా అగ్నితప్త చక్రాద్యాయుధధారణ ఘటితదీక్షా ప్రతిపాద కేన సంకరే సతి. తద్విధేర వృత్పత్తి వినియోగ ప్రయోగ విధిరూపత్వాత్తద్విహిత దేశకాలకర్త్రధికార్యధికార సంపాదకతప్త చక్రాదిఘటిత దీక్షాదిభిస్సహ సంకరే సతీత్యర్థః. నిమిత్తార్థే సప్తమీ సంకర రూపనిమిత్త ప్రయోజ్య దోషమాహ. రాజరాష్ట్ర వినాశాయ భవతీతి. తాదర్థ్యే చతుర్థీ. తథా చ సంకరో రాజరాష్ట్ర వినాశ ప్రయోజకో భవతీతి యావత్. తాదృశసంకరజన్య దోషనిర్హార ప్రయోజకం ప్రాయశ్చిత్త మాహ తద్దోషశమనార్థ మిత్యాది. తద్దోషశమనార్థం తద్దోషశమనాయ అబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం హుత్వేతి. అబ్జాగ్న్యధికరణక మహాశాన్తి సంజ్ఞిక హోమభావనా క్త్వాప్రత్యయేన విధీయతే. అష్టోత్తర శత కలశ స్నపనాదిరూపకర్మాంతరమపి తత్ప్రయోజకతయాష్టోత్తర శతకలశైర్దేవం సంస్నాప్యేతి ల్యపా విధీయతే తదనన్తరకాలిక వైష్ణవపూజా బ్రాహ్మణభోజనాదికం చరితప్రాయశ్చిత్తసాద్గుణ్యార్థం విహితం. తదనన్తరం కింకర్తవ్య మిత్యత ఆహ పునస్తేనైవ విధినా కారయే'' దితి, వైఖానసవిధానేన పునఃప్రతిష్ఠాప్యార్చయేదిత్యర్థః.

అత్ర బింబస్పర్శ నారాధనాదివిషయే సంకరే మహాశాన్తిహోమః కలశస్నపనంచ బింబస్పర్శనాతిరిక్త భగవదర్చనాంగారాధ కాదిషు పంచసంస్కార దీక్షాసంకరే బింబాభావేన స్నపనం నివర్తతే. పరిశేషాన్మహాశాన్తికర్మైవ దోషనిర్హారకం భవతి.

తదేవానంద సంహితాయాం తాపాదిధారణే వైఖానసస్య ప్రాయాశ్చిత్తమామ్నాతం. ''వైఖానసకులే జాతా అజ్ఞానాత్తప్తధారిణః. ప్రాయశ్చిత్తం మహాశాన్తిం క్రమాద్వర్ణన్తి శాస్త్రత'' ఇతి. అత్ర తప్తపదస్యాన్వర్థ కత్వే ''తాపః పుండ్ర'' ఇత్యాదీనామపి కుతో నా న్వార్థకత్వం భవేత్. అత్ర పంచ సంస్కారాదిరూప దీక్షాయాస్తాంత్రిక పంచరాత్ర మాత్రారాధనాధికార నిష్పాదకతయా నిర్దేశే నారాధనాంగ పంచ సంస్కారాది దీక్షాయాః పంచరాత్రా సాధారణ్యా నవగమేన తాదృశారాధనాద్యంగ పరధర్మరూప పంచసంస్కారాది దీక్షాయా

విఖనస్సూత్రభిరనుష్ఠానే తాదృశదీక్షాదీక్షతత్వావిశేషా దేతత్కర్తృ కారాధన మపి తాంత్రికం భవతి''. పరధర్మత్వేన దీక్షాయా స్తత్సాంక ర్యేణ వైదిక వైఖానసారాధనావ్యర్థత్వమపి భవతి. యదా తు ప్రాయశ్చిత్తమనుష్ఠీయతే తదా నిర్గోషో భూత్వా వైదికారాధనేఽధికరోతీతి.

ఏవం పూర్వ విధానస్య పరవిధానేన సంకరే దోషం తన్నిర్హారం చాభిదాయ పరస్మిన్ విధానేలుప్తే సతి పూర్వస్య విధానస్య ప్రవేశో గుణాయ భవతీ త్యాహ. ''పంచరాత్ర విధానేన ప్రతిష్ఠాప్య వర్తమానేఽర్చనే హీనేసతి సౌమ్యప్రవేశనం. రాజరాష్ట్ర సమృద్ధికరం భవతీతి. అత్ర తాంత్రికవిధానీయార్చనలోప నిమిత్తకత్వం సౌమ్యప్రవేశ నస్య కథితత్వేన అర్చనేవిద్యమానే సౌమ్యస్య ప్రవేశనం నానుష్ఠేయ మితి భావః. ''తాంత్రికార్చావిధౌ చాపి తాంత్రికై రేవ దీక్షితైః, అర్చనీయో హరిస్సేవ్యో నాన్యవిప్రైః కదాచ'' నేతి క్రియాధికారోక్తేః.

నను పంచ సంస్కారాణాం దీక్షారూపత్వే హి దీక్షాయాః పంచరాత్రాది ప్రతినియతతయా తదనుష్ఠానేన వైఖానసానాం సాంకర్యేణ వైఖానసారాధనాదా వ్యర్థతా స్యాత్. పంచసంస్కారాణాం దీక్షాత్వస్యైవాఽసిద్ధేః ఇతి చేన్న. ''పంచరాత్రే విష్ణుతిలకే ప్రథమాధ్యాయే సర్వత్రాప్యధికారస్స్యా త్పంచ సంస్కారి ణో ధృవం సర్వాస్వపి చ దీక్షాసు పంచ సంస్కార సంజ్ఞితా దీక్షా శ్రేష్ఠతరం ప్రోక్తా సైవ ప్రీతికరీ హరేః తాపః పుండ్ర స్తథా నామ మంత్రో యాగశ్చ పంచమః. పంచసంస్కార దీక్షైషా దేవ దేవప్రియంకరీ అనయా దీక్షితో యస్తు స పరత్రా చరేత్క్రియాః'' ''తేనైవారాధితో దేవో భుక్తి ముక్తి ప్రదోభ వే'' దితి. తత్రైవ చతుర్థాధ్యాయే. ''ప్రసంగాదత్ర వక్ష్యామి పంచసంస్కార సంజ్ఞితాం. దీక్షాం మత్ప్రీతిజననీం యేజాయోగ్యాం యథా ద్విజ స్స్వయంవ్యక్తే తథా సైద్ధే చార్షే వా మానుషే తథా. పూజయితుమిచ్ఛన్తి యే చసన్తి ముముక్షవః. తేషాం మేతాం వినా దీక్షాం గతిరన్యా న విద్యతే. తాపః పుండ్ర స్తథా నామ మంత్రో యాగశ్చ పంచమః. పంచ సంస్కారదీక్షైషా దేవ దేవ ప్రియావహా, పంచసంస్కారదీక్షావా న్మహాభాగవతస్స్మృతః. మహాభాగవత్తైరేవ పూజ్యో దేవా లయాది'' ష్వితి. తత్రైవ పరాశర సంహితాయాం చతుర్థాధ్యాయే ''తప్తచక్రాదిదీక్షాం చ పంచ సంస్కార భేదతః. విష్ణ్వర్చనాది దీక్షాం చ మద్ధర్మస్థాపనాయ'' చేతి. తత్రైవ శ్రీ ప్రశ్నసంహితాయాం ''దీక్షా స్వరూపం ప్రథమం వదామి కమలాలయే'' ఇత్యారభ్య ''తాపః పుండ్రస్తథా నామ మంత్రో యాగశ్చ పంచమః. తేషు తాపవిధానం చ శ్రుణుష్వ కమలేక్షణే'' ఇతి ప్రస్తుత్య ''ఇతి మంత్రేణ సంప్రార్థ్య శిష్యం వామకరే తథా అంకయేచ్చ క్రరాజేన ఊర్ధ్వభాగే గురూత్తమః. తతో వామేపి శంఖేన అంకయేన్మంత్ర ముచ్చరన్ '' ఇతి. అత్రేశ్వర సంహితాయాం'' శ్రుణుధ్వం మునయస్సర్వే దీక్షాక్రమ

మనుత్తమం'' ఇత్యారభ్య ''శిష్యస్య దక్షిణం బాహుమూలం చక్రేణ చాంకయేత్. శంఖేన ప్రతపేత్సవ్యం బాహుమూలం మునీశ్వరాః, ఇత్థం దీక్షావిధిస్సమ్య క్కీర్తితో మునిపుంగవైః'' ఇత్యాది వచనైఃపంచ సంస్కారాణాం దీక్షారూపత్వ పంచ రాత్రా రాధనార్థం గత్వావసాయాత్.

తథా చ వైఖానసభిన్నాధికారి కత్వ వైఖానసభిన్న ప్రయోగ సమవేతత్వావగమేన తదనుష్ఠానం సంకరాపాదకమేవేతి. అత ఏవ సహృదయా అపి ''నిత్యత్వమర్చనాంగత్వం చాధికారిభేద ప్రయోగభేద నియతమితి నహానిః ముముక్ష్వధికృతాని పంచ సంస్కార వచనా న్యుభయ ప్రధానా, న్వైఖానసాన్నాధికుర్వన్త'' ఇతి ప్రాహుః.

భృగుప్రోక్తే క్రియాధికారే ప్రథమాధ్యాయే. ''ఆలయార్చావిధిస్సోపి ద్వివిధా విష్ణోః ప్రకీర్తితః, వైఖానసః పంచరాత్రో వైదికస్తాంత్రికః క్రమాత్. విధిస్తు వేదమూలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాంత్రికః. కేవలా ముష్మికఫలో వేదవైదిక వర్ధనః, కారయేద్వైదికేనైవ గ్రామాదిషు చ వాస్తుషు నదీతీరేద్రి శృంగే వా వనే వాన్యత్ర నిర్జనే. పూజయేత్తాంత్రికేనైవ గ్రామాదౌ న కదాచన'' ఇతి. విష్ణోస్సపరివారస్యాలయార్చ నా విధి ర్ద్వివిధః, వైఖానస పంచరాత్రభేదేన. తత్ర వైఖానసో వైదికః వైదికశబ్దితః. పంచరాత్ర స్తాంత్రిక స్తాంత్రిక శబ్దితః క్రమాద్భవతీతి.

నను వైఖానసేపి మంత్రశూన్యాని కాని చిత్తంత్రరూపాణి నృత్తగీతాద్యుపచారాణి కర్మాణి సంతి పంచరాత్రేప్యాలయ ప్రవేశా దీని మంత్రవంతి కర్మాణి సంతి. తథా చ వైఖానసస్య కథం వైదికత్వం పంచరాత్రస్య కథం వా తాంత్రికత్వం. న చ వేద మంత్ర భూయిష్టత్వా త్పూర్వ తంత్ర సృష్ట్యధికరణన్యాయేన వైదికత్వం, తంత్ర భూయిష్ఠత్వాచ్చ తాంత్రికత్వ మితి. ఆపస్తంబాది సూత్రీయగృహ్యకర్మణాం తంత్ర భూయిష్ఠత్వాత్తాంత్రి కత్వాపత్తేః శైవాదితంత్రాణామపి మంత్రభూయిష్ఠత్వా ద్వైదికత్వ ప్రసక్తే రిత్యత ఆహ విధిశ్చ వేదమూల శ్చేతి. అపి భక్త వైఖాన సశబ్దిత శ్రీమన్నారాయణోపదిష్ట వేదమూలక ఇత్యర్థః. వైఖానస శాఖామూలకత్వేన మూలినోపి వైఖానసత్వం తదిథం శ్రూయతే సీతోపనిషది ''హరేర్ముఖాన్నాదః తన్నాదాద్బిందుః. బిందోరోం కారః. ఓంకారాత్పరతో రామ వైఖానస పర్వతః. తత్పర్వతే కర్మజ్ఞా నమయీాభిర్బహుశాఖా భవన్తి. తత్రత్రయీమయం సర్వార్థ దర్శన'' మిత్యుపక్రమ్య ''వైఖానసమత స్తస్మిన్నాదౌ ప్రత్యక్షదర్శనం స్మర్యతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానసమతః పర'' మిత్యాద్యుపన్యస్య ''వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవేత్ త్రయీరూపేణ సంకల్ప్య ఇత్థం దేవీ

విజృంభితం సంఖ్యారూపేణ సంకల్ప్య వైఖానసఋషేః పురా ఉదితో యాదృశః పూర్వ'' మిత్యాది: తత్పూర్వతే వైఖానసే కర్మజ్ఞానమ యీభిర్బహుశాఖా భవన్తి. కర్మజ్ఞానమయ్యః బహుశాఖా భవన్తి ''ధాన్యేన ధనవా'' నిత్యాదావివ తృతీయా, తత్ర కర్మజ్ఞాన ప్రతిపాదకే వైఖానసశబ్దితే వేదే త్రయీమయం ప్రాచుర్యేణ కర్మ ప్రతిపాదకం. యాస్తు తద్భిన్నా శ్శాఖా స్తాస్సంఖ్యారూపేణ జ్ఞానరూపేణ జ్ఞాన భాగ ప్రతిపాదకా ఇత్యర్థః. ''ఏకం సాంఖ్యం చ యోగం'' చేత్యాదౌ సంఖ్యాశబ్దస్య జ్ఞానార్థకత్వదర్శనాత్. ఏవం చోభయమపి విఖనసే భగవాన్నారాయణోకే చకథ తత్ర త్రయీభాగ మూలకం ద్వాత్రింశత్ప్రశ్నాత్మకం శ్రీసూత్రం లక్షగ్రంథసంహితాం ధర్మశాస్త్ర శబ్దితాం స్మృతించ భగవాన్విఖనాః ప్రాణినాయ తదేతన్మనవే స్వాయంభువే చాబ్రవీత్, మనుస్తదేవ సంక్షిప్య భృగ్వాదిభ్యోచకథత్, భృగుశ్చ తదేత్సంక్షిప్యేతరేభ్య ఋషిభ్య ఉపాదిక్షత్ తదిదం మానవేధర్మశాస్త్రే ప్రథమాధ్యాయే వ్యక్తం యా హి స్మృతిర్మానవీ భృగుప్రోక్తా సంహితేతి పఠ్యతే తత్రైవ మనుస్మృతౌ ద్వాదశాధ్యాయే ఇత్యే తన్మానవం శాస్త్రం భృగుప్రోక్తం పఠన్ ద్విజః'' ''ఇతి భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయా'' మితి చ. సంఖ్యాశబ్దిత వైఖానస శాఖా ఘటక జ్ఞాన భాగార్థాన్ యథా గురూపదేశం సార్ధకోటి ప్రమాణేన సంగృహ్య భగవాన్విరించో విఖనా భృగ్వాదిభ్య ఉపాదిక్షత్. తదిదం శాస్త్రం చాతుర్లక్ష ప్రమాణేన సంగృహ్య తే ప్రకాశయామాసుః. యదిదం వైఖానసం శాస్త్రమితి పఠ్యతే. అస్య వైఖానసత్వం వైఖానసశబ్దిత సమష్టి వేదమూలకత్వా, ద్విఖనశ్శబ్దవాచ్య నారాయణేన విరించేన చ ప్రవర్తితత్వాత్తాదృశ శాఖాధ్యాయిభిః భృగ్వాదిభిః ప్రవర్తితత్వా ద్విఖనస్సూత్ర సంస్కృతవిప్ర విశేషానధికృత్య సమూర్తశబ్దితార్చనాబోధ కత్వాచ్చ అన్యేపి హేతవః ప్రాజ్ఞైరూహనీయాః.

ఏవం చ వేదైక మూలకత్వాద్వేద తన్మూలకస్మృత్య విహిత పురుషనిర్మితతం త్రిక వేద్యకర్మాధికారి బోధనాచ్చ వైదికత్వం. తాదృశ వైదికత్వం పంచరాత్రశాస్త్రేన జాఘటీతి. పంచరాత్రశాస్త్రస్య వేదతుల్య త్వేన వేదమూలకత్వాస సంభవాత్. తదిదముక్తం భాగవతే మోక్షధర్మే నారాయణీయే ''సాంఖ్యం యోగః పంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా. ప్రమాణాని తు రాజర్షే విద్ధి నానామతానివై'' ఇతి. నానామతాని భిన్న భిన్న మతానీ త్యర్థః. ఏవం చ వేదభిన్న మతత్వాద్వేదతుల్య మతత్వాచ్చ వేదమూలకత్వాభావ స్ఫుటః.

న చా స్యాశ్శీతోపనిషదశ్శిష్ట పరిగ్రహత్వాభావః. భగవన్మరీచి భిరానన్ద సంహితాయాం ''వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవే''

దిత్యాదిభిస్సీతోపనిషద్వాక్యస్య ప్రమాణతయోపన్యాసాత్. తత్రైవ శాఖానుక్రమణాధ్యాయే. ''వేదానాం వ్యసనాత్పూర్వం ప్రాగ్రూపం మిళితం చ యత్. తాం తు వైఖానసీం శాఖామితి వేదవిదో విదు'' రితి సీతోపనిషదర్థ స్యోపబృంహితత్వాచ్చ, ఏవం చ. ఉదాహృత భారతవచనేన పంచ రాత్రస్య స్వతః ప్రమాణ త్వేన వేదవిభిన్న సిద్ధాన్తావగమా ద్వేదైక మూలక వైఖానస శాస్త్ర ధర్మానుష్ఠాతౄణాం స్వసిద్ధాన్తీయభిన్న సిద్ధాన్త ధర్మానుష్ఠానం న కదాపి కర్తవ్యం.

న ''చానుక్తమన్యతో గ్రాహ్య'' మితి నీత్యాస్వశాస్త్రానుక్త త్వేనారాధనాంగతప్త చక్రాది దీక్షానాం పరిగ్రహః. అనుక్తమిత్యదేస్స్వసమాన జాతీయ శాస్త్ర ప్రతిపాదితాన్యప్రతినియతభిన్న ధర్మావబోధకత్వాద్వైఖానసనిష్ఠ వేదమూలకత్వ భిన్న జాతిమత్త్వేన పంచరాత్రస్య సాచాత్యాసంభవాత్. వైఖానససూత్రిభిన్న ప్రతినియతతయాదీక్షాయాః ప్రతిపాదిత త్వేన స్వసమాన జాతీయ శాస్త్ర ప్రతిపాదితత్వేః పృన్య ప్రతినియత భిన్న ధర్మావబోధక త్వాభావ త్స్వసమాన జాతీయానిషిద్ధా న్యప్రతినియత భిన్న ధర్మత్వాభావేన ''అనుక్త'' మిత్యాద్య విషయత్వం. ఆపస్తంబాది భిరనుక్త కతిపయధర్మాణామనుష్ఠానమపి వేద మూలకత్వాదినా స్వసమానజాతీయా నిషిద్ధ ప్రతినియత భిన్న ధర్మత్వే నైవ. నహ్యాపస్తం బాదిభిః పంచరాత్రాదితంత్రా ప్రవిష్టై స్స్వశాస్త్రా నుక్తతంత్రైక సమధిగమ్య పంచసంస్కార అనుష్ఠీయన్తే. యధాపస్తంబాదిసూత్రిణాం తంత్రోక్త పంచ సంస్కారాద్యనుష్ఠానే తాంత్రికత్వం తథా విఖనస్సూత్రిణాం తత్రోక్త సంస్కారానుష్ఠానేన తాంత్రిక వైష్ణవత్వాద్యుత్పత్త్య భావేపి తాంత్రికత్వోత్పత్తినివార్యా దీక్షా యాస్తంత్రైక సమధిగమ్యత్వాద్దీక్షయా దీక్షితానాం తాంత్రికత్వసిద్ధేః దీక్షాయుక్తో యో విధిస్స తాంత్రికః. ఏవం చ వైఖానసానాం పంచ రాత్రిణాం చ స్వస్వప్రతినియత విఖనస్సూత్ర పంచసంస్కారానుష్ఠాన పూర్వకం భగవదా రాధనం కర్తవ్యమితి సిద్ధం.

వృత్త భంగ భియా వ్యుత్క్రమేణ ఫలక థనం పూర్వోదాహృత మరీచి వాక్యానురోధాత్. శిష్టం స్పష్టార్థం.

తత్రైవైకత్రిం శేకధ్యాయే ''అతః పరం ప్రవక్ష్యామి తంత్రసంకర నిష్కృతిం. విష్ణోస్తంత్రం ద్విధాప్రోక్తం సౌమ్యమాగ్నేయ మేవ చ వైఖానసం పంచరాత్రం వైదికం తాంత్రికం క్రమాత్ ద్వయోర్వై ఖానసం శ్రేష్ఠ మైహికాముష్మిక ప్రదం తాంత్రికం పంచరాత్రం చ గౌణ మా ముష్మిక ప్రదం ''విధిశ్చ వేదమూలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాంత్రికః'' ఇతి. వైదికత్వ సౌమ్యత్వ శ్రేష్ఠత్వైహికాముష్మిక ఫలప్రదత్వానాం తాంత్రికత్వాగ్నేయత్వ గౌణత్వాముష్మిక

మాత్ర ఫలప్రదత్వానాం పరస్పర విరుద్ధానాం ధర్మాణామివ వేదమూలత్వ దీక్షా ప్రయుక్తత్వా పరపర్యాయారాధనాంగ దీక్షా ప్రతిపాదకత్వయో స్స్వతో విరోధేన వైఖానసనిష్ఠేన స్వాశ్రయస్వశాస్త్ర విరుద్ధ దీక్షానుష్ఠానం న కార్యమితి ఫలితం.

న చా స్యాపి ''విష్ణోస్తంత్ర'' మితి తంత్రత్వాభిధానేన తాంత్రి కత్వ మనివార్యమితి వాచ్యం. వైదికత్వాభిధానేన తాంత్రికత్వా సంభవాత్. తాంత్రికత్వ స్యాగ్నేయ ప్రతి నియతతయా ఆమ్నానాచ్చ పూర్వతంత్రోత్తరతంత్రాది శబ్దవత్తంత్ర శబ్ద స్సిద్ధాన్తబోధకః ''తంత్రం ప్రధానే సిద్ధాన్త'' ఇతి కోశాత్. ''స్మృతితంత్రే ప్రతిష్ఠితా'' ఇత్యాదౌ స్మృతేరపి సిద్ధాన్తరూపత్వేన తంత్రశబ్దితత్వం స్పష్టం. తథా చ వేదమూలకత్వాభావ సమనియత పురుష బుద్ధి నిర్మితత్వరూప తంత్రత్వం నాత్ర వివక్షితేతి న హానిః. అన్యథా పూర్వతంత్రోత్తరతంత్రాదిశబ్దితా నాం కర్మ మీమాంసా బ్రహ్మమీమాంసా శాస్త్రాణామపి వేదార్థనిర్ణయాయ ప్రవృత్తానాం వేదమూలకానాం తాంత్రికత్వాపత్తిరితి.

తత్రైవ చత్వారింశేఽధ్యాయే ''తాస్మత్తుకర్షణాద్యంచ నిష్కృతిం త్వాలయార్చనం కారయేద్ద్వివిధద్విద్వాం స్తద్వైఖానససూత్రిభిః. తాంత్రికార్చావిధౌ చాపి తాంత్రికై రేవ దీక్షితైః. అర్చనీయో హరిస్సమ్యక్ నాన్యవిప్రైః కదాచ'' నేతి, వైఖానసవిధానేన భగవదర్చనాదికర్మణాం వైఖానససూత్ర సంస్కృతానాం ప్రతినియతతయానిర్దేశవత్పంచరాత్ర దీక్షాసంస్కృతానాం ప్రతినియతతయా పంచరాత్రీయాలయార్చనాది కర్మణాం నిర్దేశాద్దీక్షా వైఖానస సూత్రిభిన్నేషు విశ్రాన్తేత్య కామేనాప్యభ్యుపగ న్తవ్యం. అనుష్ఠానే తు సంకరో దురపహ్నవః. ''నాన్యవిప్రైః కదాచ'' నేతి నిషేధస్యోభయత్రాప్యన్వయాత్. ప్రతినైయత్యామ్నాన బలాచ్చాయమర్థో లభ్యతే. దీక్షిత భిన్నైర్వైఖానస సూత్రిభిః ర్వైదికాలయార్చనం కారయేత్. వైఖానససూత్రిభి ర్దీక్షితై స్తాంత్రికార్చనం కారయేత్. వైఖానససూత్రిభిన్నైర్దీ క్షితభిన్నైర్విప్రై రుభయార్చనమపి న కారయేదితి.

ఏవ మాత్రేయే సమూర్తార్చనాధికరణే ద్వితీయేఽధ్యాయే భూమ్యాదిసర్వ వృద్ధ్యై చ వేద వైదిక వృద్ధయే, వైఖానసవిధానేన వైదికే నైవ తేన తు ప్రతిష్ఠాప్య హరిం యత్నాత్కారయే దర్చనం క్రమాత్. తద్వాస్తుంగాలయే విష్ణుం తాంత్రికేణ న చార్చయేత్. విధిశ్చ వేద మూలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాంత్రికః. గ్రామస్య పశ్చిమే వాపి బ్రహ్మ సూత్రాత్తథోత్తరే'' ఇతి దీక్షాయుక్తత్వ వేదమూలకత్వే ప్రతినియత ధర్మతయా నిర్దిష్టే.

తత్రైవ సప్తసప్తతితమేఽధ్యాయే విధి సంకర ముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే, విధిశ్చ వైష్ణవశ్చాపి ద్విధా విష్ణోః ప్రకీర్త్యతే, వైఖానస విధిశ్చేతి పంచరాత్ర విధి స్తథా. పూర్వం తు

వైదికం ప్రోక్తం పంచ రాత్రం తు తాంత్రికం. ఇతి విభాజక ధర్మౌ ప్రతినియతతయా నిర్దిష్టౌ.

తత్రైవ త్రిసప్తతితమేఽధ్యాయే ''ఆశౌచవద్భిజైస్స్పృష్టే ధ్రువబేరే చ కౌతుకే, వేదదూషక పాషండైర్దీక్షితైః ర్దేవనిందకైః, శూద్రైర్వా అనులోమైర్వా శ్వభిర్వా కుక్కుటాదిభిః. ఏవమాదినికృష్టైశ్చ స్పృష్టే బింబే చ పూర్వవత్. హుత్వైకాహం మహాశాన్తిమధివాసం వినైవ చ స్నపనం తు ప్రతిష్ఠోక్తం కృత్త్వైవ స్థాపయేత్పునః,'' ఇతి దీక్షి తైరన్య సూత్రిభిర్వైఖానస సూత్రిభిర్వా బింబస్పర్శే మహా శాంతి హోమ పూర్వక పునః ప్రతిష్ఠా విధానా ద్దీక్షితాస్సర్వేపి వైఖానసారాధనానధికారణ ఇతి లభ్యతే. వేదదూషకాదిపద సమభివ్యాహారేణ తంత్రదీక్షితానేవ దీక్షితశబ్దస్సమాచష్టే తేన శ్రౌతదీక్షాదీక్షితానాం సోమాదౌ వైఖానసానాం వైఖానసారాధకత్వం చ నిరాబాధం ఏవం సర్వత్ర ''దీక్షాయుక్తశ్చ తాంత్రిక'' ఇతి నిర్దేశాత్తంత్ర దీక్షైవ గ్రాహ్యా.

ఏవం భార్గవే యజ్ఞాధికారే ఏకపంచాశేఽధ్యాయే. ''అతః పరం ప్రవక్ష్యామి తంత్రసంకర నిష్కృతిం. విష్ణోస్తంత్రం ద్విధా ప్రోక్త మర్చనార్థంతు వైదికం ప్రథమం సౌమ్యమన్యత్తదాగ్నేయం తాంత్రికంభవేత్. వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితైః, బ్రాహ్మణైః క్రియమాణం యత్తత్సౌమ్యం వైదికం మతం, విధిశ్చ వేదమూలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాంత్రికః. స చోక్తో ద్వివిధో మార్గశ్శుద్ధ మిశ్రవిభేద తః'' ఇతి ప్రథమం వైఖానసమిత్యర్థః. అన్యద్ద్వితీయం పంచరాత్రమిత్యర్థః. వైఖానససూత్రసంస్కారాణాం తాంత్రికదీక్షాయాశ్చ ప్రతిని యతత్వామ్నానాత్. వైఖానసానాం తు పంచసంస్కారదీక్షానుష్ఠానే సాంకర్యం నిరాబాధమితి భావః.

ఏవం కాశ్యపీయే జ్ఞానకాండే పంచోత్తరశతతమేఽధ్యాయే. ''వైఖానసం పంచరాత్రమితి విధానద్వయం, తత్ర వైఖానసం సౌమ్యం ఆగ్నేయం పంచరాత్రం తస్మాద్గ్రామనగరపత్తనాదిషు గృహేషు చ వైఖానసవిధానేన భగవంతం పూజయేద్భుక్తి ముక్తి ప్రదత్వాత్సౌమ్యత్వాదస్య నదీ తీరేఽద్రివనే దేశే వివిక్తే విజనేఽన్యత్ర పంచరాత్రేణై వ చార్చయేత్తాంత్రికత్వా దాగ్నేయత్వాత్తస్య న కదా చ న జనాకీర్ణే సమృద్ధికామః కుర్యాత్. కుర్యాచ్చేద్వినాశాయ భవతి. వైఖానసవిధానేనార్చితే ఆగ్నేయం నాచరేత్. యది కుర్యాద్భస్మసాద్భవతి, తద్దోషశమనార్థం మహాశాంతిం హుత్వా బ్రాహ్మణాన్ పరిపోష్య వాస్తుశుద్ధిం కృత్వాపూర్వవత్ స్థాపయేత్, తదాగ్నేయే సౌమ్యసంవేశస్సమృద్ధికరణం భవ'' తీతి.

ఏతద్వాక్యాని విమానార్చనకల్ప వాక్యతుల్యత్వాద్వ్యాఖ్యాత ప్రాయాణి. వైఖానసవిధానేనార్చిత ఇతిక్తప్రత్యయేన అర్చనస్య పూర్వకాలీనత్వావగమాదర్చనాహీనద శాయామప్యాగ్నేయ ప్రవేశనం న కార్యం కృతం చేద్భస్మసాద్భవతి. పూర్వం సౌమ్యస్య గ్రామాద్వన్వయినః స్వవిరుద్ధాగ్నేయాదిరూప ధర్మగుంఠిత శక్తిమత్త్వాత్, ఆగ్నేయం స్వాన్వయిగ్రామాదీని భస్మీకరోతీతి భావః. తద్దోషశమనార్థం సంకరజన్య దోషాపనోదనార్థం మహాశాన్తి హోమాదిపూర్వక పునస్థాపనం విధీయతే. తథా చ. ఆరాధనాంగ తప్తచక్రాదిదీక్షాయాః పంచరాత్ర ప్రతిపాదితత్వేనాగ్నేయత్వా త్తాదృశదీక్షయా. ఆగ్నేయ్యా సౌమ్యవిధానాధికృతవైఖానసస్య సంకరే సతి మహాన్ వినాశాదిలక్షణః ప్రత్యవాయస్సంపద్యతే. తాదృశదోషనిర్హారార్థం మహాశాన్తికర్మానుష్ఠే యం విఖనస్సూత్రిభిరితి సిద్ధం. విధానస్య ప్రయోగవిధిరూపత్వేన ప్రయోగాన్వయగుణత్వాత్. కర్త్రాదీనాం గుణేపి సంకరః ప్రధానసంకరాయ భవతీతి విధానస్య సౌమ్యస్యాపి సంకరో బోధ్యః, గుణద్వారావా ప్రధానసాంకర్యమితి భావనీయం.

నను పంచరాత్రీయపంచసంస్కారదీక్షాయా ఆగ్నేయ త్వేన తాంత్రికత్వేన చ తాదృశదీక్షానుష్ఠానం వైఖానససూత్రిణాం కామంమాభూత్. అస్మిన్నేవ వైఖానస విధానే పంచసంస్కార దీక్షాయా విహితత్వేన తదనుష్ఠానే కా వా క్షతిః. విహితత్వావిశేషా ద్వైఖానస పంచసంస్కారదీక్షా విఖనస్సూత్రిభిరనుష్ఠేయైవేతి చేన్న. సమగ్రేషు నానాదేశస్థితేష్వతి ప్రాచీనేషు యజ్ఞాధికార క్రియాధికార సమూర్తార్చ నాధికరణ వాసాధికార విమానార్చనకల్ప ఖిలాధికార పురాతంత్ర జ్ఞాన కాండాదిషు శ్రీ వైఖానసకోశేష్వార్షేషు వైఖానస పంచసంస్కారదీ క్షాబోధకానాం వచసామనుపాలంభా ద్వైఖానస సిద్ధాన్తప్రవర్తకై శ్రీనివాసమఖి వేదాన్తదేశిక ప్రభృతిభి రాచార్యై స్స్వనిబంధిత గ్రంథేష్వనుదాహృతత్వాత్తప్త చక్రదీక్షాస్థాపనాయ ప్రవృత్తై ర్వేంకట నాథ వేదాన్త దేశికై స్సచ్చరిత్ర రక్షాయాం సాదర్శనాధికారేఽధికారాన్తర యోరివాను పన్యాసాచ్చ ప్రక్షేపశం కాకలంకితత్వం.

దీక్షాయావైఖానస విహితత్వాభ్యుపగమే "వైఖానసం సౌమ్యం వైదికం వైదికైరర్చితం" "పాంచరాత్ర మాగ్నేయం దీక్షితైరర్చితం" "విధిశ్చ వేదమూలశ్చ దీక్షా యుక్తశ్చ తాంత్రిక": ఇతి శాస్త్ర భేదకత్వేన దీక్షాబోధకానాం వచసాం వ్యాకోప ప్రసక్తిః, "న దీక్షా న తపః కర్మ మదారాధనకర్మ" ణీతి విఖనస్సూత్ర సంస్కారభిన్న దీక్షాసా మాన్యస్య విఖనస్సూత్రిణాం నిషేధేనక్షతే రపరిహార్యత్వం సోమయాగీయ దీక్షాయాస్తు విఖనస్సూత్ర సంస్కారత్వేన తద్భిన్న దీక్షాత్వా సంభవః.

యత్తు ''ఆచార్యా శ్చార్చకాశ్చైవ ఋత్విజో బలివాహకాః, మంత్రదీప ప్రదాతారః పాచకాః పరివారకాః, వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితాః వేద వేదాంగత త్త్వజ్ఞాః బ్రాహ్మణా అధికారిణః. నమస్కృత్యాభిపూజ్యైవ యజమానయుతో గురుః అర్చకాదీన్నియుంజీత తత్తత్కర్మసు మంత్రవిత్. పుష్పాప చయకర్తార స్తథా మాల్యోప జీవినః, పానీయ వాహకాశ్చైవ శిబికావాహకాదయః. ఏతాన్వైఖానసాభావే నియుంజీతాన్య సూత్రిణః, శంఖ చక్రాంకితభుజాన్ గృహ్ణీయాదన్య సూత్రిణః'' ఇత్యాది భార్గవ సమగ్రయజ్ఞాధికార గ్రంధవచనైర్వైఖానసవిధానేऽపి శంఖ చక్రాంకన విధానాత్తస్య పంచ సంస్కారమన్తరాऽనుపపత్తేః. పంచ సంస్కార స్యాపి వైఖానస విధానే విహితత్వా వశ్యం భావేన విఖనస్సూత్రి భిరనుష్ఠేయత్వమే వేతి తన్న. ''శంఖచక్రాంకిత భుజాన్గృహ్ణీయాదన్య సూత్రిణః'' ఇత్యస్య జాఘివ్యధికరణ న్యాయేన పంచరాత్ర సిద్ధతాపాది పంచ సంస్కారమాదాయైవ లాఘవేనాన్యసూత్రిణాం గ్రహణవిధ్యుపపత్తావస్మిన్ వాక్యేపి శంఖ చక్రాంకణస్యవిధానే విధిగౌరవం. అత ఏవ నిషాదస్థపత్యధికరణే నిషాదస్యేష్టి విధానేపి తద్బలాన్నాహవనీయాద్యగ్న్యా క్షేపకత్వం ఆహవనీయా దేస్స్వవిధి ప్రయుక్తత్వాత్. చక్రాంకణ స్యాపి స్వవిధి ప్రయుక్తత్వమితి న గ్రహణవిధి ప్రయుక్తత్వ సంభవః,

అస్తు వా ''వైఖానసాద్యాగమోక్త దీక్షాం ప్రాప్తా హి వైష్ణవాః'' ఇతి భవిష్యత్పురాణ వచసాऽ సమగ్ర విశకలిత కతిపయాధ్యాయ ఘటకవచోభిశ్చ పంచ సంస్కారదీక్షాయా అపివైఖానస శాస్త్రే విధానం తావతాపి న క్షతిః. తథా హి పంచసంస్కారా వైఖానసవిహిత మాత్రేణ విఖనస్సూత్రి భిరనుష్ఠేయా ఉతతాన్ ప్రతివిహితత్వేన'' ఆద్యే ద్విమూర్తిత్రిమూర్తి స్థాపనాదీనాం వైఖానససవిహిత త్వేన ద్విమూర్తి త్రిమూర్తి స్థాపన విధి ఘటక స్వపరివార స్వతంత్ర లింగాధిష్ఠిత రుద్రస్థాపనాది ధర్మణామపి విఖనస్సూత్రి భిరనుష్ఠేయ తాపత్తిః, నాపి ద్వితీయః తత్సూత్రిణాం ''న దీక్షా న తపః క'' ర్మేత్యాదినా పంచసంస్కార దీక్షానిషేధాత్. తద్భిన్న సూత్రి ప్రతినియతతయా విధానాచ్చతత్సూత్రిణం ప్రతి విధానాऽసిద్ధేః.

యత్తు ''శంఖ చక్రాంకిత భుజాన్ గృహ్ణీయాదన్య సూత్రిణ'' ఇతి యజ్ఞాధికారాది వాక్యమేవ విఖనస్సూత్రిణామపి తప్త చక్రాది ధారణమాక్షిపతీతి తన్న. తథాత్వే ''రాజా రాజసూయేన స్వారాజ్య కామోయజే'' తేతి రాజసూయయాగస్యాపి బ్రాహ్మణక ర్తృకత్వాపత్తిః. తథా చ రాజసూయాదిస్స్వవాక్య శ్రుత రాజాపరపర్యాయ

క్షత్రియ మాత్రాధికారికో యతా తథా వైఖానస శాస్త్ర విహిత తప్త చక్రాదిక మపి స్వ వాక్య ఘట కాన్యసూత్రిమాత్రాది కారక మితి న విఖనస్సూత్ర్యధికారిక త్వసిద్ధిః. ఏతేన క్వచిత్క్వచిద్వై ఖానసే తప్త చక్రధృతి బోధకాని "శంఖ చక్రే సమాదా" యేత్యాదీని పరైరుపన్యస్తాని విఖనస్సూత్రి పదాఘటితాని సామాన్యాని వచాంసి "శంఖ చక్రాంకిత భుజాన్ గృహ్ణీ యాదన్య సూత్రిణ" ఇతి విశేష వచసా ఆరాధనాదిభిన్న నిహీన వైష్ణవ కర్మ మాత్రాధికారనిష్పాద కాని విఖనస్సూత్రి భిన్నానామితి పర్యవసన్నం సామాన్య వచసాం విశేషణ సంకోచస్య సర్వసంప్రతిపన్నత్వాత్. ఇత్థం చ న కేనాపి ప్రకారేణ విఖననస్సూత్రిణాం పంచ సంస్కార దీక్షానుష్ఠేయేతి సిద్ధం.

వస్తుతస్తు వైఖానసే శాస్త్రే విఖనస్సూత్రిభిన్నానాం పంచసంస్కారదీక్షా బోధకానాం వచసాముపన్యాసోకపేక్షిత ఏవ పంచరాత్రాది దీక్షితానాం పుష్పా పచయపాకాదికర్మాధికారి త్వేన గ్రహణే తాదృశ దీక్షాయా స్తాంత్రికత్వాగ్నేయత్వాద్యవి శేషాద్గుణ సాంకర్య మనివార్యం. ఏవంచ "శంఖ చక్రే సమాదాయ సమభ్యర్చ్య యథా విధి, తస్మిన్నగ్నౌ తు సంతాప్య గృహీత్వా పాణినా గురుః శిష్యబాహ్వోర్ని వేశ్యాథ విధివద్విష్ణు సన్నిధౌ ఆచార్యం పూజయే త్పశ్చా చ్ఛిష్యశ్శక్త్యనుసారతః వైఖానసేత రేషాంతు వైష్ణవత్వస్య సిద్ధయే. వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితః, ఆచార్యశ్శిష్యమాహూయ బ్రాహ్మణం క్షత్రియం తథా. వైశ్యం వాపి తథా శూద్రం మాభైషీరితి చబ్రువన్" ఇత్యారభ్య "శిష్యస్య భక్తియుక్తస్య విష్ణుతత్వాఃభికాంక్షిణ. అంకయేదరిశంఖాభ్యాం ప్రతప్తాభ్యాం భుజద్వయ" ఇత్యాదినా విఖనస్సూత్ర సంస్కృత తాపాది పంచ సంస్కారా సంస్కృత గురు ప్రయోజ్య వైష్ణవత్వ భగవదారాధనా ద్యుత్కృష్ట భగవత్కైంకర్య భిన్న పాకాదివిహీన కర్మాధికార సంపత్తయేఽన్య సూత్రిణాం వైఖానస పంచ సంస్కారదీక్షాయా అనుష్ఠే యత్వం సిద్ధం.

అత ఏవార్చనానవనీతే నృసింహ వాజపేయియాయ సప్తాధ్యాయివ్యాఖ్యానే "వైఖానసానేవవృణేత్పాచకాన్ పరిచారకాన్ అలాభే శంఖ చక్రాంకాన్ వరయేదన్య సూత్రిణః. పాచకాః పరిచారాశ్చ పానీయ ఘటధారిణః, తాంబూల వాహకా విష్ణోర్గంధా లేపన కారిణః, పుష్పాపచయకర్తార శ్చక్రముద్రాంకితా హరేః, ఏకాంతిన స్త్రి దండాంకాః పరమై కాంతిన స్తథా సర్వే వైఖానసాభావే శస్తాశ్శ్రీ వైష్ణవాశ్శుభాః" ఇతి విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం ఆరాధన వ్యతిరిక్త పచనాది కర్మమాత్రాధి కార నిష్పత్తి ర్వైఖానసపంచసంస్కారానుష్ఠానా దేవ సిద్ధ్య తీత్యుక్తం. వైఖానసే యజమానస్యాపి యాజమాన్యసిద్ధిః వైఖానస పంచసంస్కారాద్వి ఖనస్సూత్ర్యాచార్యాది ప్రయోజ్యాదితి

తత్రైవోచ్యతే. ''అర్చకాత్పరిచారాచ్చ ఆచార్యా దృత్విజస్తథా యజమానో వైదికేన శంఖ చక్రావిముద్రితః పంచసంస్కార సంయుక్తో వైఖానస విధానతః ఆకారత్రయ సంపన్నః అర్చనే హరిమందిర'' ఇతి. అస్యార్థః. విఖనస్సూత్ర సంస్కృతాదర్చ కా త్పరిచారాదాచార్యాద్వా తథా ఋత్విజో వాచో వేత్యర్థే. అర్చకా ఆచార్య + ఋత్విజాం విఖనస్సూత్రిత్వం వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితాః'' గృహస్థో బ్రహ్మచారీ వా భిక్షు వార్చనసమారభేత్'' వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితాః'' నిత్యారభ్య ''షోడశ ర్త్విజో వరయేత్తేషు జ్ఞానోత్కటం శుభదర్శనం శ్రుత వృత్తశీలసంపన్న మేకం గురుం వరయే'' దిత్యాది భార్గవక్రియాధికా రవిమానార్చనకల్పాది వచనైరవసాయాత్. తాదృశ విఖనస్సూత్ర్యా చార్యాది పదస ందృష్ట పరిచార పదమపి విఖనస్సూత్రిణ మేవాభిదత్తే. తస్యైవ పరిచారే ముఖ్యత్వాత్. తథా చ పంచ సంస్కార శూన్యాద్వి ఖన స్సూత్రిణోఽర్చకా త్తాదృశా త్పరిచారకా త్తాదృశాదాచార్యా త్తాదృశాదృత్విజో వా యజమానో విఖనస్సూత్రిభిన్నః వైదికేనవైఖాన సవిధానేన చక్రాది ముద్రాంకితో వైఖానసేన పంచసంస్కార సంయుక్తః ఆకార త్రయ సంపన్నో హరిమందరేఽర్చనే భగవదర్చనే యాజమాన్యవాన్ భవతీత్యర్థః.

ఏతచ్చ ''అర్చకాః పరిచారాశ్చ ఆచార్యా ఋత్విజస్తథా యజమానో వైదికేన శంఖ చక్రాది ముద్రితాః'' ఇత్యన్యథా పఠన్తి. తన్న తాదృశ పాఠస్యాభినివేశాధీనత్వాత్. తస్య వాస్తవికత్వే ''అనాది వైష్ణవః కశ్చిదాది వైష్ణవ సంజ్ఞికః వైష్ణవాన్తరాశ్చైవ చతుర్థా వైష్ణవా స్స్మృతాః, అనాది వైష్ణవః ప్రోక్తః అహమేవ పరాత్పరః. ఆది వైష్ణవనామానో విఖనస్సూత్ర సంస్కృతాః, పంచ సంస్కార సంయుక్తా వైష్ణవాస్త్వన్య సూత్రిణః, ముండముద్రాధరా స్సర్వే వర్ణావాం తార వైష్ణవాః'' ఇతి వాక్యం విఖనస్సూత్రి ప్రతినియత ధర్మతయా బోధకం పంచసంస్కారాణాం వైఖానసానాం స్వసూత్రే శైవవైష్ణవత్వ బోధకంక థమ యంగ్రంధకారః ప్రాయుంక్త. తథా చ అస్మదుక్త పాఠ ఏవ సమీచీన ఇతి భావ్యం. పాఠాన్తర మప్య న్యారుహ్యావాదేనా భ్యుపగమ్య తూలవాతూల గ్రంధే స్మాభిర్వ్యాఖ్యాతం.

ఏవం చ పంచరాత్ర విధానేన పంచ సంస్కారవతాం వైఖానస పంచ సంస్కార శూన్యానాం విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం వైఖానసారాధ నాది వ్యతిరిక్త వచన పానీయాహరణాది కర్మణ్యధికారో బోధ్యః. విఖన స్సూత్రిణాం తు ఆరాధనాది సర్వకర్మస్వధికారో నిరంకుశ ఇతి.

ఏవం చ ''వైఖానసాద్యాగమోక్తదీక్షాం ప్రాప్తా హీ వైష్ణవా'' ఇతి వచనం విఖనస్సూత్రి భిన్నానాం వైఖానస పంచరాత్రా ద్యాగ మోక్త పంచ సంస్కారాది దీక్షానుష్ఠానే న తాంత్రిక వైష్ణవత్వ సిద్ధి బోధకం బోధ్యం. ''విష్ణ్వాగమాది తంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే, శంఖచక్ర గదాపూర్వైరంకనం నాన్య దేహినా'' మితి పురాణోక్త వచనమప్యనుగృహీతం భవతి. విష్ణ్వాగమశబ్దేన వైఖానస పంచ రాత్ర భాగవతా నాం గ్రహణేపి తాదృశాగమ దీక్షాదీక్షితానామేవ తప్త చక్రాద్యం కనవిధానాత్తాదృశాగమాన్యతమ వైఖానస శాస్త్రనిష్ఠానాం విఖనస్సూత్రిణాం దీక్షాశూన్యత్వేన ''నాన్యదేహినా'' మితి నిషేధోఽపి సంగత ఏవ.

యస్త్వాహ తప్త చక్ర ధారణస్య శ్రుతి విహిత త్వాచ్ఛ్రుతివిరుద్ధార్థ కానాం విఖనస్సూత్రి తప్త చక్రనిషేధ బోధకానాం వైఖానసానాం వేద మూలకత్వే సత్యపి విరోధాధికరణ న్యాయేనా ప్రామాణ్యాదుపేక్ష్యత్వ మితి. తం ప్రతి బ్రూమః. శ్రుతి విహితత్వ మాత్రేణ విఖనస్సూత్రిభిస్తప్త చక్రాద్యనుష్ఠేయం ఉతతాన్ ప్రతి శ్రుతివిహితత్వేన? ఆద్యే బ్రహ్మణే బ్రాహ్మణమాలభత'' ఇత్యాది శ్రుతివిహిత నరమేధస్యాప్యనుష్ఠేయతా ప్రసంగః. యది త్వాచార విషయత్వమితి విశేష్యతే తదా ఆచార విషయాణాం శ్రుతివిహితానాం పశుయాగాది ధర్మాణామపి బ్రహ్మచారి యత్యాదిభిరప్యనుష్ఠేయతా ప్రశక్తిః శ్రుతి విహితత్వాదాచార విహితత్వాచ్చ. కించ శ్రుతి విహితాచార విషయ భస్మపుండ్రాది ధారణం కుతో నానుష్ఠీయతే పరైః. న చ ''దీపాగ్నిం దీపతైలం చ భస్మ చాస్థీ''తి శంఖస్మృత్యా నిషిద్ధత్వాదనుష్ఠేయత్వం ? ''భూత్యై న ప్రమదితవ్య'' మితి ప్రత్యక్ష శ్రుతివిహిత త్వేన భస్మధారణస్య తద్విరుద్ధార్థక శంఖస్మృతివచసాం త్వద్రీత్యా విరోధాధికరణన్యాయేనాఽ ప్రామాణ్యాత్. నచ ''భూత్యైన ప్రమదితవ్య'' మితి త్ర్యక్ష శ్రుతివిహిత త్వేన భస్మధారణస్య తద్విరుద్ధార్థక శంఖస్మృతి వచసాం త్వద్రీత్యా విరోధాధికరణన్యాయేనా ప్రామాణ్యాత్. న చ ''భూత్యైన ప్రమదితవ్య'' మితీయం భస్మవిధాయినీ భవన్మతమూలపురుషేణ భగవతా బోధాయనేన ''అథాతో ద్విజాతీనామ హర హస్తి పుండ్రవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః భూత్యైవ ప్రదితవ్యం మిత్యామ్నాయత'' ఇతి. భస్మబోధకతయా అస్యా ఉపాత్తత్వాత్. తథా చ భవన్మత ప్రథమాచార్య బోధాయనవాక్యోపష్టబ్ధ ''భూత్యైన ప్రమదితవ్య'' మితి శ్రుత్యా విహితభస్మధారణాభావ స్స్వసిద్ధాన్తమూలాచార్య ద్రోహజనక ఏవేతి విభావయన్తు మహాన్తః. బోధాయనస్య పరమతమూలాచార్యత్వం చ ''భగవద్బోధాయనకృతాం సువిస్తీర్ణాం బ్రహ్మసూత్ర వృత్తిం పూర్వాచార్యాస్సంచిక్షిపు'' రిత్యాదిరామానుజకృత భాష్య వాక్యమేవ బోధయతి. తథా

చ శ్రుతివిహితత్వే సత్యాచార విషయత్వస్య స్మస్మిన్నేవాసంభవాత్పరాన్ ప్రష్టుం పరో న ప్రభవతి. ద్వితీయపక్షోపి న భవతి. 'వైఖానసాస్తప్త చక్రాదికం బిభృయు శ్రుతేరదర్శనాత్. తప్త చక్రధారణస్య శ్రుతివిహితత్వేపి విఖనస్సూత్రితప్త చక్రాదినిషేధ బోధ కానాం వచసాం విరోధాధికరణ రీత్యా నా ప్రామాణ్యం. తన్న్యాయస్యై వానవతారాత్. తథా హి శ్రుతిస్సామాన్య విషయిణీ తప్త చక్రం విధత్తే. నిషేధవచాంసి విశేష విషయాణి తప్త చక్రం నిషేధన్తి. తథా చ. శ్రుతేర్విఖనస్సూత్రి భిన్నేషు సావకాశ త్వేన భిన్నాతికారికత్వం నిషేధవచాంసి నరివకాశత్వేన విఖనస్సూత్ర్యధికారికత్వం, భభయోర్విభిన్నాధికారికత్వే సిద్ధేకథం విరోధగంధావకాశః

న చ స్మార్తేవ వైఖానసవచసా శ్రుతివాక్యస్య సంకోచో యుక్తః ''యావజ్జీవమగ్ని హోత్రం జుహో'' తదీత్యాదిశ్రౌతవచసాం ''అనగ్నిరనికేత'' ఇత్యాదిస్మార్తవచసా విభిన్నాధికారిషు సంకోచస్య దృష్టత్వాత్. తథా చ నాత్ర విరోధాధికరణ న్యాయావతారః. యత్రతు శ్రుతివచసాం కేనాపి ప్రకారేణావకాశో న లబ్ధ స్తత్ర నిరవకాశస్య శ్రుతివచనస్స్వవిహిత స్వవిరుద్ధార్థ బోధక నిరవకాశస్మృత్యా సహ విరోధస్యావర్జనీయతయా తత్రాయం న్యాయ స్మార్తేషు వచస్స్వవతరతి. యథా ''ఔదుంబరిం స్పృష్ట్వోద్గాయేత్'' ఔదుంబరీ సర్వావేష్టయిత'' వ్యేత్యాదౌ. తత్రౌదుంబరీ ప్రతియోగిక సంయోగానుయోగిత్వ రోపస్యాదుంబరీ స్పర్శనస్య విహితత్వాత్తాదృశ శ్రుత్యా సహ ''ఔదుంబరీ ప్రతియోగిక సంయోగానుయోగిత్వ రూపస్యాదుంబరీస్పర్శ వస్య విహితత్వా స్తాదృశ శ్రుత్యా సహ ''ఔదుంబరీ సర్వావేష్టయిత'' వ్యేతి స్మృతిస్సర్వ ప్రదేశావచ్ఛే దేన కరణేన కుత్రాప్యౌ దుంబర్యాస్స్పర్శనం న సంభవతి. తథా చ విషయమల భమానా శ్రుతిర్భవతి సర్వపదయుక్తత్వా ద్వేష్టనస్మృతేః. ఔదుంబ ర్యేక దేశే తు వేష్టనం న సంభవతి. తథా చ ఉభయోరపి నిరవకాశత్వాద్విరోధః. కేనాప్యపరిహార్యో భవతి. తథా చ ప్రబలేన శ్రుతి వచసా దుర్బలస్య స్మృతి వచసోత్యంతబాధేన పరిత్యాజ్యతా భవతీ త్యేవమాది ష్వేవ విరోధాధి కరణన్యాయావతారః న సర్వ త్రేత్యాస్తాం తావత్.

వస్తు తస్తు ప్రత్యక్ష శ్రుతేః ''పవిత్ర'' మిత్యాదేస్తప్త చక్ర విధాయకత్వాభావాత్తాదృశ విధాయక శ్రుతే రేవా భావా స్తద్విరోధో వైఖానసవచసాం నిషేధబోధకానాం సర్వథాన సంభవతి. యాస్తుఖిల శ్రుతయో విధాయిన్య స్తాస్తు విశిష్య నిషేధ బోధక ''వైఖానసా మత్కల'' యేత్యాదిఖిల శ్రుత్యా అపవాదరూపయా బాధితా. అన్యేషు సావకాశా ఇతి చ పూర్వమేవావోచామ. అత్రోదాహృతానాం విఖనస్సూత్రిపంచసంస్కార తద్ఘటక తప్తచక్రాది

నిషేధాది బోధకానాం వచసాం సంప్రతి పన్నేష్వతి ప్రాచీనేషు నానాదేశ స్థితేషు పూర్వోత్తరా ధ్యాయవత్త్వే నసమగ్రేషు శ్రీ వైఖానస కోశేషు స్థిత త్వేన నాన్యథా శంకావకాశః.

యస్త్వాహ వేదాంత దేశికై ర్వేంక టనాథైః తప్త నిషేధ బోధ కానాం వచసామనుదాహృతత్వా త్తత్కాలాన న్తరం కైశ్చిద్వైఖానసైర్నివేశితం వచనజాతమితి. తం ప్రతి బ్రూమః. భగవద్రామానుజా చార్యై స్స్వకృత గ్రంధనవ కేపి తప్త చక్ర విధాయక శ్రుత్యాదివచసా మనుదాహృతత్వాత్తత్కాలానన్తరం కైశ్చిత్పంచ రాత్రిభిః కల్పితాని తప్త చక్రవిధాయ కాని శ్రుత్యాదివచాంసీతి. తాని శ్రుతి వాక్యాన్యే వేతిమత్వా సచ్చరిత్రరక్షాదౌ వేంకటనాథ వేదాన్త దేశికై ర్వ్యాఖ్యాతానీతి.

వస్తుతస్తు పంచరాత్రరక్షాన్యాయపరిశుద్ధ్యా దిగ్రంథేషు వేంకటనాథ వేదాన్త దేశికై ''ర్విష్ణోస్తంత్రం ద్విధాప్రోక్తం దీక్షాయుక్తంతు తాంత్రికం'' ఇత్యాదివచసాముదాహృతత్వా త్పరోక్త రీత్యాపి న ప్రక్షేపశంకావకాశః.

అత ఏవ ''ఏతేషు నావిశ్వసితవ్యం. బహుష్వద్యాపి దర్శనాత్, న్యాయపరిశుద్ధి శ్రీ పంచరాత్ర రక్షాదిషూదాహరణాచ్చ, ఏతద్విరోధివ చనాని చ పూర్వాపరా ప్రదర్శనాత్కు త్రాప్యనుదాహరణా త్సచ్చరిత్రరక్షాయామధి కారాన్తర యోరివ సుదర్శనధారణ విధానాధికారేనుపన్యాసాచ్చ శంకాస్పదానీ''తి సహృదయా అపి ప్రాహుః.

కించ బ్రహ్మమీమాంసా సూత్రభాష్యకారై ర్వైఖానస వేదాన్తదేశికై శ్శ్రీనివాసాధ్వరిభిః బ్రహ్మసూత్రభాష్యే జిజ్ఞాసాధికరణే ''శ్రౌతస్మార్తాదిసిద్ధ్యర్థం మంత్రసిద్ధై తథైవ చ. హరేః పూజాధికారార్థం చక్రం ధార్యం, విధానతః. వైష్ణవత్వస్య సిద్ధ్యర్థం మంత్రసిద్ధ్యై విశేషతః. అవశ్యం ధారయేద్గాత్రే బ్రాహ్మణో హరిలాంఛన'' మిత్యా దివచనా త్తప్తచక్రధారణరహితానాం వైఖానసానాం భగవదర్చనే కథం ముఖ్యాధికారిత్వం ఇతి చేదుచ్యతే. ఇదం వచనం గర్భే విష్ణుబల్యాఖ్య సంస్కారరహితానాం సూత్రాంతరేణ సంస్కృతానాం విప్రాణాం వైష్ణవత్వసంపాదనాయ ప్రతిపాదితం న తు స్వసూత్రోక్త విష్ణుబలికర్మణా సంస్కృతానాం అత ఏవ గర్భవైష్ణవనామ్నాం శ్రీ వైఖానసానాం న తదిదం వచనమాదర్తవ్యం తేషాం జననానంతరం తప్త చక్ర ధారణస్య నిషేధాత్. వైఖానసే ఆనంద సంహితాయాం భగవద్వచనం ''అహమేవ గురుస్తేషాం గర్భవైష్ణవజన్మనాం మచ్ఛరీరతయా చక్రచిహ్నాని నపృథగ్గురుః'' భృగుః. న ముద్రాధారణం తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం, విష్ణు వాక్య బలేనైవ తే న చక్రాంకితా మతాః'' తథా భగవాన్ ''వైఖానసా మమ సుతా గర్భవైష్ణవ జాతకాః. తేషాం పృథఙ్న చిహ్నాని చక్రాదీనాం గురుర్న హి. అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా

మోహాద్వా పరపీడనాత్. తప్తముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే. మద్భక్తియుక్తస్య మదౌరసస్య నిషేకకర్మాదివిరాజితస్య ''వైఖానసస్యాస్య న తప్తముద్రా న మంత్రదీక్షా న గురుర్మయా వినా, గర్భే మా స్యష్టమే విష్ణుబలిం కుర్యాద్యథా విధి, నారాయణ స్స్వయం గర్భే ముద్రాం ధారయతే నిజాం'' ఇత్యాదివచనశతైర్వైఖానసానాం గర్భ ఏవ చక్ర ధారణస్య తస్యైవోత్తమత్వస్య చావగమాత్తప్తచక్ర ధారణ ప్రాయశ్చిత్త విధానాచ్చ తేషాం తప్తముద్రాభావేపి భగవదారాధనే ముఖ్యాధికారిత్వం బోధ్య'' మితి తప్తనిషేధబోధకాని వచనాన్యుదాహృత్య వైఖానససూత్రిభిస్తప్త చక్ర ధారణం నానుష్ఠేయమితి సిద్ధాంతితత్వాన్న శంకావకాశః.

స్మృతి మీమాంసాయామపి. ''అధునా వైఖానసానాం గర్భ చక్ర ధారణం వక్ష్యతే, తథా భృగుః ''సాలగ్రామేషు సర్వేషు గర్భే చక్రస్య ధారణం వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భే చక్రస్య ధారణం ఉత్తమం గర్భచక్రం చ న్యాసచక్రం చ మధ్యమం, అధమం బాహ్య చక్రం చ చక్రహీనోఽధమాధమః. తథా భగవద్వచనం. ''అహమేవ గురుస్తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం. మచ్ఛరీరతయా చక్ర చిహ్నాని న పృథగ్గురుః. మద్భక్తో వైష్ణవో లోకే గురుర్భాగవత స్స్మృతః. వైఖానసో ద్విజః కుర్యాత్సర్వకర్మాణి పూజిత'' ఇత్యారభ్య ''తస్మాద్గర్భ చక్ర ధారణమేవ కర్తవ్యం న తప్తం ముఖ్యానుష్ఠానా సంభవాత్. తథా భృగుః'' న ముద్రాధారణం తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం, వైఖానసానాం సర్వేషాం విష్ణుర్వా హేతుభాజినాం. విష్ణువాక్య బలేనైవ న తేచ క్రాంకితా మతాః. తథా భగవద్వచనమపి. ''తాపాదిపంచ సంస్కార క్రియా నార్హన్తి మామకాః, ధార్యాణ్యేతాని చిహ్నాని తదన్యేషామితీరితం.'' ఇత్యాద్యుపన్యస్య భృగుః. చక్రాదిచిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాత్ జ్ఞానతోఽపి వా వైఖానసో యది భవేత్సర్వకర్మ బహిష్కృతః యో వైఖానస సూత్రస్థ స్తప్తచక్రాంకితో యది, ఆలయం న విశేత్పశ్చాత్పూజనం నైవ కారయేత్. భగవద్వచనం మత్పుత్రాణాం న చిహ్నాని దాసాశ్చిహ్నసమన్వితాః వైఖానసా మమ సుతా గర్భవైష్ణవ జాతకాః తేషాం పృథక్న చిహ్నాని చక్రాదీనాం గురుర్నహి. అజ్ఞానా దర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్. తప్త ముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే, ''మద్భక్తి యుక్తస్య మదౌరసస్య నిషేకకర్మాదివిరాజితస్య, వైఖానసస్యాస్య న తప్తముద్రా న మంత్ర దీక్షా న గురుర్మయా వినా'' ఇతి గర్భచక్ర ధారణ బోధకానాం తప్త చక్రనిషేధ బోధకానాం వచనానాంచ ప్రమాణ తయోదాహృతత్వాత్.

ఏవం చ సంప్రతిపన్నకోశస్థైస్స్వమత స్థైర్విమతస్థైశ్చ స్వస్వనింబధనేషూదాహృతై శ్శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర వచనై ర్నిషిద్ధత్వా ద్విఖన స్సూత్రిభిః ర్నానుష్ఠేయం తప్త

చక్రాదిధారణమితి సిద్ధం. ఏతద్విరోధి తప్త చక్రాదిధృతి బోధక వచనానామభావాన్న వికల్పః. సత్త్వేపి వాప్రా మాణికై రనుదాహృతత్వాత్సం ప్రతిపన్నకోశాధృతత్వాచ్చ ప్రక్షేపశం కాకలంకితత్వం. కథం చిత్ప్రామాణ్యసంభవేపి అనాదినిధన కాలా వచ్ఛిన్న సంప్రతి పన్న విశిష్ట శిష్టాచారోపష్టబ్ధత్వేన ప్రబలైర్ని షేధవచో భిస్తద్విరుద్ధానాం దుర్బలానాం బాధితత్వాన్న వికల్పలేశావకాశః.

తథాచ శ్రీవైఖానస శాస్త్రవచనై ర్వైఖనసస్సూత్రిణాం తప్తచక్రాదే ర్ని షిద్ధత్వాదననుష్ఠేయత్వం సిద్ధం.

ఇతి శ్రీ వైఖానసే న్యాయ పాణినీయ మీమాంసాద్వయ
శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర ప్రవీణస్య శ్రీ వాసుదేవ
భట్టాచార్య కరుణాసంవర్ధితాత్మ
తత్త్వావబోధస్య శ్రీ కృష్ణ భట్టాచార్యస్య కృతిషు
శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శే
ఆగమ పరిచ్ఛేదః ద్వితీయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ
శ్రీ శ్రీ
శ్రీ

శ్రీ రస్తు

శ్రీరామచంద్రాయనమః

శ్రీమద్విఖనస మహాగురవే నమః.

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః.

అథ తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

స్మృతిరీత్యాపి విఖనస్సూత్రిణాం తప్తచక్రాదిధారణం నిషిద్ధ్యతే. విష్ణుస్మృతౌ. ''శంఖచక్రాద్యంకనం చ నృత్తగీతాదికం తథా, ఏక జాతేర యంధర్మో న జాతుస్యాద్ద్వి జన్మనాం యస్తు సంతప్త శంఖాదిలింగ చిహ్నితనుర్ద్విజః, స సర్వయాతనాభోగీ చండాలః కోటిజన్మసు, చక్రాంకితతనుర్వాపి రాజన్ లింగాంకితోకపి వా నాధికారీ స విజ్ఞేయః శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు'' ఇతి.

శాతాతపః. అంగేషు నాంకయే ద్విప్రో దేవతాయుధలాంఛనైః, దహనాల్లేఖనాద్వాపి పాతిత్యం యాతి తత్ క్షణాత్'' ఇతి.

గోభిలోపి:- శ్రౌత స్మార్త క్రియోవిప్రో నాంకయేదంగమంకకైః, అపి విష్ణ్వాదిసంబంధై స్తప్తైర్వా పతితో భవేత్. అజ్ఞానాదధ వా లోభాద్రాగ తోవా సుదర్శనం. యః కులఘ్నం తు తంధృష్ట్వా స వాసా జలమావిశేత్. భుజాగ్రే సలిలేనైవ విలిఖేద్యస్సుదర్శనం. వేదాగ్ని జ్ఞాన ర్వాసోపి దహత్యాసప్తమంకులం. శంఖచక్రం చ పద్మం చ యో మూఢో ధారయేత్తనౌ, పాషండస్స హి విజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః'' ఇతి.

బోధాయనోపి:- ''నాంకయేన్నదహేద్దేహం దహేచ్ఛేత్కామకారతః. నాధిక్రియేత దగ్ధాంగ శ్రౌత స్మార్తేషు కర్మసు'' ఇతి.

స్మృత్యన్తరే: ''శంఖ చక్రం మృదా యస్తు కుర్యాత్తప్తాయ సే నవా స శూద్ర వద్బహిష్కార్య స్సర్వస్మాద్ద్విజ కర్మణః'' యథా శ్మశానజం కాష్ఠం సర్వకర్మసు గహితం ''తథా చక్రాంకితో విప్రస్సర్వకర్మసు గర్హితః,''

స్మృతిరత్నే: ''భూదేవస్తప్త చక్రాది చిహ్నం కృత్వా విమూఢధీః, ఇహ జన్మని శూద్రత్వం ప్రేత్య చ శ్వా భవిష్యతి'' ఇతి.

స్మృతిసారసంగ్రహే :- ''శైవాన్ పాశుపతాన్ జైనాన్‌లోకాయతికనాస్తికాన్ తప్తచక్ర ధరాన్ స్పృష్ట్వా సచేలో జలమావి శేత్. శివలింగ ధరాయే తు యే జటాజూటధారిణః, తప్త చక్రధరా యేచతాన్ ద్విజాన్నావలోకయేత్. శైవపాశుపతాచార

నియమాన్ పాంచరాత్రిణః. దృష్ట్వా విలోక యేత్సూర్యం స్పృష్ట్వా స్నానం సమాచరేత్. యే వేశ్యాపతయో విప్రాస్తప్త చక్రాంకితాశ్చ యే. నాస్తికా శ్శూద్రదాసాశ్చ తేవై భస్మాన్త సూతకాః, చండాలం పతితం మర్త్యం తప్త చక్రధరం ద్విజం సూతకం చాగ్నిహీనం చ దృష్ట్వా స్నానం సమాచరేత్.'' ఇతి.

గ్రంధాన్తరే: జటినశ్చైవ ముండాశ్చ లూనకేశాః కపాలినః తప్తచక్రధరా యే చ రుద్ర చిహ్నవిధారకాః, దేవతాంతరలింగాశ్చ వేదనిందాపరాస్తథా స్పృష్ట్వా వేదాన్ ద్విజస్స్నాత్వా ఘృతం ప్రాస్య విశుద్ధ్యతి. తప్త చక్రాంకితం విప్రం న స్పృశేత్పుణ్య కర్మణి. తం స్పృష్ట్వా చ తతా భూమిం సవాసాశ్శుద్ధిమ్మర్హతి,'' ఇతి తథా స్పృష్టేత్యర్థః. ఇతి.

హేమాద్రౌ ''వైష్ణవాన్ పతితాం శ్చైవ శునో ముద్రాంకితా నపి స్పృష్ట్వా దృష్ట్వా ద్విజశ్శుద్ధ్యై సవాసా జలమావిశేత్.'' ఇతి. వైష్ణవాన్ తాంత్రిక వైష్ణవానిత్యర్థః. ఇత్యాదిభిః బహుభిస్స్మృతివచనైర్నిషే ధావగమాత్.

నను సర్వసాధారణ్యేన తప్త చక్రాదిధారణ నిషేధాత్కథ మేషాం విఖనస్సూత్రితతప్త చక్ర నిషేధ బోధకత్వమితి చేదుచ్యతే.

శాండిల్యః ''పశుపుత్రాదికం సర్వం గృహోపకరణాని చ, అంకయేచ్ఛంక చక్రాభ్యాం నావు కుర్యాచ్చ వైష్ణవం'' వృద్ధహారీతః, ప్రతప్త శంఖ చక్రాది హేతిభిర్మంత్రముచ్చరన్, దక్షిణే తు భుజే చక్రం వామాంసే శంఖమేవ చ, గదాం చ బాహుమధ్యే తు హృదయే నందకం తథా, మస్తకే తు తథా శార్‍గ మంకయే ద్విమలం తథా. ఏవం తాపక్రియయా కార్యా వైష్ణవీ కలుషాపహా ప్రధానం వైష్ణవం తత్ర పంచసంస్కారముచ్యత'' ఇత్యారభ్య '' అచక్రధారీ యో విప్రస్సర్వకర్మసు గర్హితః''. ఇతి.

వృద్ధపరాశరః ''శంఖ చక్రోర్ధ్వ పుండ్రాదిరహితో బ్రాహ్మణాధమః. స జీవన్నేవ చండాల స్సర్వకర్మబహిష్కృతః ఉపవీతం శిఖాబంధ మూర్ధ్వ పుండ్రం తథైవ చ. చక్రాలంఛనహీనస్య విప్రస్య విఫలంభవేత్. ''

ఇత్యాదినా సర్వసాధారణ్యేన తప్త చక్రధారణవిధానేన విరోధాత్పరస్పరం వికల్పే ప్రాప్తేకష్టదోషదుష్టవికల్పా శ్రయణా పేక్షయా విధినిషేధబోధకానాం వచసాం విశిష్య పంచరాత్రాదివిహిత పంచ సంస్కార దీక్షాబోధక వచనైస్సహ విఖనస్సూత్ర సంస్కార సంస్కృత విప్రాణాం విశిష్య తప్త చక్రాదిదీక్షానిషేధ బోధక వచనైస్సహ క్రమేణైకవాక్యతాం సంపాద్య విధివచసాం పంచరాత్రాది దీక్షి తేషు వ్యవస్థాపనం నిషేధవ చసాం చ విఖనస్సూత్రిషు వ్యవస్థాపనం చ యుక్తిముత్పశ్యామః.

వస్తుతస్తు ''మన్వత్రివిష్ణుహారీ'' తేత్యాది యాజ్ఞవల్క్య స్మృతి ప్రతిపాదిత సంప్రతి పన్నస్మృతి ఘటక విష్ణుస్మృతి శాతాతపస్మృతి విరుద్ధార్థ బోధకానాం శాండిల్యాదిస్మృతివచసాం దుర్బలానాం ''క్వచిత్క దాచిత్స్మర్తా రన్తంత్రార్థం చ బ్రువన్తి వై'' క్వచిత్తంత్రానుసారేణ ధర్మం పౌరాణికా అపి వదన్తి. తాదృశాంశన్తు గ్రాహ్యస్తంత్రావలంబినా'' ఇత్యాది ప్రమాణేన తాంత్రికానధికృత్య ప్రవృత్తత్వావసాయా త్తాంత్రికానామేవ దీక్షితానాం తప్త చక్ర విధాయకత్వం. నిషేధవచసాంతు ప్రబలస్మృతిఘటకతయా తాంతికదీక్షితభిన్నానాం విఖనస్సూత్రిణామన్యసూత్రిణాం చ తప్త చక్రాది ధారణ నిషేధ బోధకత్వం యుక్తం ఏవం చ ''నాన్య దేహినా''' మిత్యప్యనుగృహీతం భవతి.

యాని తు ''చక్రాది హేతి సంతప్తస్తాప ఇత్యభిధీయతే'' ఇత్యారభ్య ''పంచమం పూజనం ప్రోక్తం పంచరాత్రోక్తమార్గతః, ఆద్యంతు శంఖ చక్రాది ధారణం వైష్ణవస్మృతం'' ఏవమాదీని వసిష్ఠ పరాశర స్మృతిఘటకాని కాని చిద్వచనాని తాని తప్త చక్రధారణస్థాపన ప్రవృత్తైర్వేంకటనాథ వేదాన్తదేశిక ప్రభృతి భిరను దాహృతత్వా చ్ఛం కాస్పదాని. సత్యేపి వా ''పంచరాత్రోక్త మార్గత'' ఇత్యాది తాదృశ వాక్యపర్యాలోచనయా పంచరాత్రదీక్షితవిషయాణీతి భావ్యం. అస్మదుదాహృతానాం నిషేధబోధకస్మృతివచసాం విద్యారణ్య వైద్యనాథదీక్షిత ప్రభృతిభి స్స్వస్వనిబంధ నేషు శ్రీ వైఖానస వేదాన్త దేశికై శ్రీ వైఖానస సూత్ర భాష్య మహిమమంజర్యాదౌ స్మృతి మీమాంసాయాం చోపన్యస్తత్వాన్న శంకావకాశః.

ఏవం చ స్వమతస్థై ర్పరమతస్థైశ్చ స్మృతి ప్రదర్శన పూర్వకం తప్త చక్రాదిధృతేర్నిషిద్ధత్వా ద్విఖనస్సూత్రిణా మననుష్ఠేయత్వం సిద్ధం.

ఇతి శ్రీ వైఖానసే న్యాయ పాణినీయ మీమాంసాద్వయ శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర ప్రవీణస్యశ్రీ వాసుదేవ భట్టాచార్య కరుణాసంవర్ధితాత్మ తత్వావబోధస్య శ్రీకృష్ణభట్టాచార్యస్య కృతిషు.

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శే స్మృతిపరిచ్ఛేదః. తృతీయః

శ్రీ రస్తు

శ్రీ రామచంద్రాయనమః

శ్రీమద్విఖనస మహాగురవే నమః

శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శః.

అథ చతుర్థః పరిచ్ఛేదః.

ఏవం పురాణరీత్యాపి విఖనస్సూత్రిణాం తప్తచక్రాదిధారణం ప్రతిషిద్ధ్యతే తథా హి – పరమ సాత్త్వికే పాద్మే పురాణే. ''వేదజ్ఞే బ్రాహ్మణే నిత్యం సర్వాస్తిష్ఠన్తి దేవతాః. ఇతి తిత్తిరి శాఖాయాం శ్రూయతే నృపసత్తమ, దక్షిణేంసే బ్రాహ్మణస్య శంఖ చక్రగదాధరః హరిస్తిష్ఠతి వామే తు దేవకీసూనురాదరాత్. తతో బ్రాహ్మణ దేహోయం దేవతాగారముచ్యతే. తద్దాహే దేవతాస్సర్వే పలాయన్తే దిశోదశ. అగార దాహీ స భవేత్తద్దాహీ బ్రాహ్మణాధమః, మోహాద్వా లోభతో వాపి విప్రశ్చక్రాంకితో యది. అనర్హ స్సహి విజ్ఞేయ శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు క్రియాస్వనర్హతామేతి యథా కాష్ఠం శ్మశానజం. తథా చక్రాదినాదగ్ధస్సర్వకర్మ స్వనర్హతాం, దగ్ధార్థకాయో యత్రాస్తే గ్రామే జనపదేపిక వాశ్మశానం తద్ధి విజ్ఞేయ వా సానర్హం ద్విజన్మనాం.'' ఇతి.

నారదీయే ''బ్రాహ్మణస్య తనుర్జ్ఞేయా సర్వదేవసమాశ్రయా (సంసా) చేత్సంతాపి చేత్తు కిం ? వక్ష్యామి మహైనసః'' ఇతి. అనిమిత్తం దహేద్దేహే యస్తు వై వ్యాధి వర్జితః, హవ్యకవ్యాదిదానేషు తం త్యజేదంత్యజం యథా. ఇతి.

బృహన్నారదీయే ''లింగాంకితతనుం దృష్ట్వా, దృష్ట్వా చక్రాంకితం తథా, స్నానమేవ తదా కార్యమథ వా సూర్యమీక్షయేత్. పతితం తప్తలింగాఢ్యం చక్రాంకిత మథాపి వా. వాక్ మాత్రేనాపి నార్చేత పాషండాచారతత్పరం శూద్రవత్సపరిత్యాజ్యో జీవచ్ఛవసమాకృతిః తస్మిన్ దత్తం చ హవ్యం వా కవ్యం చాపి వృథా భవేత్. తద్దర్శనా త్పరిత్యాజ్య మన్నం మంత్రాది మంత్రితం. అపి శూద్రేక్షణాద్భుంక్తే లింగచక్రాంకితం వినా. అపి చేన్నిగమాచారరతో వేదాంగతత్పరః లింగ చక్రాంక మాత్రేణ స సద్యః పతితో భవేత్.'' ఇతి.

మార్కండేయ పురాణే ''అతః కలియుగే ప్రాప్తే భవిష్యన్తి ద్విజాధమాః, వేదార్థహీనాః పాషండా లింగ చక్రాది చిహ్నితాః'' ఇతి.

బ్రహ్మండే: ''అన్యథా తు మహాన్ దోషః క్రుద్ధస్తు భగవాన్ హరిః చక్రాంకితార్చకం దృష్ట్వా దూరతః పరిగచ్ఛతి.'' ఇతి.

బ్రహ్మపురాణే: తప్త ముద్రాత్యంత్యజాయ హరిణా నిర్మితా పురా గోపీచందన సంలిప్త ఫాలకాప్యన్తజాతయః'' ఇతి.

మానవే: ''ఆయుధైశ్శంఖ చక్రాద్యైఃన దహేచ్ఛ కదాచన, మానుషాణాం తు నామైవ న లిఖేచ్ఛేరపి భవమాత్, దగ్ధాం గాశ్చాయుధై ర్దివ్యైః లిఖ్యతే నరనావమతః. శ్రౌతస్మార్తసమాచారేనాధికారీ కదా చన. దగ్ధాంగా లిఖితాంగాశ్చ న సంభాష్యా ద్విజాతిభిః న ద్రష్టవ్యా శ్చతాన్ రాజా దేశాచ్ఛీఘ్రం ప్రవాసయేత్'' ఇతి.

నారదీయే - ''స్వకర్మత్యాగినో రాజన్ వేదమార్గబహిష్కృతాన్ ఆగమాన్ పంచరాత్రాదీన్ విశన్తే నారకా నరాః. శైవాన్ పాశుపతాంశ్చై పంచరాత్రాన్ జనేశ్వర, స్పృష్ట్వా స్నాయాజ్జపే త్సూక్తం దృష్ట్వా సూర్యం తు పశ్యతి'' ఇతి.

కౌర్మే: ''బుద్ధాశ్రావక నిర్గంథాః పంచరాత్ర విదో జనాః, కాపాలికాః పాశుపతాః పాషండాయే చ తద్విధాః యే చాశ్నంతి హవీంష్యేతే దురాత్మానస్తు తాపసాః. న తస్య తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం ప్రేత్య చేన్న ఫలప్రదం సర్వే పునరభోజ్యాన్నా నిందనార్హా శ్చ కర్మసు. బ్రహ్మభావనిరస్తాశ్చ వర్జనీయాః ప్రయత్నతః పాషండినో వికర్మస్థాన్ నిర్మర్యాదా స్తథైవ చ. పాంచరాత్రాన్ పాశుపతాన్ వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చయేత్. అథవాపతితానాం హి శ్వపదాద్యం కనం నృణాం విధీయతేన శుద్ధానాం తతశ్శుద్ధ్యో న చాంకయేత్. అధ్యాపనే చాధ్యయనే శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు సంభాషణే చ సంబంధే నాధికారితు లాంఛితః'' ఇతి.

తత్రైవ గౌతమశాప ప్రకరణే:- ''మహాక్రోధేన సంయుక్తశ్శ శాప బ్రాహ్మణాధమా'' నిత్యారభ్య ''స్వాధ్యా యే చ జపే చైవ తథా ప్రవచనేపి చ భవతానున్ముఖా మూాయం సర్వథా బ్రాహ్మణాధమాః శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తేష్వర్థేషు సకలేషు చ భవతానున్ముఖాయూయం సర్వథా బ్రాహ్మణాధమాః. శంఖ చక్రగదా పద్మదండ పాశాంకుశాధిభిః అంకితాశ్శ్రద్ధయా యూయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః.'' ఇత్యాద్యుపన్యస్య ''పంచరాత్రే చ కాపాలే తథా కాలాముఖేపి చ శాస్త్రే చ దీక్షితా యూాయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః'' ఇతి.

తత్రైవ ''శంఖ చక్ర గదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినాం దీక్షితానాం నరాణాం తు అంకనం పరికీర్తితం. ఉపకారక మేవోక్తం క్రమేణ మునిపుంగవాః. బాధకం తు విశేషేణ వేదమార్గైకవర్తినా'' మితి.

స్కాందేః :- విష్వ్వాగమాదితంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే. శంఖ చక్రగదాపూర్వైరంకనం నాన్యదేహినాం యత్పాపం చక్రచిహ్నానాం యత్పాపం

లింగధారిణాం తేషాం దానేచ యత్పాపం పాషండత్వేన యద్భవేత్. '' ఇత్యాది సామాన్యవచనై రేక వాక్యతా మాపన్నేన ''కామాచారాః పాశుపతాస్తథావై లింగధారిణః. తప్త ముద్రాంకితా యే చ వైఖానసమతాను గా తే సర్వే నిరయం యాన్తి వేదమార్గ బహిష్కృతాః'' ఇతి దేవీభాగవతీయవిశేషవచనేన వైఖానసానాం తప్త చక్రస్య నిందితత్వేన నిషేధస్స్పష్టమవగమ్యతే.

యుక్తం చైతత్. విఖనస్సూత్రిణాం స్వశాస్త్రే తప్తచక్రాది దీక్షాయా నిషేధోపదేశాత్, పరరీత్యా వైఖానసస్యాగమ త్వేపి విఖనస్సూత్రిణాం స్వసాధారణ విఖనస్సూత్ర మాత్ర సంస్కృతత్వా త్తేషాం తచ్ఛాస్త్రే తప్త చక్రాది ధారణస్య నిషేధాత్. తస్య నిహీనకర్మాధికృతాన్య సూత్రిమాత్రాధికారికత్వ విధానాచ్చ విఖనస్సూత్రిణాం వైఖానస శాస్త్రస్త త్వేపి న తాంత్రిక త్వాదిక మితిభావ్యం.

వస్తుతస్తు వైఖానసస్య శాస్త్రస్య ''క్వచిత్కదాచిత్ స్మర్తార స్తంత్రార్థంచ బ్రువన్తివై'' ఇత్యాది ప్రమాణేన తాంత్రికధర్మాణాం కంచి దన్యసూత్రిణం ప్రతి విహీనకర్మాధికకారాది నిష్పాదకతయాకథ నేకపి స్మృతిత్వమేవ :- వేదమూలకత్వాత్. వైదిక విఖనస్సూత్రానుసారేణ ప్రవృత్తత్వాత్, తంత్ర దీక్షిత స్యారాధనాది ప్రధానకర్మావధి కారబోధనాత్, వైదికైశ్శిష్టైర్విఖనస్సూత్ర భాష్యాదిషు స్మృతితయాపరి గ్రహాత్, ''నిత్యం గృహే దేవాయతనేవా భక్త్యా భగవంతం నారాయణ మర్చయే'' దితివైదిక విఖనస్సూత్ర విహితాలయా రాధన ప్రయోగ విధిరూపత్వాచ్చ :- అన్యేపి హేతవ శ్శాస్త్రస్యాస్య స్మృతిత్వే ప్రాజ్ఞైరూపానీయాః.

న చ ''వైఖానసాద్యాగమోక్తదీక్షాం ప్రాప్తా హి వైష్ణవా'' ఇత్యనేన వైఖానసపంచరాత్ర శాస్త్ర యోస్సమాన యోగ క్షేమ వత్త్వం. తత్రైక సమధిగమ్య దీక్షాయా స్తత్రాప్యధికారి విశేషాదావనుకల్పతయా విహితత్వాదితివాచ్యం. వైదికస్యాస్య శాస్త్ర స్యభాక్తతయా ఆగమా దిపదనిర్దేశేపి పంచరాత్ర సమాన యోగక్షేమత్వం న సంభవతి. వేదైక మూలకత్వాద్వైదికాధికారికత్వాచ్చ. అన్యథా సూతమాత్రా ద్యధికారిక భాగవతతంత్రేణ సహ విప్రాద్యధికారిక పంచరాత్ర తంత్రస్యాపి సమానయోగ క్షేమతా ప్రసంగః ఆదిపదేనావిశేషేణ తస్యాపిగ్రహణ సంభవాత్. తథా చ ''క్వచిత్పాదృశ్యాంశదాయ తథా కథనం తథాచ వైదికత్వ మేవవైఖానసస్యేతి సిద్ధం.

ఏతేన పాద్మే ''ధారయేద్విష్ణు భక్తస్తుచక్రం బాహౌ తు దక్షిణే. వామే తు శంఖరాజానాం ధారయేద్విష్ణు మాప్నుయాత్. చక్రేణై వాంకయేద్విద్వాన్ వాసుదేవం సమాశ్రయేత్. భావశుద్ధిం సమాస్థాయ బ్రహ్మలోకం ప్రయాస్యతి'' ఇతి.

ఆగ్నేయే : - ''పంచాయుధాని ధార్యాణి భక్తిశ్రద్ధోపబృంహితైః లలాటే మూర్ధ్ని హృద్బాహ్వోరేకత్ర చ పృథక్పృథక్, లలాటే తు గదా ధార్యామూర్ధ్ని చాపస్తతః పరం. నందకం చైవహృన్మధ్యే శంఖ చక్రే భుజద్వయే. తథా చ విధి వత్కృత్వా పంచాయుధ విధానతః. తత్తన్మంత్రేణ మంత్రజ్ఞః ప్రతిష్ఠాప్య పృథక్ పృథక్ వహ్నిమధ్యే సమారోప్య విధివత్పూజయేత్పునః. అంకయేద్విధివ ద్బ్రహ్మన్ అప్రమత్తస్సమాహితః'' ఇత్యాది.

స్కాన్దే. ''యేషాం చక్రాంకితం వాపి శూద్రేష్వపి దృశ్యతే. తేవై స్వర్గస్య నేతారో బ్రాహ్మణా భువి దేవతాః.'' ఇతి.

వామనేపి : - ''లీలయా విలిఖేద్యస్తు బాహుమూలే సుదర్శనం కులకోటిం సముద్ధృత్య స గచ్ఛేత్పరమం పదం.'' ఇతి.

మాత్స్యే - ''చక్రాంకితభుజాః కేచిచ్ఛంఖాంకిత భుజాస్తథా శంఖ చక్రధరాః కేచిత్కులౌ విష్ణుపరిగ్రహ'' ఇతి.

గారుడే : - ''విష్వక్సేనస్స్వయం చక్రమాధాయాత్మవిభూషణం ప్రయచ్ఛతి మహాతేజాహరిభక్తాను కంపయా. విష్ణు చక్రాంకితం గాత్రం పవిత్రమితి వై శ్రుతిః. చక్రాంకితాయ దాతవ్యం హవ్యం కవ్యం ద్విజోత్తమైః అగ్నినైవ తు సంయుక్తం చక్రమాదాయ వైష్ణవందాహ యేత్సర్వవర్ణానాం హరిసాలోక్య సిద్ధయ'' ఇత్యాది పౌరాణి కాని వచాంసి సచ్చరిత్రరక్షాది గ్రంథధృతాని పంచరాత్రాది దీక్షిత బ్రాహ్మణాధి కారకాణి ''విష్వాగమాదితంత్రేషు దీక్షితానాం విధీయతే శంఖ చక్ర గదాపూర్వై రంకనం నాన్యదేహినా'' మితి వ్యవస్థాపక వచనానురోధా దితి మన్తవ్యం.

ఏవం చ పురాణ రీత్యాపి విఖనస్సూత్రిణాం పంచ సంస్కారస్య నిషిద్ధ త్వాదననుష్ఠేయత్వం సిద్ధం. ఏవం సంప్రతిపన్న విశిష్ట శిష్ట విఖనస్సూత్రిభిర్వాజపేయ యాజి, భట్టభాస్కరాచార్య శ్రీనివాసా మఖి వేదాన్తదేశిక వసన్తయాజ్యాచార్య సుందరరాజాచార్య వేంకటయోగి రామసూరి హనుమదాచార్య వైనతేయాచార్య నారాయణాచార్య విష్ణు మిశ్రాచార్య కేశవాచార్య శ్రీనివాసాచార్య శ్రీ వాసుదేవాచార్య

సుందరరాజాచార్యాదిభి శ్రీ వైఖానస సిద్ధాంత గ్రంథానుగ్రష్టిత్రుభి ర్వైఖానససిద్ధాన్త ప్రవర్తకై రననుష్ఠితత్వాత్స్వ గ్రంథేషు నిషిద్ధత్వాచ్చ వైఖానస శిష్టవిగర్హితమిదం తప్త చక్రాది ధారణం విఖనస్సూత్రిభిఃనానుష్ఠేయం మే వేతి సిద్ధం.

ఇతి శ్రీ వైఖానసే న్యాయ పాణినీయ మీమాంసాద్వయ
శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర ప్రవీణస్య శ్రీ వాసుదేవ
భట్టాచార్య కరుణాసంవర్ధితాత్మ
తత్వావబోధస్య శ్రీకృష్ణ భట్టాచార్యస్య కృతిషు
శ్రీ వైఖానస సిద్ధాన్తలేశాదర్శే
పురాణ పరిచ్ఛేదః శ్చతుర్థః.

మహర్షీణాం వేదస్మరణ నిపుణానాం సుకృతినాం
సుసూక్తీనాం పుంజైర్మధుమధురరూపై ర్విరచితః
మహాంస్తర్క స్తర్క ప్రథితతమసంజాతతమసాం
సుధాకృచ్ఛ్రీ వైఖానస కుముద పూరస్యజయతు.

★★★

(గ్రంధకర్తుర్వం శక్రమః.)

కావేర్యా దక్షిణే తీరే కుంభఘోణా భిధా పురీ
తదాగ్నేయ్యాం హరినదీ తత్రప్రవృత్తా విరాజతే. 1
తద్దక్షిణతటే రంభాపూగమాలావిలోకమలః కర్తుః
పుదుక్కోడీత్యగ్రహార శ్చ కాస్తి శ్రీహరేః ప్రియః, 2
యస్తు రాజ్ఞావాసభూమిర్వైఖనస్సూత్రిణాం కృతా
పారమైకాంత్య నిష్ఠానాం తత్క్రియానిరతాత్మనాం. 3
వైఖానస మహా శాస్త్ర సారాస్వాదన శాలినాం
వేద వేదాంగ వేదాన్తా ధ్యాపనేన యశస్వినాం. 4
తేషాం మధ్యే కశ్చిదాసీద్విప్రో వాసిష్ఠ గోత్రజః,
వైఖానసకులోద్భూతో వేద వేదాన్తపారగః. 5
నామ్నా నారాయణ ఇతి బ్రహ్మధ్యానాక మృతావిలః
తస్య పుత్రౌ శ్రీనివాస కృష్ణార్యౌ ద్వౌ బభూవతుః. 6
స్వధర్మనిరతశ్శుద్ధో విఖనస్సూత్ర పారగః
శాంతో జ్యేష్ఠస్తయో రాసీద్విష్ణ్వర్చన పరాయణః. 7
ద్వితీయో వేద వేదాంగ వేదాంతేషు ప్రగల్భతాం
ప్రాప్తో వైఖానసే శాస్త్రే భగవద్ధర్మ బోధకే. 8
భృగుర్వాత్రిర్మరీచిర్వా కాశ్యపో వా న సంశయః
స్వగ్రామే సవిధే 'శ్రీమత్' నాచ్యార్ కోవిల్ పురోత్తమే. 9
జీర్ణోద్ధృతి ప్రయుక్తాయాం బింబక్లుప్తౌ రమాపతేః,
బింబే దోషో హ్యనిర్జ్ఞాత శ్రీ వైఖానస పారగైః. 10
ఊహా పోహవిధానజ్ఞై శ్శిల్పి భిశ్చ విశారదైః,
యేన విప్రోత్తమేనాశు వినయేనార్జ వేన చ. 11
సమూర్తార్చాధి కరణ శాస్త్రా ద్రాజ్ఞే ప్రకాశితః,
దృష్ట్వా చాస్య మహత్జ్ఞానం బింబం నిర్మాయ చాపరం. 12
ప్రతిష్ఠాప్య హరిం యస్మై ప్రాదాద్భూమిం వసూనిచ
సౌవర్ణకుండలాదీని బహుమానపురస్సరం. 13

విపశ్చిత్సహ్యజాతీరే యోగోవిన్దపురేక వసత్,
తజ్జ్యేష్ఠ భ్రాతృపుత్రస్త్వనంత నారాయణాభిధః. 14
తస్య పుత్రశ్శ్రీనివాసో వేద వేదాన్తవిత్సుధీః
కుంభఘోణ సమీపస్థే నాచ్చ్యార్ కోవిలితి శ్రుతే. 15
శ్రీనివాసాహ్వయే దివ్యే దేశే విష్ణోర్మనోహరే
విరాజతేద్యాపి కృతీ శాన్త స్సప్తతిహాయనః. 16
ఉత్పాదితస్తేన లక్ష్మ్యాం ధర్మపత్న్యాం య ఉత్తమః,
సర్వజిత్వత్సరే మాసి వృషభే వసుతారకే. 17
యేన షోడశవర్షేణ వాసుదేవాఖ్య దేశికాత్
శ్రీమద్వైఖానసం శాస్త్రం స రహస్యం స మన్త్రకం. 18
అధీతం న్యాయశాస్త్రం తు తథా వేదాన్త సంజ్ఞకం,
గురోర్వేంకట కృష్ణాఖ్యా ద్రామానుజమతానుగాత్. 19
పాణినీయం తథాధీతం తస్మాదేవ గురూత్తమాత్.
శేషాచార్యా ద్రామసుబ్రహ్మణ్యాఖ్యాచ్చ గురూత్తమాత్. 20
సమధీతం పూర్వతన్త్రం సన్న్యాయైక ప్రకాశకం
తేనాయం రచితో గ్రంథః కృష్ణేన సుధియాం ముదే. 21
విఖనమ మితయుక్తహాయనేషు వ్యవగతేషుకలౌ యుగే ప్రసిద్ధే
విఖనసమత లేశదర్పణోకయం విలసతి కృష్ణబుధోత్తమప్రణీతః. 22

ఇతి శమ్

శ్రీ శ్రీనివాస మఖివేదాన్తదేశికాయ నమః.

శ్రీ వేంకటేశాయ నమః

శ్రియై నమః

శ్రీశ్రీనివాసాయ నమః

లక్ష్మీ సంవాదము

శ్లో. సంరక్త విశ్వావసు నారదాది సంగీయమానాద్భుతగోపవేషః

ప్రాప్తోత్సవః కేశవఆగతోఽయం కోలాహలః కీదృశ ఇత్యువాచ. 1

తా. భగవత్కల్యాణ కీర్తన పరులైన విశ్వావసు నారదాదుల చేతను సామగానాది స్తోత్రములచే ప్రీతులైన శ్రీ ... స్వామివారు అఖిలలోక సంరక్షణార్థమై కల్యాణమహోత్సవ మవధరించి దుష్టనిగ్రహశిష్ట పరిపాలనము జేసి తమ్మును సేవింపవచ్చిన సేవకుల గటాక్షించి మగుడి తమ నగరద్వారమునకు వేంచేసి కవాటబంధనము జేసి యుండగాభ్రమసి నగరద్వారకోలాహలం బెట్టిదని యానతియ్య నవధరింపుచున్నారయ్యవారు.

క్షీరార్ణవే కనకరత్నమయాగ్రభావే

రత్నాద్రినామ్ని జితపద్మజధామ్ని భవ్యే

తద్భుంగచుంబిత నితంబతటే మహాద్రౌ

నారాయణస్య మహిషీ శుభదా విభాతి. 2

తా. పాల సముద్రమునందు రత్నాద్రియను పేరు గలిగి తన పంపున బ్రహ్మలోకమును గెల్చి కనకరత్నమయశిఖరాలు గల్గినటువంటిన్ని సాటి కెరళ్ల చేత ఒరయబడిన నితంబప్రదేశము గల్గినటువంటిన్ని శ్రీ వైకుంఠమందు వేంచేసి యున్న శ్రీ ... స్వామివారి పట్టపుదేవియగు శ్రీమహాలక్ష్మి తమ దివ్యభవన ద్వారము వద్ద వేంచేసి యున్న వారెవ్వరని యడుగ నవధరింపుచున్నారు.

హల్యాది శాపహరణే కృతనామధేయం

వేదాపహారి దనుజారి సమర్చితాంగం

లక్ష్మీ కుచద్వయ సరోరుహ భూషితాంగం

మాం దేవ్యవేహి దయతం తవ శ్రీనివాసమ్. 3

తా. అహల్యా శాపవిమోచనము చేసినటువంటి రాముడ నున్నూ సోమకాసురుని సంహరించి వేదములను దెచ్చుటచే దేవతలచే పూజింపబడిన శ్రీమహావిష్ణుడనున్ను, లక్ష్మీకుచ సరోరుహంబుల నోలలాడు లక్ష్మీపతి యున్నూ అగు ... అనే నామధేయము గల్గిన శ్రీనివాసుడనని యానతియ్య నవధరింపు చున్నారయ్యవారు.

అభ్రం తటిత్కువలయార్తిహరం పయోధి
శ్చంద్రం వినా న సహతే కుముదాభిరామం
తాభ్యాం సమానసుషమాం త్వయి మాం ముకున్ద
జ్ఞాత్వాऽపి తే రసికవర్య కథం విలంబః 4

ఓ రసికవర్యా ! మెరుపు మేఘమును బాసియుండలేనిరీతి నిన్ని సర్వజన సంతోషకరుడగు చంద్రుని విడచి పాలసముద్రము ఉండలేని మర్యాదనున్నూ, సకల కలా ప్రవీణులగు దేవరవార్లను బాసిక్షణ మోర్వ జాలనని యెరిగి యుండిన్ని మీరు వేంచేయుట కాలస్యమాయెనని యడుగనవధరింపు చున్నవా రమ్మవారు.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే. 5

కృత త్రేతా ద్వాపర కలియుగాదులందు దేవర్షి గణంబుల బాధబెట్టుచున్నటువంటి రావణాది దుష్ట రాక్షసుల సంహరించే నిమిత్తమాలస్య మాయెను. ఇంతేకాని మరియొక ప్రయోజనము లేదని యానతియ్య నవధరింపుచున్నవా రయ్యవారు.

గంధో విభాతి పృథివీ రుహపుష్పజాతైః
కస్తూరికా మలయజైరపి నాऽర్జితోస్తే
త్యక్త్వా సుపుష్పితతరూ నలిభిస్సు సేవ్యాన్
ప్రాప్తః కథం కథయ కాన్త మనోహరోऽంగే. 6

జాజి సంపెంగ మొదలగు పుష్పాల పరిమళమున్నూ కాదు, గంధకస్తూర్యాది పరిమళ మున్నూ కాదు, పూచిన వృక్షాలను బాసి తుమ్మెదలు వెనుచని రాబడినటువంటి దేవరవార్ల దివ్య శరీరమందువింత పరిమళము పరిమళింపు చున్నది. ఆవింత పరిమళము యేమినిమిత్తం చేతవచ్చినదని అడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

తద్దుష్ట రాక్షస వధాద్భువనైక దానాత్
స్తోత్ర ప్రణామముకులీకృత హస్తపద్మైః
బ్రహ్మేంద్ర రుద్ర సుర కిన్నర సిద్ధ సాధ్యైః
పాదార్పితైః కిలమహీరుహపుష్పజాలైః. 7

లోకాలయందు దేవర్షి గణముల బాధపెట్టుచున్నటువంటి రావణాది దుష్ట రాక్షసుల సంహరించిరాగాను బ్రహ్మాది సకల దేవతలున్నూ ముకిలిత హస్తపద్ములై స్తోత్ర ప్రణామములు చేయుచున్నూ పారిజాత ప్రసూనాదుల చేత వర్షింపగాను శరీరమందు

వింతపరిమళము పరిమళింపుచున్నది. కాని మరియొక వింతపరిమళం కాదని యానతియ్య నవధరింపుచున్నవా రయ్యవారు.

హే పంకజాకక్ష జితబింబఫలేకధరేకస్మిన్
హాసేన చైవ నవ మౌక్తి కవిద్రుమాభే
దృష్టో యథాకిసలయే మృగఘాతయాతే
భాతివ్రణః కథయ మే మృగయోర్నకస్య. 8

కాంతి చేత దొండపండును గెల్చి చిరునగవుచేత ముత్యపు సరసను న్నపగడమును బోలె దేవరవార్ల అధరమందు చిలుకబొడిచిన లేజిగురాకువలె యేవేట కానికిన్ని లేని దంతవ్రణ మొప్పుచున్నది. ఆదంతవ్రణముయే నిమిత్తము చేత వచ్చినదని అడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

అభయాయ చ దేవానాం భయాయ చ సురద్విషాం
ధ్మాతేన పాంచజన్యేన జాత లేవ స నాన్యథా. 9

దేవతల భయం పోగొట్టే కొరకున్నూ రాక్షసులకు భయం పెట్టేనిమిత్తమున్నూ పాంచజన్యమనే శంఖమును పూరించగాను శంఖము ఒత్తి అధరోష్టము కందినదిగాని దంతవ్రణం కాదని యానతియ్య నవధరింపుచున్నారయ్య వారు.

కందర్ప చాప శిఖరాగ్ర పలాశకోశ
శోణాని తే నఖపదాని విభాన్తి గాత్రే
ఏతాని బాలవిధుగా త్రమనోహరాణి
ప్రాప్తాని కేన వద సుందర సుందరస్త్వమ్. 10

మన్మథుని వింటికొనయందు కీలించిన మోదుగ మొగ్గలవలె యెఱ్ఱనైవక కొన్నిన్ని, విదియనాటి చంద్రుని వలె వంకరలై తెలుపులైవక కొనిన్ని దేవరవార్ల దివ్యశరీరమందు నానాప్రకారములైన నఖవ్రణము లొప్పుచున్నవి. అనఖవ్రణములు, యేమినిమిత్తము చేత వచ్చినవని అడుగనవ ధరింపుచున్న వారమ్మవారు.

తథా గుంజాది కుంజేషు ధావతో మే వరాననే
గాత్రం తీక్ష్ణముఖై రాసీత్కంటకై ర్వ్రణచిహ్నితమ్. 11

వేట మార్గమున మృగముల వెనుచని గురువింద పొదలు మొదలయిన పొదలు దూరగాను తీక్ష్ణముఖములు గల ముండ్లు దాకిన గీరలు. ఇంతేకాని నఖవ్రణాలు కావని ఆనతియ్య నవధరింపుచున్నారయ్య వారు.

స్వేదాంబుబిందు కణికా ముఖ చంద్రబింబే
పద్మే తరంగజలబిందురివ ప్రఫుల్లే
ఆభాన్తి తే కపటకృత్యమిదం ముకున్ద
సత్యం భవాన్ వదతు జారశిఖావతంసః 12

తెల్లదామర రేకులలోని నీటిబిందువులభంగి దేవరవార్ల యొుక్క ముఖమండలమందు చిరి చెమట బిందువల భంగి నొప్పుచున్నది. ఆ చిరు చెమట బిందువులు యేమి నిమిత్తం చేత వచ్చెనని అడుగననధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

ఛత్రచామర భృత్యానా మసాన్నిధ్యాత్తథా మమ
స్విన్నం గాత్రమిదం దేవి దివాకర కరైః ఖరైః 13

వేట మహోత్సవమప్పుడు ఛత్రచామర భృత్యవ్యజనాదులు కూడరాలేని నిమిత్తం చేత అతితీక్షణమైన సూర్య కిరణములు సోకి చెమర్చి న చిరుచెమట బిందువులు. ఇంతేకాని మరివక్క ప్రయోజనం చేత వచ్చిన వికావని ఆనతియ్య నవధరింపు చున్నారయ్యవారు.

నీలోత్పలదళశ్యామ పుండరీకాక్ష తే తథా
ఇంద్రనీలనభే గాత్రే కుంకుమాంకః కుతోఽదవా. 14

ఇంద్రనీలపు కాంతిగల దేవరవార్ల యొుక్క దివ్యశరీరమందు కుంకుమ చిన్నె లొప్పుచున్నవి. ఆ కుంకుమ చిన్నెలు యేమి నిమిత్తం చేత వచ్చినవని అడుగ నవధరింపు చున్నవా రమ్మవారు.

ఫుల్లపద్మరజః కాన్తే మారుతేన సముద్ధితం
పీతాంబరధరస్యైవ మమ దేహే తు చిహ్నితమ్. 15

వికసించిన తామర కమలములోని పుప్పొడి వాయువశానవచ్చి నా శరీరమందు తగిలియున్నది. శ్రీదేవి ముగ్ధగనుక యిట్లు భావించలేదు. మరియొుక్క ప్రయోజనము చేత వచ్చినదిగాదని యానతియ్య నవధరింపుచున్నా రయ్యవారు.

పుండరీకాక్ష తే నేత్రే క థం రక్తిమతాంగతే
ప్రమాణం గోపికానాథ అస్మిన్నర్థే తదుచ్యతామ్. 16

తెల్లదామర రేకులవంటి దేవరవార్ల నయనములు యేమి నిమిత్తం చేత యెఱ్ఱదనమును పొందినవన్ని గోపికానాథుడైన శ్రీకృష్ణులవారు యీ అర్థమందు యేమిప్రమాణం తెలుపుదురో ననియడుగ నవధరింపుచున్నారమ్మవారు.

దుష్ట దానవదోషేణ రక్తిమత్వసముద్భవః
అస్మిన్నర్థే తతో దేవి సాక్షీ చ సముపస్థిత. 17

దుష్టులగు రాక్షసుల మీద కోపము చేత తెల్లని నయనములు యెఱ్ఱనైనవి గనుక అమ్మవారు సంశయించిరి గాబోలు. ఈ యర్థమందు సాక్షులున్నారు. తెలిమిడి చేస్తున్నామని యానతియ్య నవధరింపుచున్నారయ్యవారు.

సత్యలోక నివాసస్య సత్యభామారతస్య చ
సత్యజ్ఞానస్వరూపస్య కోఽయం సాక్షీ చ సమాగతః. 18

సత్యలోక నివాసులై సత్యభామాప్రియులై సత్యజ్ఞాన స్వరూపులైన దేవరవార్ల యొక్క యీ అర్థమందు యెవ్వరు సాక్ష్య మున్నారని అడుగునవధరింపు చున్నారమ్మవారు.

పౌలస్త్య బాణాది వరప్రదాతా
కుబేరముఖ్యాది భయప్రహర్తా
సత్యవ్రతో రామకథా ప్రవక్తా
సాక్షీ స మే కర్మణి శూలపాణిః. 19

రావణ కుంభకర్ణాదులకు వరములు యిచ్చినటువంటిన్ని కుబేరాదుల భయము పోగొట్టి నటువంటిన్ని రామభక్తుండును సత్యవ్రతుండునైన సదాశివుడు యీ యర్థమందు సాక్షీ వున్నాడని ఆనతియ్య నవధరింపుచున్నరయ్యవారు.

ఆర్యాసమాలింగిత వామభాగో
గోప్తా జటాజూటధరాం చ గంగాం
తే వంచయిత్వా హ్యటతీహ భిక్షాం
కథం శివస్తేన స ధర్మసాక్షీ. 20

ఒక స్త్రీకి తన దేహము సగమిచ్చి ఆమె యెరుగకుండ వేరొక స్త్రీ యగు గంగను జటాజూటమందు ధరియించికొని ఆమెయు యెరుగకుండా మాయాభిక్షమునకు పొయ్యే సదాశివుడు దేవరవార్లకు సాక్షి, దేవరవార్లు సదాశివునకు సాక్షీ. ఒక్కరికొక్కరే తగుదురు గాని యీ సాక్షి మాకు సమ్మతము కాదని అడుగ నవధరింపుచున్నారమ్మవారు.

త్వం సత్యశీలాది గుణైశ్చ యుక్త
స్త్వం మర్త్యలోకస్థ పితామహశ్చ
సత్యాత్మక స్సత్య పదార్థరూప
సత్యప్రమాణం కురుదేవదేవ. 21

సత్యశీలాది గుణయుక్తులై సత్యజ్ఞాన స్వరూపులైన దేవరవార్లు యీ అర్థమందు యేమి ప్రమాణం చేయుగలరని యడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

మహార్ణవం సుగంభీరం వ్యాళనక్రాది భీషణం
గ్రహాగాధ మహావర్తం ప్రవిశామి సరశ్శుభే. 22

మహావిస్తారమై లోతై జలచరముల చేత భయావహమై మహాసుళ్లుగల్గిన మడుగున ప్రవేశించగలమనుచున్నారయ్యవారు.

అంభస్తే శయనీయమత్ర విమలం క్షీరార్ణవే సన్తతం
మత్స్యాద్యైశ్చ విహార ఏవ భగవాన్ కిం తే భయం మాధవ. 23

సర్వదా పాలసముద్రమందు పవళించినటువంటిన్ని మత్స్యకూర్మాది రూపములచే సముద్రములయందు నిర్భయముగా సంచరిస్తూ ఉన్న దేవరవార్లకు యీకొంచెపు మడుగును ప్రవేశించేది యెంతగనుక ఇది ప్రమాణము కాదని యడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

క్షుత్పిపాసా పరిశ్రాన్తం వ్యాళం గ్రాహనియంత్రితం
మహాసర్పం గ్రహీష్యామి సమ్మతం యది దేవితే. 24

మీకు సమ్మతమాయెనా, ఆకలి దప్పులచేత సన్నమైనటువంటి మహాఘట సర్పమును వెరువక పట్టేమని ఆనతియ్య నవధరింపుచున్నారయ్యవారు.

లీలావినోదేన సహస్రశీర్షే
భూమిం వహత్యంబుధిపర్వ తైర్యుతాం
అనన్తసర్పే శయితస్య తేదద్య
కథం ప్రమాణం వద మాధవేదం. 25

సప్త సముద్రములు కులాచలములతో గూడికొని యుండునటువంటి భూమిని అలయక వేయిశిరస్సుల చేత మోయుచుండు అనంతుని యందు సుఖముగ శయనించిన దేవరవార్లకు సన్నపుపామును పట్టేది యెంతగనుక ఇది ప్రమాణము కాదని అడుగ నవధరింపుచున్నవా రమ్మవారు.

జ్వాలాజాల కలాలకం హుతవహం కాలానలం భీషణం
విశ్వాసేన సమావిశామి విదితం హే దేవి తే సమ్మతం. 26

మీకు సమ్మతమాయెనా మహాజ్వాలలచేత భయంకరమైన కాలానలమనే పేరుగలిగిన అగ్ని హోత్రుని యందు వెరువక ప్రవేశించెదమని ఆనతియ్య నవధరింపుచున్నవా రయ్యవారు.

కోటిసూర్య ప్రకాశస్య సుదర్శనధరస్య చ
స్తంభోద్భవ నృసింహస్య కథమగ్నిప్రవేశమ్. 27

దేవరవార్లు అనేకకోటి సూర్య ప్రకాశము గలవారున్నూ మహాతేజస్సు మహాజ్వాలలు గల సుదర్శనము దేవరవార్ల యొక్క శ్రీహస్తమందు ధరించినవారున్ను స్తంభోద్భవులై మహాజ్వాలా నృసింహరూపులై అవతరించిన వారున్నూ గనుక దేవరవార్ల తేజస్సులో అణురేణువు మాత్రం లేనటువంటి అగ్ని హోత్రుని యందు ప్రవేశించేది యెంత గనుక యిది ప్రమాణము కాదని అడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

బ్రహ్మేంద్రాది సమస్త దైవతగణే ష్వన్యేషు తే సమ్మతం
త్వం దేవి శ్రుణనిర్భ యోऽత్రతతమహం బాధం స్పృశామి ప్రియే. 28

బ్రహ్మేంద్రాది దేవగణములలో నున్నూ ఋషి గణములలోనున్నూ మీకు ఉగ్రమైన దేవతలను వెరువక ముట్టెద మనియానతియ్య నవధరింపుచున్నా రయ్యవారు.

రోమరోమాండకూపానా మంతరాత్మస్వరూపిణః
తవ బ్రహ్మాదిభక్తానాం స్పర్శనం కియదత్ర వై. 29

రోమరోమాండ కూపాలయందు సమస్త బ్రహ్మాండములు ఉద్భవించినవి గనుకనున్నూ సర్వప్రాణులయందు అంతరాత్మ స్వరూపులైన దేవరవార్లకు బ్రహ్మేంద్రాది దేవతలున్ను, ఋషులున్నూ మహాశక్తులున్నూ మీ చేత పోషింపబడ్డ దాసులైన వారిని ముట్టేది యెంతమాత్రము గనుక, యిది ప్రమాణము కాదని అడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

విశ్వాసో న హి జాయతే యది పునః కుర్వే తులారోహణం
భూమౌ భారనిపీడనం శుభకరం సంపత్కరం నిర్భయం. 30

మీకు యే ప్రమాణములయందును నమ్మిక లేదాయెను గనుక భూలోకమందలి భారమైన సంపత్కరమైన పదార్థముతోను వెరువక సరితూగేమని యానతియ్య నవధరింపు చున్నారయ్యవారు.

కోట్యండాన్యయుతాని తాని సృజత శ్శక్యాలయం కుర్వతః
కుక్షిన్యస్తు జగత్రయస్య భవతఃకిం స్యాత్తులా రోహణం. 31

అనేకకోటి బ్రహ్మాండ నాయకులైన దేవరవార్ల కుక్షియందు చతుర్దశ భువనములు ఉండగా అంతకంటె అతిభరమైన పదార్థముయేమి ఉన్నది గనుక యిది ప్రమాణము గాదని అడుగ నవధరింపుచున్నా రమ్మవారు.

శ్రుతిస్మృత్యుక్తి మత్ప్రీతి సాక్షి సత్యాదికాం స్తథా
అపహాయ శుభే దేవి ప్రియమత్ర వదామికిం. 32

మాకు ప్రియమైన శ్రుతిస్మృతులను సాక్షులను ప్రమాణముకాదంటిరి. సత్యమును దూషిస్తిరి. గనుక ఇక మీరు యేమి అర్థము చెప్పితే ఆ యర్థము చేసేమని యానతియ్య నవధరింపుచున్న వారయ్యావారు.

క్షరోఽక్షరః పరం బ్రహ్మ ఉదాత్తాదిస్వరో విరాట్
స్వరైర్యథోపకరణై ర్బవర్ణం తువివేచయ. 33

ఆకారాద్యక్షర రూపులైనటువంటిన్ని ఉదాత్తానుదాత్త స్వరితరూపులైనటువంటిన్ని దేవరవారని యేమి అనవచ్చును. కనుక కాఖాలలోని బవర్ణము అక్షర యుక్తముగాను గుణించుమనుచున్నా రమ్మవారు.

క. ధరనిజ సుతకును బాబా
తారాకర తనయు విజయవందిత బీబీ
వారణ గామిని బూబూ
నీరే రుహపత్ర నేత్ర నీకును బేబే. 34

క. బాధలు పెట్టుచు మునుకొని
బీదకువలె పంచదార బెట్టగనేలా
శ్రీదేవికి స్వామికియున్
భేదం బెటులేదు గనుక బేబే యనెను. 35

లక్ష్మీ సంవాదము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచంద్రాయ నమః

లక్ష్మీ సంవాదము

మణి ప్రవాళ వివరణ సహితము

లక్ష్మీ లీలాశయననిలయాం వంచయిత్వా వనాన్తే
రాత్రౌ గత్వా నిశిచరమృగాన్ సన్నిహత్య ప్రభాతే
భూయో వేగాదుపగతవత శ్శార్గ పాణేశ్చ దేవ్యా
స్సంవాదో వో భవుకని వహం సర్వదా సంతనోతు. 1

మణి ప్రవాళ తాత్పర్యము – శ్రియః పతియాన సర్వేశ్వరాన్, కేళీశయనత్తిల్ నిద్రాపరవశైయాన లక్ష్మియై వంచిత్తు రాత్రియిల్ వనాన్తరత్త్తై ప్రవేశిత్తు నిశిచరంగళాన దుష్టమృగంగళై సంహరిత్తు ప్రాతఃకాలత్తిల్ అతివేగ మాహ తిరుంబివంద చక్రపాణియినుడయవుం శ్రీ మహాలక్ష్మి యినుడయవుం ప్రణయకలహ సంవాదం సర్వరుక్కుం మంగళమాహక్కడవదు.

నిద్రాపరాం నిశి విహాయ విహారతల్పే
క్వ ప్రస్థితోకసి వద వంచక తత్త్వతో మాం
అన్యాదృశీం గతిమనంగ చరిత్రశంసీ
వేషస్తుతే పిశునయత్యమరేశవంద్యం. 2
(త్యరవింద నేత్ర – పాఠాంతరము)

వారీర్ వంచకరే! క్రీడాశయనత్తిల్ నిద్రాపరవశైయాన నమ్మైరాత్రియిల్ వంచిత్తు యెంగే యెళుందరుళినీర్ ? యదార్థ మాహ నమక్కుచ్చొల్లుంశోల్లామల్ పోనీరాకిల్ వుమ్ముడైయ ముఖవేషం నమక్కు మన్మథ చిహ్నంగళై సూచిప్పిక్కిర దెన్రు నాచ్చి యారరుళి చ్చెయ్‌దార్.

పద్మే పయోధితట కాననవాటి కాసు
ధాటీ పరస్సహ భటైస్తురగాధిరూఢః
గత్వా విహృత్య కతిచిత్స మయాన్ పునశ్చ
ప్రత్యాగతో మృగయురస్మి నక్తించిదన్యత్. 3

వారీర్ పంకజవాసియే! సముద్రతటాటవీ ప్రదేశంగళిల్ అను చరాళోడే కూడ తురగాధిరూఢరాయ్ వేట్టై యాడివిహరిత్తువందోం. నాం రాత్రియిల్ వేట్టైయాడిన మాత్రమెన్రు పెరుమాళరుళిచ్చెయ్‌దార్.

జలజనయన జాలం వీక్షణైర్దిక్షు కృత్వా
ప్రముషి నిజవేషః పల్లవాకారధారీ
మృగయురసి నిశాయాం నూనమేణీదృశాం త్వం
హృదయహరిణ బృందం నవ్యమందం గృహీత్వా. 4

వారీర్ పురుషోత్తమరే! రాత్రియిల్ నాలుదిక్కిలుం పార్వైయాకిరవలే య్యైక్కట్టి నిజవేషం మరైత్తు పల్లవాకారం ధరిత్తు హరిణాక్షిగళాకిరవాన్ కూట్టంగళై మేల్వరుంబడియాహ ప్పణ్ణినవేట్టై క్కారరానీర్ ఎన్రు నాచ్చియా రరుళిచ్చెయ్‌దార్.

కిం మాం విశంకయసి పంకజవాసిని త్వ
హంతుం నిశాచరగణానటవీం గతోఽస్మి
విశ్వాసహేతురభవద్యది మే న వాక్యం
పృచ్ఛస్వతే పరిజనం శపథం విధాయ. 5

వారీర్ పంకజ వాసియే! నమ్మై నీర్ యేదుక్కాక శంకిక్కిరీర్. రాత్రించరరాన రాక్షసనంగళై సంహరిక్కిర నిమిత్త మాహ వనాంతరత్తె యడైందోం. యెన్ వార్త్యై యుమక్కు విశ్వాసజనక మాహావిట్టాల్ ఉమ్ముడై యపరిజనంగళై ఆణై కొణ్డు కేట్టరుళ్ రెన్రు పెరుమాళ్ ఆరుళిచ్చెయ్‌దార్.

వక్త్రం శ్రమాంబునికురంబ కరంబితం తే
బింబాధరాంబక యుగం ధవళారుణత్వం
వృత్య స్తమావహతి ఫాలతలే విలాసం
కస్తూరి కాన్తసుతిలకం న విలోకయామి. 6

వారీర్ పురుషోత్తమరే! ఉమ్ముడై యుముఖం సంభోగశ్రమత్తినాల్ ఉండాన వేర్వైనాలే అలంకరిక్కపట్టదు. అధరం వెళుప్పైయడైందదు, కణ్గళ్ శెహప్పైవహిత్తదు. నెత్తియిల్ కస్తూరితిలకముం కలైన్దదు, నమక్కు ప్పార్క అసూయమాచ్చి దెన్రు నాయ్చ్చియా రరుళిచ్చెయ్‌దార్.

వేగాదు పాగతవతో వదనే శ్రమాంబు
జాతం శనై స్తిలక మాకులతం జవేన
నైసర్గికం నయనయో నలినారుణత్వం
త్వద్వక్త్రసీధుమపిబన్ ధవళోఽధరో మే. 7

వారీర్ భృగుపుత్రియే! నాన్‌వేట్టై యాడి అతివేగమాహ తిరుంబివరుకై నాలేముఖం

వేర్త్వైయడైందదు. వేర్త్వైనాలేనెత్తియిల్ కస్తూరితిలకముం కలైంజదు. శెందామరైక్కణ్ణ నెంగిరపేరే స్వభావం ఉమ్మడైయ అధర పానమిల్లామల్ అధరం వెళుప్పైయడైంద దెంగ్రు పెరుమా ళరుళిచ్చెయ్దారు.

వివిధనఖ పదాంకై రంకితం కిం చ వక్షో
రుహ సరసహరిద్రాముద్రితోరస్థలం తే
వపురిద ముపభుక్తం భాగ్యకృత్వాంసులాభి
ర్మమ నయన పథాగ్రాద్గచ్ఛ గోవింద సత్వం. 8

(ఇన్నుం) వారీర్ గోవిందరే ! ఉమ్ముడై యమార్ పు విలాస స్త్రీ కళుడైయ నానావిధ నఖక్షతంగుళినాలుం అవర్కళుడైయస్తనకుంకుమ చందనం గలినాలుం అలంకృత మాయ్చ్చిదు ఇప్పడిప్పట్టిరిక్కిర శరీరం యెప్పడిప్పట్ట పాంసుల స్త్రీ గలినాలే భుజిక్కప్పట్టదో యెన్ కణ్ముమ్నె నిల్లామల్ అంగేదానే నడవుమెగ్రు నాయ్చ్చియా రరుళిచ్చెయ్దార్.

సత్యం వదామి కమలే శ్రుణు కాననాన్తే
మత్వా భ్రమాత్ స్తబకసన్నతవల్లరీం త్వాం
ఆశ్లిష్య తత్ప్రసవపాంసుభి రంకితోకస్మి
వక్షస్థ లేస్థి (క్ష) తిరభూద్వనకంటకైశ్చ. 9

వారీర్ కమలవాసియే! వుమ్మై కాట్టి లే నినైన్దు ఉమ్ముడైయ స్తన స్తబకనమ్రవాయ్ వనత్తిలుల్ల పూంకొడిగళై వున్ మేలే మోహత్తినాలే ఆలింగనం పణ్ణిక్కొండ పడియినాలే అందక్కొడి పుష్పత్తాళ్ గళి నాలే మార్పు శివైన్దదు. అక్కాట్టిలుల్ల ముళ్ కళ్ నాలే మార్పుకిళక్కప్పట్ట దెగ్రు పెరుమా ళరుళిచ్చెయ్దార్.

స్మేర ప్రసూన మధులుబ మధుప్రతాళిం
రాజత్కచాం స్తబకపీనఘన స్తనీం చ
త్వం పుష్పిణీం మదనవిభ్రమజార(త)మోహా
దాలింగ్య కాంచనలతాం కిల పల్లవోకసి. 10

వారీర్ వంచకరే ! యిప్పొళుదు వికసిత్తిరిక్క పట్టపుష్పంగళుడై యమకరంద పానత్తిలేమదిత్తిరిక్కిర వండు కళైప్పొలే కరత్తిరిక్కిరలై మైయిర్ గళ్ ఉండా యిరుక్కప్పట్ట స్త్రీనుడైయ స్తన స్తబకనమృతనాయ్ పుష్పిణియాయిరుక్కిర ఓరుపోర్ కొడియాళై మన్మథ వికారత్తాలే ఉండాయిరుక్కప్పట్ట మోహత్తిల్ నిగ్రుం ఆలింగనం పణ్ణిక్కొండు పల్ల వాకారత్తై యడైందీరెగ్రు నాయ్చ్చియా రరుళిచ్చెయ్దార్.

సర్వాణి పంచశరసంగర సంచితాని
చిహ్నాని వంచక కథం చిదపహ్నుతాని
శక్యాని చాటువచనైః పరిహర్తుమద్య
బింబాధరక్షతిరియం రతిమాతనోతి. 11

వారీర్ వంచకరే ! ఉమ్ముడైయ వేషం సంభోగ చిహ్నంగళై వ్యక్తమాహ త్తెరియప్పణ్ణచ్చె అందచిహ్నంగళై చాటువార్తై కళినా లే మఱైత్తాలుం అధరక్షతం పరస్త్రీసంభోగత్త్యై వ్యక్తమాహ సూచిప్పిక్కిర దెంస్రు నాయ్చ్చియా రరుళిచ్చెయ్దార్.

పీతాంబరం కనకభూషణ మన్యనార్యై
దత్వా తదీయవసనాభరణాని ధృత్వా
వేషం ప్రవిశ్య బహుదోషవిదూషితం త్వం
రోషం కరోషి పురుషోత్తమ మానసే మే. 12

వారీర్ పురుషోత్తమరే ! దేవరీర్ ధరిత్త పీతాంబరత్తై యుం కనకాభరణంగళైయుం పరస్త్రీ కళుక్కు క్కొడుత్తు అవర్ కళుడైయ వస్త్రత్తైయుం ఆభరణంగళైయుం ధరిత్తుక్కొండు ఉమ్ముడై యధూర్త వేషమా నదు యెన్నుడైయమనసుక్కు దోషత్తై యుండు పణ్ణుకిరదెఱ్రు నాచ్చియారరుళిచ్చెయ్దార్.

దేవి ప్రసీదసి న చేన్మయి కాగతిర్మే
త్వత్ప్రత్యయార్ధమధునా పురతస్తవాహం
వహ్నిం ప్రవిశ్య పునరేవ విషం పిబామి
మజ్జామి వారిణి తులాం ప్రవిశామి బాఢం. 13

వారీర్ ప్రాణేశ్వరియే ! నమ్ముడైయ విషయత్తిలే కోపిచ్చి రాకిల్ నమక్కు గతియెంగే. ఉమక్కు విశ్వాస హితమాహవిట్టాల్ అగ్ని ప్రవేశత్తినాలుం విషపానత్తినాలుం జలావగాహ నత్తినాలుం తులాభారం యేరియా హిలుం తెళిందుకొడుక్కిరో మెఱ్రు పెరుమాళరుళిచ్చెయిదార్

రోషస్తవైష దహనో వదనాత్ప్రభూత
స్తవ్యం బభూవ గరళం శయనం ఫణీంద్రః
పాథో నికేతనమభూ త్ప్రథమావతారే
కుక్షౌ ద్విసప్తభువనాని కథం తులాతే. 14

వారీర్ పురుషోత్తమరే ! ముఖాదింద్ర శ్చాగ్నిశ్చ'' యెన్ గిరపడియే దేవరీరుడయ

ముఖత్తిలగ్నిపిఱైందదు, విషము మృత మూచ్చిదు. పాంబుసుకశయన మాచ్చిదు. ప్రథమావతారత్తి లేజలం యిరుప్పిడమాచ్చిదు. పదునాంగులో కంగళుండుమ్మడై యకుక్షియతే అడంగిత్తు. ఉమక్కు ప్రమాణ మేదెన్ఱు నాచ్చియా రరుళిచ్చెయెదార్.

భూత్వా రఘూద్వహకులే భువనేశ్వరోకహం
త్వామేవ దేవి జనకేంద్ర సుతామవాప్య
పత్న్యంతరే విముఖవృత్తిరశేషలోకే
ప్రఖ్యాతశుద్ధచరితః ఖలుతే వియోగే. 15

వారీర్ జనకపుత్రియే! నాన్ రఘుకులత్తిల్ దశరథమహారాజా వుక్కుకుమార నాహ ప్పిఱందు జనక మహారాజ కుమార్తియాన వున్నైయేవివాహం పణ్ణి వున్నుడైయ వియోగత్తిల్ యెన్నుడైయ ఏకపత్నీ వ్రత త్వం సమస్తరుం అఱిందపడి నీరుం అఱివీరెన్ఱు పెరుమాళరుళిచ్చెయదార్.

కృత్వా హి జన్మ వసుదేవగృహే నిగూఢం
గోపాల భూపతనియత్వమవాప్య భూయః
జానామి షోడశసహస్ర వరాంగనాభి
రాలింగతస్య తవ కంసరిపో చరిత్రం 16

వారీర్ శ్రీకృష్ణరే! ఉమ్ముడైయ మాహాత్మ్యం సకంరు మరి యుంబడియాహ వసుదేవనిడత్తి లేపిఱందుం నందగోవనిడత్తిలే వళందుం అనేక గోపస్త్రీ కళై యనుభవిత్తుం అష్టమహిషీగళై ప్పరిగ్రహిత్తుం పదినారాయిరం రాజకన్నికైక్కళై వొరుముహూర్త్తత్తిల్ వివాహం పణ్ణియుం యిప్పడి బహువినోదమాన చరిత్ర మరివోమెన్ఱునా య్చ్చియార రుళిచ్చెయ్దార్.

సంభూత దివ్య మణినా చ సహ త్వయా తే
రంభోరు పీనకుచకుంభయుగేన సఖ్యా
గంభీరభావమవహన్ శపథం కరోమి
సంభావయాకశు పరిరంభణపాత్ర మేనం. 17

వారీర్ రంభోరువే! ఉమ్మోడే కూడ ప్పిఱన్ద కౌస్తుభ మాణిక్యత్తాణే నమక్కు సఖ్యమాయిరుక్కప్పట్ట ఉమ్ముడైయ కుచకుంభంగళినా తేనాన్ పరిశుద్ధనానే నెన్ఱు శపథం పణ్ణికిరేన్. యేన్ వార్త్తైయై విశ్వసిత్తు కటాక్షిత్తరుళవేణు మెన్ఱు పెరుమాళరుళిచ్చెయ్దార్.

విహారవిపినాంతరే విగలితం సఖిహస్తతో
గృహీతమతుల త్వయా దయితకంతుకం మామకం
ప్రదాయ పునరేవ మే మణి గృహం ప్రవిశ్యస్థితిం
ప్రయాహి సుచరిత్రతా త్వయి దయాహి మాం బాధతే. 18

వారీర్ పురుషోత్తమరే ! లీలావనత్తిలే నాన్ సఖికళోడే కూడ పందాడుగిర సమయత్తిలే తరైయిల్ విళుంద మాణిక్య పందై యెడుత్తు క్కొండీరే, అందమాణిక్య పందై కొణ్డు వందు కొడుత్తునమ్ముడైయమాణిక్యమయమా యిరుక్కప్పట్ట లీలాగృహత్తై ప్రవేశిత్తు సమ్మోడేస్నేహం పణ్ణ కడవీరెన్రు నాచ్చియా రరుళిచ్చెయ్ దార్.

అలంకృతిం యాతు స కంతుకోకయం
కరారవిందే విధృతో భవత్యా.
అయం జనోకప్యం బుధిరాజకన్యే
విలాసనేత్రోత్పల దా మభిస్తే. 19

వారీర్ మాధవియే! అలంకృతమా యిరుక్క ప్పట్టవుమ్ముడైయ మాణిక్యప్పందు యిదో, యిందపందై తామసపుష్పత్తుక్కు సమాన మాయిరుక్క ప్పట్ట వుమ్ముడైయ కైకళినాల్ ధరిత్తు నమ్మైకటాక్షి త్తరుళ వేణు మెన్రు పెరుమాళరుళి చ్చెయ్దార్.

హా హంత హంత మణికంతుకమస్మదీయం
రంతుం ప్రదాయ కితవః కుటిలాలకాయాః
అన్యం మమార్పయతి సంప్రతి నిస్త్రపోకసౌ
కౌటిల్యమేవ భజతే కఠినః కృశోకపి. 20

వారుంగోళ్ ప్రియసఖిగళా ! నమ్ముడైయ మాణిక్యప్పం దైయివర్ తమక్కు వేండినపేర్కళుక్కు కొడుత్తు అవర్ గళుడైయపందైక్కొణన్తు కొడుత్తు భయమిల్లామల్ యెదిరేనిర్కిరార్. ధూర్తనానవన్ బహు ఆపత్తు వందాలుంతన్నుడైయ కపట గుణంగళై విడానెన్గిరపడి యథార్థ మాచ్చిదెన్రు నాచ్చియా రరళి చ్చెయ్దార్.

సఖ్యశ్శరం మమ గిరం కరుణాం విహాయ
స్వైరం ప్రహృత్య పరిచారజనం చ తస్య
గేహాదితస్సర భసం చ నిరాసయధ్వం
ద్వారం కవాటపిహితం కురుత ప్రగల్భాః 21

వారుంగోళ్ ప్రియసఖిగళా ! ధూర్త ధురంధరరాన యివరైయుం యివరుక్కు

స్నేహితర్గళాన పరిజనంగళైయుం కృపా దాక్షిణ్యంగళై విట్టు వేండినపడి ప్రహరిత్తు కోవిల్ నిన్రుంవెళియేతల్లి నేశనిలక్కదవైచ్చాత్తిప్పోడుంగోళెన్రు నాచ్చియారరుళిచ్చెయ్దార్.

మధ్యస్థ ఏవ కుసుమాదుదితేషు యోగే (లోకే)
ష్వబ్జాలయే ప్రణయరోషవతీమసౌ త్వాం
శ్రుత్వా త్వదీయపదయోః ప్రణతీ విధాయ
కర్తుల సమాహితవతీం స్వయమాగతోఽత్ర. 22

మన్మధాస్త్రుత్తుడనే కూడియిరుక్కిర పేర్గళుక్కు మధ్యస్థరాన శ్రీ ... స్వామి నీర్ ప్రణయరోషత్తుడనే కూడి యిరుక్కిరీరెన్రు కేళ్విప్పట్టు ఉమ్ముడైయ పాదారవిందత్తిల్ శరణాగతియై యెడైకిరే నెన్రుతాయ్తానేనందు యిరుక్కి రారెన్రు సఖీజనంగళ్ నాచ్చియారుడనే విణ్ణప్పం శెయ్దార్.

త్యజ హృది వలమానం మానమేనం నిరీక్ష్య
ప్రణివదనపరోఽస్మి ప్రాప్తసర్వాపరాధః
సుతను జనకపుత్రీ కోమలాభ్యాం భుజాభ్యాం
అని తరశరణం మామంకపాల్యాం విధేహి. 23

వారీర్ మాధవియే ! ఉమ్ముడైయ హృదయత్తిలుండాన కోపత్తై విడుం, నాన్ శరణాగతియైయడైందేన్. యెన్మేలెన్న అపరాధమిరుందాలుం ఉమ్ముడైయ యభిమానతై వైత్తునమ్ముడైయ అపరాధ త్తై యుంసహిత్తుం ఉమ్ముడైయ బాహులతై కళినాలే ఆలింగనంపణ్ణి కటాక్షిత్తరుళ వేణ్డు మెన్రు పెరుమాళరుళిచ్చెయ్సార్.

అప్యేష భక్తకలిషు ప్రథమశ్చ్రసోఽయం
అద్యాగతః కవివరో మమ సన్నిధానం
అస్య ప్రమాణకలయా శమితా రుషా మే
మత్వా ర్థ్యభాగ మవలంబయ మాధవస్త్వం. 24

వారీర్ మాధవరే ! అశేష భక్తర్గళిలే శ్రేష్ఠరా యిరుక్కిర సేనముదలియార్ ఉమక్కాహ నమ్ముడైయ సన్నిధానత్తిల్ ప్రణామత్తై ఆచరిత్తు యిరుక్కిరపడియినా లే ఉమ్ముడై యయపరాధత్తై యుంసహిత్తోం యిని యాహిలుం మాధవరెణ్కిర తిరునామత్తై ప్రసిద్ధం పణ్ణకడవీరెన్రు నాచ్చియారరుళి చ్చెయ్ దార్.

నామ్నాం సహస్రమితి మే నళినాక్షి లోకే
శంసన్తి సాత్త్వికజనాః పునరన్యదస్తు

లక్ష్మీపదాంబుజ యుగాంచిత మస్తకీం (కంచ)
సంతాడ్యతాంత్రిషు జగత్స్విహడిండిమో మే. 25

వారీర్ మాధవియే ! లోకత్తిలే సాత్త్వికజనంగళ్ నమక్కుసహస్రనామంగ ళెన్రు చ్చొల్లువార్ కళ్. అదువుమ్మన్రియల్ శ్రీ మహాలక్ష్మీనుడైయ పాదపద్మంగళినాలే ధనిక్కప్పట్ట శిరస్సు ఉండానవరెన్రదాయుం, మూన్రులోకత్తిలేయుం పటహధ్వనిగళాలే చాటిప్పిక్క క్కడవీరేన్రు పెరుమాళలరుళిచ్చెయ్‌దార్.

రోషం విహాయ జగతాం జనకం కథం చిత్
ప్రాణేశ్వరం ప్రణతమౌలిమథాశు హర్షాత్
ఉద్ధాప్య బాహులతయా పరిరభ్య గాఢం
ఆనందమాప సుహితం చ పతిం చకార. 26

లోకమాతావాన పిరాట్టియార్ శరణాగతరాయ్ యిరుక్కప్పట్ట ప్రాణనాయకరాన సర్వేశ్వరనై తమ్ముడైయబాహుల తైగళినాలే ఆలింగనం పణ్ణిక్కొండు భర్తావానస్వామియై ఆనందపరిపూర్ణ రాహుపణ్ణి చ్ఛాయానువర్తియాయ్ యిందస్థలత్తిలే నిన్రనిలై.

సంవాదం దేవదేవ్యోస్తు యే శృణ్వంతీహ మానవాః
తే పుత్రదారసహితా లభంతే జయమంగళం. 27

శ్రియః పతియాన సర్వేశ్వరనుడైయవుం శ్రీమహాలక్ష్మీనుడైయ పుంప్రణయకల హసంవాదత్తై కేళ్విప్పడు స్త్రీ జనంగళుక్కు పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధియాయ్ మంగళ ప్రదమాహ క్కడవదు.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా సుఖినో భవన్తు. 28

శ్రీ వేంకటేశార్పణ మస్తు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారిచే
ప్రచురించబడిన శ్రీ వైఖానస శాస్త్ర గ్రంథములు

1. విమానార్చన కల్పము
2. ఖిలాధికారము
3. క్రియాధికారము
4. ప్రకీర్ణాధికారము
5. యజ్ఞాధికారము
6. కాశ్యప జ్ఞానకాండ
7. సమూర్తార్చనాధికరణం
8. వైఖానస ఆగమము
9. అర్చనాతిలకము
10. అర్చనానవనీతము
11. శ్రీవైఖానస సన్ధ్యావన్దనము
12. ఉత్తమ బ్రహ్మ విద్యాసారము
13. శ్రీవైఖానస మహిమ మంజరి
14. శ్రీవైఖానస సిద్ధాన్త లేశాదర్శము
15. శ్రీవైఖానసోపాఖ్యానము
16. ఆనంద సంహిత
17. ధ్యానముక్తావళి
18. త్రిశతి
19. ఆహ్నికామృతము
20. వాసాధికారము
21. శ్రీవైఖానస గృహ్య సూత్రము (రెండు భాగాలు)

T.T.D. Religious Publications Series No.506

Price Rs. Rs 25/-

Printed and Published by
Sri M.K.R.VINAYAK, I.A.S.,
Executive Officer, T.T.Devasthanams, Tirupati.